

trariū est ioco. Interdū significat inserere z per ordinem miscere et intexere. Unde ferta dicuntur corolle floribus intexte. Dicunt etiam ipse corone ferte; hoc est floribus intexte. Lucanus. Accipiunt fertas nardi de flore coronas. Inseritur etiā ramus in arbore. Conserere etiā significat seminare et plantare. Virgilius. En quis conseruimus agros. Possumus tamē dicere seui triticum in agro: et seui agrū tritico. conserui hortos arboribus: z conserui arbores in hortis. Inseui malū ramusculo piri: z ramusculo piri in malo inseui. Unde fit satio z insitio que duplex est: z cum infisso trunco sterili inserit surculus fecunde arboris/ z cū germen aliene arboris inserimus libro inciso cortice.

Lucanus

Virgilius

Putare proprie est resecare que supflua sūt. Unde dicimus Putare vites. Et veteres dicebāt argentū purū putū, id est purgatissimū. Hinc fit amputare, quod est resecare. Preterea putare dicit cogitare: quia cogitatio quasi resecamus que supflua sūt et quid melius sit mēte concipimus. hinc descendūt etiā disputare/ deputare/ reputare/ computare.

Putissio qd pprie significat: Parce vinū gusto/ quasi tentādi gratia. Terentius. Putissando multū vini absumpsisti hodie. Tale est verbū quo Plautus vtitur cyathisso/ q̄q̄ sexti poti ordinis sit vt cyathisso apud te quādo poto. Tale est etiā Grecisso

Terentius

Plautus

Ventilare quot modis cōstruit. Dicimus vētilare triticum/ hoc est vētilādo purgare: z vētilare aurū digitis sudantib⁹ dixit. Iuuenalis. Dicim⁹ etiā vētilare faciē z corpus flabello.

Iuuenalis

Pulsare pprie est percutere: vt pulsat pugnīs pectora. Antiqui pulso dicebāt: vnde fit vt significet etiā canere siue ludere: vt pulsat citharam. Nec potest dici campana pulsata: sed pulsata. nec campanā sono: sed pulso. Possumus tamē dicere sono cāpana: sicut sono cithara/ ablatiui casus: vt Virgilius. Cithara crinit⁹ iopas psonat aurata. Possumus etiā dicere campana sonuit tertiam et quartam horam: z tertia hora pulsata est: et quarta hora pulsata est. Virgilius. Hāq̄ eadē digitis iā pectine pulsat eburno Aliquando sono iungitur cum accusatiuo: Virgilius. Nec vox hominē sonat/ id est exprimit sonādo. Et silue resonāt amaryllida/ id est resonando exprimit.

Virgilius

Sunt quedam alia verba huius ordinis que raro z apud poetas in primis z secundis personis in vsu sunt. In tertius vero personis frequens est eorum vsus.

Folio

Pluo	is	ui-utum	plouuer
Plingo	gis	xi-ctum	negier
Tono	as	ui-itum	tonner
Corusco	as	auī-atum	esclerer
Fulmino	as	auī-atum	foulozoier
Grandino	as	auī-atum	gresser

¶ In his nō ponit noīatiuus expressus sed subauditur deus: vt
 Jupiter pluit hodie magnos imbres. L. i. u. i. u. s. tñ z Valerius plu
 Virgilius isse lapidibus dicit. Et Virgilius in georgicis dixit. Nec desior
 aere grādo. Nec de cōcussa tantū pluit ilice glandis. Tantū hoc
 loco nominatiui casus esse videtur.

¶ Que sūt verba neutra quinti ordinis? Que effectiua dicunt
 et exigūt ante se noīatiuū / z post se ablatiuū sine p̄positio-
 ne: vel accusatiuū cū p̄positione ob / aut propter: vt ego caleo
 igni / vel ob ignem / vel propter ignem.

Caleo	es	ui. caret supīno. auoir chault.
Frigeo	es	ui. caret supīno. auoir froid
Gaudeo	es	uisus. sum esioir
Pingueo	es	ui engresser.
Palleo	es	ui apalir.
Areo	es	ui secher.
Circo	es	ui reuerdir
Tepeo	es	ui attiedir
Albeo	es	ui blāchier.
Nigreo	es	ui noircir
Rubeo	es	ui rougir
Floreo	es	ui flourir
Lumeo	es	ui
Turgeo	ges	ui engrossir ou ēfler
Ferueo	es	ui boullir ou eschauffer
Stupeo	es	ui esbahir
Horreo	es	ui auoir horreur
Calleo	es	ui caret supīno. p̄fectemēt scauoir
Mereo	es	ui caret p̄terito z supīno douloir
Splendeo	splendes splendui	
Polleo	polles pollui	resplendir
Liqueo	liques liqui	manifester

¶ Caleo per simplex l. huius ordinis est / z significat calefcere:

hoc est calefieri. Per duplex vero ll. sicut huius ordinis esse potest / et significat callum facere: ut nimio dolore obcalluit. Aliquod quartum ordinis est / hoc est neutri transitivum: et significat callidum siue astutum esse / et optime aliquid scire: ut dicenda silendaque calles.

Merere quoniam primam syllabam longam habet cum diphthongo significat mestum esse / et animo egrum: et caret preterito. Nam mestus mesta mestum nomen est non participium. Merere vero habens syllabam primam brevem / id est est quod mereor. et facit in preterito merui / sicut mereor meritus sum vel sui. Ut ego merui laudem siue mei itus sum laudem. Illud enim neutrum: hoc deponens est transitivum. Merere etiam idem est quod milito sub stipendio: ut iste meret sub cesare / id est militat. et est sexti ordinis neutrorum que absoluta dicuntur. Diciturque a mereor: quod est pro mercede aliquid operor: unde ipsa merces dicitur potius que a mercato. Hinc meretrices dicte sunt ipse quoque suam militiam exercetes et stipendia sua facientes. Et adiectivum meritorius. a. um. unde scorta mascula pueri meritorii vocantur. Hinc etiam taberne meritorie dicuntur. Et apud aulum Gellium. Tais meretricando magnam pecuniam demerebat. Merere etiam et mereor quoniam ablativum post se habet cum prepositione de / significat tractare: ut ego bene mereor de te. Antonius male meritus est de militibus suis siue male meruit de militibus suis. Virgilius. Si bene quid de te merui. Sic dicuntur etiam promereor et promereor / comereor et comereor. Inter que hec differentia est / quod meremur et promeremur bona: comeremur mala. Demereri etiam dicimus. id est bene mereri. Ut Quintilianus. Et pleniori obsequio demereremur amantissimos meos. unde male usurpant aliquid demerita pro vitis. Emeriti milites dicuntur qui ob ingravescentem etatem ab onere militandi liberantur / nec amplius merent.

Aul⁹ Gell⁹

Virgilius

Quintilian⁹.

que sunt verba neutra sexti ordinis: que absoluta dicuntur: et exigunt ante se nominativum. post se autem nullo indigent casu: ut deus est. ego vivo. tu vivis / queque possit esse ablativus cum in vel sub / vel alia huiusmodi prepositione: ut deus est in celo. Hos vivimus sub romano pontifice.

Vivo	is	xi. ctum	vivere
Occumbo	is	bui. itum	
Obeo	es	ivi. itum	
Merere	is	ivi. itum	
Intereo	is	ivi. itum	
Occido	dis	di. sum	mouere

Folio

Dormio	is	iui. itum	dormir
Deficio	cis	eci. ctum	defaillir
Quiesco	is	eui. etum	reposer
Jaceo	ces	cui. caret supino	gesir
Sedeo	es	di. sessum	seoir
Sto	as	steti. statum	arrester
Surgo	gis	rexi. ctum	leuer
Maneo	es	si. sum	demourer
Remaneo	es	si. sum	remourer
Resto	as	stiti. tum	
Cado	dis	cecid. casu	cheoir
Uuo	is	rui. rutum	trebucher
Uo	as	au. atum	nager
Uuigo	gas	gau. gatū	naürer
Emergo	gis	si. sum	yssir
Uolo	as	au. atum	voler
Salto	as	au. atum	faulter
Laboro	as	au. atum	labourer
Sudo	as	au. atum	suer
Ludo	is	si. sum	iouer
Uigilo	as	au. atum	veillier
Utubo	as	au. atum	
Uuto	as	au. atum	chanceler
Uacillo	as	au. atum.	
Labo	as	au. atum	trebucher
Uio	as	au. atum	
Uisco	is	caret pterito z supino.	bailler
Euado	is	si. sum	eschapper
Sum	es	fui. caret supino	estre
Uesperasco	is	it	faire vespre.
Lucesco	is	it	faire iour

¶ **U**iuo volo volas et aliqua alia ex supradictis habent aliqui etiam post se nominatiuum: vt uiuo foelix. hec auis volat hilaris. **U**iuo etiam aliqui habet actiuum post se: vt uiuo v. rā. sicut etiam aliquando dicimus obeo mortē. Dicim⁹ etiam iste viuūt asinū. et hi viuūt bacchanalia. i. viuendo sequitur asinum z bacchanalia. quemadmodum etiam dicimus tu euigilasti prelia. i. euigilando scripsisti. A uiuo deriuatur victus: quod verbum alimoniam significat: vt **U**ir

glli°. Tū victu reuocāt vires. Et Terētius. Semp erit p̄sidium Terentius.

Clitipho victus vestit°. Quādo actm̄ habet vno actiuum est et primi ordinis: vt vno etatē. Qñ z passiuū habet. Jā tertia v. uif etas. Hinc fit cōiuo cōiuus cōiuxi cōiuctū. v ure z faire sa de- spēse en sēble. Unde cōiuctores qui simul viuūt. Sz duo hec con- uuator qui ad cōiuuū inuitat z cōiuua q̄ inuitat: a cōiuuor con- uuaris verbo deponēti habēt originē.

Titubare est eius qui nō potest insistere pedib⁹: vt faciūt ebrū atq; egroti. trāsferturq; ad animū: vt ille titubat / id est modo ait modo negat: z nescit quid loquatur.

Mutare ē alicui⁹ magne mol' ruinā minātis: z trāsfert ad aim. Labare est repēte ruere: vt labat turris. Et ad aim quoq; trāsfert: vt labascit ille vno verbo tā cito. Et differt a labor laberis. Mā labi est leuiter z sensum deorsum ire. Jtē ab elabor elaberis quod est periculū fugio: vt hic est elapsus / id est periculum aufu- git: instar anguille que elabens manibus fugit.

Quid interest inter hiare z hiscere? Hiare est aliqd sua sponte aperiri externo aliqua vi: vt hiat tell⁹ siue lignū. Hiscere est oris tantū z qdē humani z capiti p loqui: vt nō audeo hiscere.

Sum es est quādo absolute ponit / id est soluz vnū noiatiuum ante se habens huius ordinis neutrorū est: vt deus est. Et semp erit inuidia z huiusmodi. Jungitur aut cum gto quicq; modis p̄mo qñ significat possessionē: vt hoc pecus est Delibei. Se- cundo qñ notat laudē vel vituperationē: vt hoc pecus est magne vtilitatis / vel magne detrimētī. Cui⁹ loco aliqñ ponit ablatiuus vt catilina fuit magna vi corporis z animi. Tertio quādo nullū habet noiatiuū: sed genitiuū cum infinitiuo z significat interest: vt discipuli est honorare magistrum. Quarto quādo sumitur p̄ valet z ad precium tendit: vt quanti est sumito / pro quantum va- let. Cesar. Tanti eius apud se gratiā esse ostēdit: vti z rei publi: Cesar

Quinto quādo mansionē significat: vt ego sum domi mee: tu es domi tu: Jtē domi vestre. domi nostre. domi aliene. Ubi no- tandum est qd cū aliis adiectiuis nō iungeretur: neq; enim dicere mus. Ego sum domi honeste z domi pulcre. sed in domo honesta et in domo pulcra. Et licet dicere sum domi: z sum domo. sicut egredior domo: z egredior e domo.

Jungitur etiā sum cū dtō / z significat habeo. vt sūt mibi bis

Cesar

septem prestanti corpore nymphe Item cum duobus dativis: vt tua verba sunt mihi contēptui. Item cum dativo z infinitivo sine noiativo. vt nō est cuius fallere. Item cū actō sine p̄positione: vt hoc est apud Virgiliū. Item cum ablativo sine p̄positione. vt hec est prestanti corpore. Item cū ablativo cū p̄pōne: vt in mea manu est. Item penes vos est. Est autē penes esse nō apud aliquem esse: sed in manu z quasi p̄tate alicuius esse. Aliqñ est idē significat qđ vergit / z expositū est: iūgitur actō cū p̄positiōe ad. Cesar. Aquitania a garumna flumine ad pyreneos mōtes z eā partem oceani que est ad hispaniā p̄tinet. Aliqñ iūgitur cū infinitivo sine aliquo casu: vt cernere erat / id est cernere licebat.

¶ Pernoctare est totā noctē insomnē ducere. Preuigilare etiā idem significat. sed in hoc differūt: q̄ illud nocte duntaxat. hoc etiā de die fit: vnde prenox z puigil.

¶ Q̄ sunt verba neutra septimi ordinis. Que impersonalia dicuntur: z exigūt nominatiuum ante se z post se obliquum cū p̄positione: nisi fuerint nomina aduerbialiter posita: vt eo in urbem / eo domum.

Abeo	is	iui. itum	
Discedo	is	ssi. sum	
Recedo	is	ssi. sum	aller ou departir
Eo	is	iui. itum	
Uado	is	si. sum	
Incedo	is	ssi. sum	
Pergo	is	exi. ctum	aller.
Uenio	is	ni. ventis	venir
Redeo	is	iui. itum	
Remigro	is	si. atū	retourner
Introeo	is	iui. itū	entrer dedēs.
Exeo	is	iui. itum	issir
Transseo	is	iui. itum	passer
Contendo	is	di. tum	
Pugno	as	si. atum	
Lerto	as	si. atum	combatre
Transmigro	as	si. atum	passer oultre
Curro	is	cucurri. si	courir

¶ Pergere propz e est iter aut rem aliquā inceptā proficisci.
 ¶ Venio apud doctos frequēter ponit pro eo: vt veniebā ad il-

lum: sicut cōtra eo pro venio: vt eo ad te. z ambo subiūgunī cum
 dō sine p̄positiōe: vt It clamor celo vēturaq; desup vrbī: vt ho
 stes veniūt excidiō/hoc est ad excidiū.

E Migrare est domiciliū mutare z alio se ad habitandū confer
 re. Remigrare est oppositū/hoc est ad primū domiciliū reuertī.
 et iccirco hoīes qui obeūt migrare hac ex vita dicūtur. Trāsmi
 grare est longius ad habitandū ire.

E So z iter facio idē sūt. sed nō est idē viā facio /z iter facio. Itā
 facere iter est ire seu viam ingredi. Facere viā est aperire transitū
 per quem iri possit.

E Munire aut viā idē est qđ reficere. repaginare. sternere silice
 bus. quādo vel cōtriti sūt silices/vel forte deficiūt.

E Incumbere est toto animo siue corpore alicui rei insistere. Et
 aliquādo est huius ordinis: vt incūbo in studia. z ad studia philo
 sophie. Aliquādo est ordinis acquisitiuoz neutroz: vt incūbo stu
 diis philosophie. Sed illud aiaduertendū qđ quādo ad animum
 refertur vtriusq; ordinis est: quādo aut ad corpus dītaxat tertii
 ordinis/hoc est acquisitiuoz: vt incumbo remis. Non enī dīcere
 mus incūbo in remos neq; ad remos.

E Curro in agrū dicimus si sumus extra agrū. si autē sumus in
 agro dicimus: curro in agro. Nam he quattuor prepōes in/ sub/
 super/z subter/quotiēs motū significant iunguntur accusatiuo.
 Quādo aut nō significāt motū de loco ad locū iungūtur ablatiō
 vt Tityrus recubat sub tegmine fagi. Nos quiescimus sub tecto.
 Et nos eamus sub tegmine fagi. Reducamns nos sub rectuz
 Hauta cecidit in vndas/nō in vndis. Et hostes labuntur super
 hostes. z non super hostibus.

Que sunt verba neutra octauū ordinis? Que neutropassiuā
 dicūtur: qđ in voce actiua instar passiuoz construant: vt di
 scipuli vapulāt a p̄ceptore. Et sunt quinq;

Exulo	as	aus.atum	estre banni
Liceo	es	cui.itum	estre puse
Clapulo	as	aui.atū	estre batu
Veneo	es	ū.num	estre vendu.
Mubo	is	psi.ptū	estre marie.

Exulo cui⁹ figure? Cōposite. Et quot dīctiōib⁹ p̄poit? Ex trib⁹
 vna itegra z duab⁹ corruptis/hoc ē ex sp̄ōe ex z solo noīe: et eo
 h̄bo. Exulo enī ē ex solo eo/hoc ē extra solū eo. Sūt exules q̄ na

*anpuzse sobre
 algo ou porz q̄ forz
 en algu*

tali solo p̄suant: qui dicitur etiā extores/quasi extra terrā suā euntes. Dicitur autem exulare de loco et in loco: vt Donatus as- firmat. vt nos exulamur Roma. et exulamur Viterbi/ id est ex- tores Roma habitamus Viterbi/ qui locus exiliū nobis assig- natus est.

¶ **Obnubere** dicitur de mulieribus tantū: vt hec puella nupta est a patre formoso adolescenti. Dicitur aut nubo a verbo obnubo/ quod est obtego et cooperio. eo q̄ sponse ad virum proficiscētes pudoris gratia obnupta/ id est cooperta facie proficiscēbantur. Hinc nupte/ id est sponse. Reperitur tamen apud veteres nou⁹ nuptus pro sponso.

¶ **Liceo** lices in vsu est. vt tu licebis a me paruo scio. Reperit tamen etiā deponens liceor cū frequētatiuo eius licitor que cum actō iunguntur: et significat vltro precii deferre in actione faciē- da: hinc fit polliceor qd̄ est sponte promitto.

¶ **De** sunt verba neutra noni ordinis. Que neutropassiuā de- cunantur: et in preteritis atq; his que a preteritis formantur declinantur sicut passiuā. In ceteris vero temporibus seruāt vo- cem actiuorum.

as congas no uos que

Gaudeo	es	sus-sum	esjouir!
Fio	is	ctus.sum	estre fait
Fido	dis	sus-sum	
Confido	dis	sus.sum	confier.
Soleo	es	tus.sum	souloir
Audeo	es	sus-sum	oser ou estre hardi

¶ **De** verbis cōmunibus.

¶ **De** sunt verba cōmunia. Que in voce passiuā tam actiuā q̄ passiuā habēt significationē: vt ego criminoz te/ ego cri- minoz a te. Tu veneraris deū: deus venerat a te.

Largior. iris tus sum	donner ou estre donne
Experior. iris tus sum	experimēter ou estre experimēte
Veneror. aris atus sum	honnourer ou estre honnoure
Mozor. aris atus sum	atarger ou estre atarge
Criminoz. ris tus sum	blasmer ou estre blasme.
Amplector. ris tus sum	embracer ou estre embrace
Osculor. ris atus sum	baiser ou estre baise
Moztor. aris atus sum	ammonester ou estre ammoneste.
Interpretor. ris tus sum	exposer ou estre expose

Hospitor. aris tus sum

loger ou estre loge.

Largior experior veneror moror osculor hortor.

Criminor amplector interpretor hospitor adde.

Moror: ultra propriam significationem suam que est expectare aut expectari/significat etiam retinere aut retardare: vt quid omnis venientes ad te tantum remoraris/id est tantum retines. Et **Le Terentius** remorari. He vestrum remorer comodum/id est retardare. Aliquando etiam am capitur moror pro hereo/id est dubito. Ut nihil moror/id est nihil hereo nihil dubito.

Osculor vnde dicitur? Ab ore: quod basiendo os rei quam basiam? adiungitur. vnde dicitur osculum/id est basium. quod osculum significat etiam paruus os: vt meum osculum/meus ocellus.

Hortor per aspirationem scribitur differentie causa. Nam veteres hortor dicebant/z ideo aspirabant: vt ab orto nomine differret. Eius oppositum est Dehortor. Dicimus autem hortor filium tuum ad virtutem. Tu vero a virtute dehortaris.

Hospitari est recipere vel recipi quem in domicilium amice. Vnde fit hospes communis generis/z hospita foemina: vt Sospes z sospita. Vnde dicitur etiam hospitium/quod non significat diuersorium z cauponam siue tabernam vinariam (vt aliqui putant) sed ius amicitie quod est inter hospites/hoc est amicos externos.

Patior Donatus vult esse commune verbum. Dicimus enim patior te patior abs te. Priscianus in numero quorundam deponetium ponit que passiuam habent constructionem: vt Mascor a te orior a te. patior a te.

Donatus
Priscianus

Multa quoque propter supradicta apud veteres communia reperiuntur: vt obliuiscor. Vnde Virgilius. Hanc oblita mihi tot carmina/z aggredior. Cicero. Ut a te aggrederer donis/z stipulor. In quo verbo attendendum est/ quod tam in actiua quam passiuam significatione ablatiuo coniugitur: vt stipulor a te pro interrogo te/ z iterrogor abs te: quemadmodum dicimus quero a te/ pro interrogo te: quis sit actiuus. vt Iuuenalis. Quantum vis stipulare/z protinus accipe quod do: subauditur a me/z actiue hoc loco accipit. Suetonius vero passiuum posuit. Que vetat minor est annis quindecim stipulari/hoc est interrogari.

Virgilius
Cicero

Iuuenalis.
Suetonius

De verbis deponetibus.

Quid est verbum deponens? Quod in voce passiuam: vel actiuam vel passiuam deponit significationem.

¶ Quare dicitur deponēs? Quia nō habet utrāq; significationem sicut cōe: sed alterā deponit vel actiuā vel passiuā.

¶ Quot sunt ordines verborū deponentiū? Septem. Possessiuum. Acquisitiuum. Transitiuum. Effectiuum. Absolutum. Imperfectum. Vocatiuum.

¶ Que sunt verba deponentia primī ordinis? Que possessiua dicuntur. et exiunt nō ante se: et post se gēn vel ablatiuum sine prepositione: vt *D. i* vescuntur ambrosia.

Utor	ris	sus sum	vsus de chose vtile
Abutor	ris	sus sum	mal vsus.
Fruor	ris	ct ⁹ vel it ⁹ sū.	vsus p delectatione
Fungor	ris	ctus sum	vsus de offices.
Potior	ris	tus sum.	vsus de chose desiree.
Uescor	ris	sine supino.	vsus de viandes
Recordor	ris	recordatus sum	
Reminiscor	ris	sine supino.	auoir memoire
Obliscor	ris	tus sum	oublier
Misereor	ris	tus sum	auoir pitie.

¶ Uti et frui differūt. Nam frui est cum delectatione vti. Unde Theologi frui transferūt dūtaxat ad res diuinas. et peccatum dicunt esse si quis vel vtiat reb⁹ diuinis vel fruatur humanis. Scriptores aut vtiuntur hoc verbo etiā in rebus hūanis quotiens non necessitate sed delectatione vtimur. Verbi grā. Si amici patrocinio in aliqua cā egem⁹ dicimur vti amicitia illi⁹. Si vero nulla causa intercedēte: ex amici cōsuetudine / sermone / aspectu presentia voluptatē capim⁹: frui dicimur amicitia illius. Hinc dicitur fructus et ex vtroq; verbo cōpositū usufructus. Fruor enī supinum facit fructū: vt *Licero* in Hortensio. Et amenitate sūma semper fructus. *Alpianus* tamē ad *Sabinū* fruiturū dixit non fructū: quēadmodū ab ortū orturū dicim⁹: nō orturū. et partū pariturū nō parturū. ab erutū eruturū nō eruturum.

¶ Potior potiris vel poteris cum secundo quarto. et sexto casu iungitur / et esse potest tertie et quarte cōiugationis: Ut orior morior. sed infinitiuus facit mori secundū tertiam: et oriri et potiri secundum quartam coniugationem.

¶ Que sunt verba deponentia secundī ordinis? Que acquisitiua dicuntur: et exiunt nōiatiuum ante se et post se. datiuum: vt *ego auxilior tibi.*

Licero
Alpianus

Buxillioz	ris	tus sum	
Admuniculoz	ris	tus sum	
Opituloz	ris	tus sum	alder
Suffragoz	ris	tus sum	
Iniurioz	ris	tus sum	insuriez
Emuloz	ris	tus sum	enuier / enuivir
Blandioz	ris	tus sum	flater
Winoz	ris	tus sum	
Winitoz	ris	tus sum	menacer
Aduloz	ris	tus sum	
Assentoz	aris	tus sum	flater
Assenti oz	iris	tus sum	consentir
Medeoz	eris	ca. supino	mediciner
Aduerfoz	ris	tus sum	contrarier
Obsequoz	ris	tus sum	seruir
Woderoz	ris	tus sum	moderer
Foeneroz	ris	tus sum	doner a vsure
Gratuloz	ris	tus sum	
Congratuloz	ris	tus sum	faire chere.
Insidioz	ris	tus sum	gueter
Dominioz	ris	tus sum	seignourier
Innitoz	ris	tus sum	senfforcer

¶ Misereoz quida ponit huius ordinis / cu datiuo interdum iungatur: vt miserere nobis. tamen superioris potius ordinis est et gatio iungit. Virgilius. Nil nostri miserere. Et alibi. Miserere laborum tantorum: miserere animi non digna ferentis.

Virgilius

¶ Miseroz miseraris significat flere et lamentari / et semper iungit actio: vt Ignarosque vie mecum miseratus agrestes.

¶ Medicoz huius ordinis est sicut medeoz / et iungit etiam cum actio: vt medicat' su tibi et te. Inuenit tamen etiam medico medicas. Virgilius Semina vidi equidem multos medicare serentes. Iungit etiam cum datiuo. Virgilius. Et senibus medicamus anhelis.

¶ Woderoz aris iungitur etiam cum accusatiuo: vt imperator moderatur militibus vel milites. Terentius. Qui ex sua libidine moderatur nos.

Terentius.

¶ Winoz et eius frequentatiuum ministroz habent post se datiuum: aliquando etiam accusatiuum. Ut tu minaris vel minitaris mihi mortem vel exilium.

Iniuriosus et contrarius / multis aliis modis vsitatus dicitur. Loco enim primi dicitur: tu es mihi contrarius. tu infers mihi iniuriam. tu non es mihi equus. tu mihi iniuriam facis. tu afficis me iniuria. Loco secundi ponitur. Semp mihi aduersaris. semp mihi repugnans. semp mihi refragaris. semp mihi obniteris. semper mihi obistas. semp mihi opponeris. semp mihi contrarius es. semp mihi es aduersus. semp oppositus. Irasci et succensere in hoc differunt quod succensere est cum ratione irasci.

Emulari est inuidere / est etiam sequi et imitari: ut ego emulor Platonem. Unde emuli dicuntur non solum inuidi / sed etiam imitatores: ut emulus atque imitator fuit Platonis.

¶ Et sunt verba deponetia tertii ordinis. Que transitiva siue actiua dicuntur: et exigunt notatiuum ante se. et post se accusatiuum: ut ego sequor imperatorem.

Sequor	ris	tus sum	
Prosequor	ris	tus sum	ensuir
Insequor	ris	tus sum	
Persequor	ris	tus sum	psecuer.
Aggredior	ris	ssus ssum	
Adorior	ris	tus sum	assallir
Furoz	ris	tus sum	embler
Predoz	ris	tus sum	
Populoz	ris	tus sum	rober
Opinoz	ris	tus sum	
Arbitroz	ris	tus sum	
Reoz	ris	tus sum	penser ou estimer.
Perconctor	ris	tus sum	
Sciscitor	ris	tus sum	demandar
Fateoz	ris	ssus ssum	
Confiteoz	ris	ssus ssum	confesser
Ulciscoz	ris	tus sum	venger
Adspiscoz	ris	tus sum	
Consequoz	ris	tus sum	
Assequoz	ris	tus sum	acquerir
Soloz	ris	tus sum	
Consoloz	ris	tus sum	conforter.
Oppertoz	ris	tus sum	
Prestoloz	ris	tus sum	attendre

Speculoz	ris	tus sum	speculer.
Contēploz	ris	tus sum	contēpler
Operoz	ris	tus sum	besoingner
Imitor	ris	tus sum	
Emuloz	ris	tus sum	ensuire
Hitoz	ris	fus sum	
Conoz	ris	tus sum	efforcer.
Dignoz	ris	tus sum	daigner
Dedignoz	ris	tus sum	desdaigner
Faris vel fare fatur		tus sum	
Loquoz	ris	tus sum	parler
Testoz	ris	tus sū	tesmoignier ou faire testamēt.
Precoz	ris	tus sum	
Deprecoz	ris	tus sum	deprier
Lucroz	ris	tus sum	gaignier
Rimoz	ris	tus sum	
Scrutoz	ris	tus sum	enquerir
Miroz	ris	tus sum	esmerueillier,
Suspicoz	ris	tus sum	suspelsonner
Aucupoz	ris	tus sum	prendre oiseaulx
ou enquerir par le regard des oiseaulx.			
Meditoz	ris	tus sum	penser

¶ Aggredior z adozior in hoc differūt / q aggređi est apte ho-
 minē vel rē aliquā inuadere. Adoziri autē est de improuiso z repē-
 te z quasi ex insidijs inuadere.

¶ Consolari z solari quō differūt? cōsolamur vobis: vñ dī cōso-
 latio. Solamur alijs reb⁹ / inde fit solamē. Virgi. Interea lōguz
 cātu solata laborē. Arguto cōiunx pcurrit pectine telas. Virgilius

¶ Meditari significat proprie exercere. Unde meditatio apud
 rhetozes exercitatio appellat / z originē habet a greco. Dicitur
 enī mutata l in d. Nā he sepe inuicē sibi
 cedunt: vt sella pro seda a sedendo.

¶ Precor z deprecor quō differūt inter se? Precari est rogare.
 Deprecari vero est precando auertere: vt Ouidius. Sepe precor
 mortem: mortem quoq; deprecor idem. He mea sarmaticum cō-
 tegat ossa solum. Ouidius

¶ De sunt verba deponētia quartī ordīnis? Que effectiua
 dicūtur z exigūt nominatiuū ante se: post se vero ablati-
 uū

uum sine prepositiōe / vel accusatiuū cum ob / vel propter: vt ego
letor tua felicitate.

Letor	ris	tus sū	esioir
Lristor	ris	tus sū	douloir
Trascor	ris	tus sū	courrucey
Indignor	ris	tus sū	despiter.
Clerecundor	ris	tus sū	auoir honte
Queroz	ris	stus sū	complaindre
Lamentor	ris	tus sū	plorer.
Glorioz	ris	tus sū	glorifier.
Miroz	ris	tus sū	esmerueller

Letor et gaudeo quō dicitur? Gaudium in aīa dicitur est. Et tūc
aut etiā extrinsec^o cernit p gestus / oculos / et signs.

Gratulor quidā putāt ānumerari debere inter verba but^o or-
dinis sed errāt vehemēter. Est enī gratulor ordinis acq̄sitiuorū /
et semp datiuuz exigit. significatq; de bono alicuius gaudere: vt
gratulor mihi q; oīa pro desiderio meo successerint gratulor tibi
q; p̄ceptorī charus sis. qd si aliquē casum habeat / habet post se
datiuū. Significat tamē gratias agere cum ad deum refertur / et
nihilominus datiuo iungitur. vt gratulor deo q; res nostras fe-
cundat / id est gratias ago.

q; **Q**ue sunt verba deponētia quinti ordinis? Que absoluta
dicuntur / et exigūt noīatiuum ante se. et post se nullo indi-
gent casu: vt ego philosophor.

Expurgisacor	ris	ctus sū	esueillir.
Mozior	ris	tus sū	mourir
Philosophor	ris	tus sū	philosopher
Rusticor	ris	tus sū	demourer es chāps
Jocor	ris	tus sū	iouer.
Rugor	ris	tus sū	mentir
Uenoz	ris	tus sū	chasser
Piscor	ris	tus sū	peschier
Spacior	ris	tus sū	spacier
Uagor	ris	tus sū	vaguer
Labor	eris	pfus sū	cheoiz
Peregrinor	ris	tus sū	peleriner
Periclitor	ris	tus sū	periller
Ratiocinor	ris	tus sū	dīre raisons

Luctor	ris	tus sū	luster
Crapulor	ris	tus sū	gourmander
Pergrecoz	ris	tus sū	luxurier

C Piscor z expiscor quomodo differūt? Piscari est pisces inquirere. episcari est piscando pisces capere.

C Aucupor potest esse huius ordinis: vt aucupor sine casu aliquo id est aues capio siue insequor. Itē tertii ordinis transitiuorū: vt aucupor laudē. aucupor gloriam.

C Ratiocinor interdū significat p rōnes demōstro. Vñ ratiocinari dicitur qui p syllogismū nititur aliquid pbare. Interdū ratiocinari est qd vernacula lingua dicimur rendre compte. Unde ratiocinator dicitur. Cicero optimus ratiocinator qui addēdo z deducendo queq; videt que reliqua sūma sit. **Cicero**

q Que sūt vba deponētia sexti ordinis? Que imperfecta dicuntur z exigūt noiatiuū ante se z post se obliquum cum aliqua prepositione nisi sint noia aduerbialiter posita: vt ego egredior de tēplo, z proficiscor ad urbē: z reuertor domū.

Gradior	ris	ssus sum	
Proficiscor	ris	ctus sū	aller
Ingredior	ris	ssus sū	entrer
Egredior	ris	ssus sū	yssir
Regredior	ris	ssus sum	
Reuertor	ris	sus sū	retourner
Castrametor	ris	tus sū	mettre siege
Congredior	ris	ssus sū	assaillir
Altercor	ris	tus sū	noiser
Tumultuor	aris	tus sum	
Molior	ris	tus sū	assaier/ordōner
Grassor	ris	tus sum	
Queroz	ris	stus sum	
Lamentor	ris	tus sū	complaindre.

C Gradior grassorq; in quo vrsit? Gradi est ire. Grassari est cum impetu z malefaciēdi aīo ire: vt solēt ire latrones aduersus viatores. Unde dicuntur grassatores.

C Queri z lamētari quō vrsit? Queri est de iniuria cepta verbis conqueri. Lamētari ē voce q̄rula z tristi iacturā suā testari.

C Tumultuor vñ vrsit? A tumultu. Tumultus alit dictus est quasi timor multus. Unde Italica bella dicta sunt Italie tumultus.

¶ **Q**ue sunt verba deponētia septimi ordinis? Que passiuā dicuntur /z exigūt noīatiuū casū ante se z post se ablatiū cū prepositione a vel ab: vt tu es ortus a bono patre.

Quor	ris	tus sum	
Mascor	ris	tus sū	naistre
Patior	ris	tus sū	souffrir
Renascor	ris	tus sū	renaistre

¶ **A** patior fit vnū cōpositū: perpetior a mutata in e. Et pōt habere actiū cū abltō. vt ego patior a te magnā iniuriā.

¶ **U**nt qui octauo loco ponunt verba vocatiua: ideo sic dicitur quia per ea vocamus: vt quo noīe vocaris? Ego vocor pyrrhus. ego nomīnoz nicolaus. Apti⁹ tū dī. Qd nomen est tibi? Mihi nomē est pyrrh⁹ vel pyrrho. Et tu haberis aut diceris aut appellaris sapiens. Sunt aut hec verba.

Dicor	ris	ctus sum	
Vocor	ris	tus sum	
Nomīnoz	ris	tus sū	estre appelle
Muncupoz	ris	tus sum	
Appelloz	ris	tus sum	

¶ **D**e verbis impersonalibus.

¶ **Q**uod est verbū impsonale? Quod nō habet distinctos numeros et personas.

¶ **Q**uotuplex est impsonale? Duplex. actiue vocis /z passiue vocis. Qd est impsonale actiue vocis? qd desinit in t: vt tedit. Qd est impsonale passiue vocis? qd desinit i tur /z deriuat a verbis i o nō significātib⁹ passionē /z nullū casū. reqrit: vt itur stat legit. Quedā sūt vba impsonalia q in t desinūt z tū in significato sūt filia illis q desinūt in tur: vt satisfit / bñfit / malefit: quorū pterta sūt satisfactū est / benefactū est / malefactū est.

¶ **U**bi notandū est q cōposita a facio quotiēs a retinēt in pñti totiēs hñt passiuū in o a fio fis: vt a calefacio calefio. a frigefacio frigefio. a patefacio patefio. a cōsuefacio consuefio. a tepefacio tepefio. a tātifacio tātifio. a q̄stifacio q̄stifio. a puifacio parufio. magnifacio. multifacio. plurimifacio. nihilifacio. naucifacio. floccifacio. Similiter aut si mutāt a in i faciunt passiuū in or: vt conficio cōficioz. pficio pficioz. reficio reficioz. officio officioz. inficio inficioz. efficio efficioz. pñficio pñficioz. pñficio pñficioz. plerūqz

Lucretius. sine actō: vt conoz proficere lris. cui⁹ impsonale Lucretius ptus

lit in tertio. Proficit bello: vt sepe officio cum dō tantum vt tu
 officis mihi. Lucreti⁹ tñ in scdo. Officiūtur vti cogantur tardi⁹
 ire. Deficio deficio: qñ est actiuū: p relinquo vt ne te deficiat ani-
 mus. Qñ aut est neutrū: dicit. Nihil mihi deficit. z p passiuo ha-
 bet deficio. Terentius in eunucho. Dia habeo: neq̄ quicq̄ habeo. Terentius.
 nihil cum est: nil deficit tamen.

¶ Quot sūt ordines impersonaliū & boꝝ desinētiū in t: Quinq̄
 q̄ De sunt verba impersonalia primi ordinis: Que exigūt an-
 te se gtm̄ z post se infinitū: vt p̄ceptoris interest legere. di-
 scipuli refert audire. Excipiuntur genitiui quinq̄ pronoiū / mei.
 tui. sui. nostri. z vestri. Item genitiuus huius nominis cuius cuius
 cuium. loco quorum ponūtur ablatiui foeminini. mea. tua. sua. no-
 stra. vestra. et cuius.

Interest

erat

fuit

Refert

bat

tulit

il appertent.

¶ Laurētius Talla latine lingue peritissimus multis verbis co- Talla
 natus est reddere rōem: q̄obzē ablatiis boꝝ pnoim̄ focinis poti⁹
 q̄ gtis vtamur: z acute quidē multa disseruit / nec tamen attigit
 veritatē / q̄q̄ in p̄optu z quasi ad man⁹ erat: qd̄ nō est magnope-
 mirandū. Quippe nō oia possumus omnes. Et vt poeta inquit.
Quādoq̄ bonus dormitat homerus. Vera aut̄ z apta ei⁹ ratio
 est: q̄ interest ex in z re z est componitur: refert aut̄ ex res z fert.
 Nihil enī aliud est interest q̄ in re est. Et nihil aliud est refert q̄
 res fert. Non poterat itaq̄ aliter q̄ hoc modo dici. In mea re est
 et in tua sua nostrā z vestra re est. Item res mea fert z tua. sua no-
 stra z vestra res fert. Et in re Platonis seu Ciceronis est: z pla-
 tonis seu ciceronis res fert. Et similiter si cuz pronomine nomē
 ipsum ponere volumus. Mea platonis interest / id est in re mea
 platonis est. Tua pyrrhi refert / id est res tua pyrrhi fert. Et in
 cuius siue cuius res est: vt cuius siue cuium pecus est dicim⁹. Cū
 itaq̄ dicimus. interest mea: interest Ciceronis / idem est ac si dice-
 remus in re mea est. in re ciceronis est. res mea fert res ciceronis
 fert. **¶** Interest potest esse impersonale et personale. Imperso-
 nale quando habet genitiuum et infinitum vt supra dictum est.
 Personale vero si ante se habeat nominatiuum. vt sermo tuus
 interest nostra. et quid mea interest q̄tumlibet scribas: cuius sen-
 sus est. quid ad rem meam pertinet: et quid interesse meum est. vt
 iurisperiti loquuntur. Significat etiam aliquando presentiam

vt tu interfussit nuptiis meis. Aliquā distantia, vt ex hoc loco ad
 pretoriū duo passuū milia intersūt. Item differentiā: vt multum
 interest bene an male quis agat / id est magna differentiā ē. Inue-
 nimus quoq; aliquando parui z magni interest, vel refert. Item
 prudens interest a stulto. Terentius in adelphis. Hoc pater hoc
 dominus interest. Eodē modo possumus dicere. Hoc non refert
 mea. nō refert Socratis. hoc non fert res mea. non fert res So-
 cratis / id est non pertinet ad utilitatem meam z Socratis. Ho-
 ratius / refert cum datiuo iunxit. Ut dic quid referat intra natu-
 re fines viuenti.

Terentius.

Horatius

q
 He sunt verba impersonalia secūdi ordinis. Que exigunt
 dnm ante se z post se infinitū: vt mihi cōtingit legere.

Accidit	bat	dit	
Contingit	bat	git	
Euenit	bat	nit	si auient
Licet	bat	uit	si est licite
Conuenit	bat	nit	
Competit	bat	uit	si conuent
Placet	bat	uit	si placit
Libet	bat	uit	
Expedit	bat	uit	si est expedient
Liquet	bat	uit	
Patet	bat	uit	si est manifeste
Constat	bat	stitit	
Placet	bat	suit	si entent
Sufficit	bat	cit	si souffist

¶ Hec omnia verba z his similia si nominatiuū z datiuum ha-
 bent personalia sunt: z declinātur per numeros z psonas. Si in-
 finitum z datiuum: impersonalia.

¶ Horādū aut q dicim⁹ recte. Placet mihi me esse largum / et
 placet mihi esse largus. Qui modus loquēdi reperit etiā cū aliis
 verbis: vt puto te esse bonus amicus. Lucanus in decimo. Li-
 tūq; putauit iā bonus esse socer. Et Suidius. Qui precor esse tu-
 us. Et Terentius. Hei mihi pater esse disce ab his qui vere sciūt
 Idem. Que sese inhoneste optauit parare hic diuitias q̄ in pa-
 tria pauper viuere. Hic modus loquendi e greco fluxit apud
 quos frequētissimus est: vt in sacris litteris. Popule meus quid
 feci tibi aut qd molestus fui? responde. Et Attendite popule me

Lucanus
 Suidius
 Terentius.

us legem meam. Et Virgilius. Hate mee vires: mea magna potentia solus. Nam nisi hec a greco traheretur diceret popule mihi. Vel per noiatiuū cum pronomine sic. Tu populus meus responde michi/et subintelligitur ens: vt defende me tu dominus/hoc est tu ens dominus. adiuua me optime vir. z adiuua me: tu optimus vir/ id est ens optimus vir.

¶ He sunt verba impersonalia tertii ordinis. Que accusatiuū casum exigunt/ z infinitum: vt me iuuat legere. te oportet discere. mulierē decet esse pudicam.

Iuuat	bat	uit	il plaisir
Oportet	bat	uit	il fault
Decet	bat	uit	il conuient
Delectat	bat	uit	il delecte

¶ Hec verba si nominatiuū z accusatiuū habeāt personalia sūt vt consuetudo tua delectat me. quanq̄ dicatur etiam Ego delector consuetudine tua. Si vero habeant accusatiuū z infinitiuū impersonalia sunt. Oportet non reperitur in vsu: nisi impersonale. Decet apud Terentiū et Plautū sepe cum datiuo reperitur: vt nobis decet esse bonis.

¶ He sunt verba impersonalia quarti ordinis. Que ante se accusatiuū habēt p̄sone patiētis/ z post se infinitū vel ḡm p̄sone agētis: vt me miseret calamitatis humane.

Poenitet	bat	uit	il se. repent
Piget	bat	uit	il des plaisir
Pudet	bat	uit	on honte.
Ledet	bat	uit.	iptesū est vel fuit. il enuuye.
Miseret	bat	tum est vel fuit.	on a pitie

¶ Ledet facit preteritū. perfectū est: vel fuit. Reperitur tamen teduit. perteduit. disteduit.

¶ Miserescit etiā reperitur huius ordinis: vt Terentiū. Atq; Terentiū. Inops te miserescat mei. Virgilius. His lacrimis vitam damus et miserescimus vltro.

¶ Pudet cuius oppositū ē depudet/ aliqui personale reperit: vt Terentiū. Quid ille fecit: quē neq; pudet q̄c̄q; neq; metuit quenq; Et idē. Hei mihi nō te pudet. Reperit etiā cū otō: vt pudet mihi certare. Silius. Quis pudeat certare senes?

¶ Piget quoq; personale reperit. Terentiū. Ne plus minus ve faxit/ quod nos postea pigeat.

Virgilius

Terentiū.
PlautusTerentiū.
Virgilius

Terentiū.

Silius
Terentiū.

Pudet et piget quō differūt? **P**udet ad dedecus refert: unde de
Terentius. pudor. **P**iget ad dolorē animi. **Terentius**. Fratris me quēdam pu-
 det pigetq; / hoc est verecūdor z doleo.

Que sūt verba impersonalia quint. ordinis? **Q**ue sūt infiniti-
 uis verborū personaliū iungūtur. personalia sūt. Si vero ī
 finitiuis impersonaliū: impersonalia. vt institutū vite tue incipit mi-
 hi placere: z incipit me penitere laboris mei.

I ncipit	bat	pit	il commence.
D efinit	bat	uit vel iit	il fault
D ebet	bat	uit	il doit
S olet	bat	uit	il est de coustume.

¶ Possunt etiā esse impersonalia supradicta verba qm absolute
 hoc est cū solo infinitiuo iungunt: vt solet dilucescere. debet adues-
 perascere. incipit stari. definit amari.

¶ De infinitis.

Infinita quare dicūtur? qz nō habēt certos ac determinas-
 tos numeros ac psonas. Infinita vboꝝ personaliū / si qu: m
 casū exigūt ante se: dūtaxat exigūt actm. post se aut casū suoz
 verboꝝ: vt cupio te frui foelicitate tua. Excipiūtur infinita que
 copulari deberent similē casum. hec enim z a fronte z a tergo exi-
 gunt actm: vt quia tu es deformis miroz / miroz te esse deformē.
 letoz quia tu enadis peritus: te euadere peritum letoz. quia tu in-
 cedis superbus doleo: doleo te incedere superbum. **¶** Infinita
 vero impersonalia z ante z post casus suoz verboꝝ exigunt: vt
 Gaudeo tibi accidisse erudiri. letoz te iuuari virtuti incubere. do-
 leo te nō penitere vitioꝝ. **¶** Aduertendū est q infinitiuis pnt
 et preteriti impfecti tps tā personaliū q impersonaliū aliquando
 vnū dūtaxat casū ante se / hoc est casum verbi sui hnt nec alicui
 verbo adherēt: z tūc ponūtur pro pteritis impfectis verbi sui in
 dicatiui modi cuiuscūq; psonae z vtriusq; numeri: vt **Salustius**.
Milites romani pculsi timore insolito arma capere / alii abdere
 pars territos confirmare: pro capiebāt / abdebāt / confirmabant.
Sic dicere possum: nos tedere. illos pigere. alios penitere. pro
 nos tedebat. illos pigebat. alios penitebat.

¶ De gerundiis.

Gerundia habēt nō solū genitiuū / accusatiuum z ablatiuū
 vt peritus colendi agrum. legendo: interlegendum. Sed
 secundum peritiores alios etiā casus: propterea verba esse nō
 possunt. Sed quia construuntur cum casibus verborum suorum

Salustius

transitiue: vt causa colēdi agrū. veni ad colendū agrum: nec noia esse pnt: vñ quidā vba esse putauerūt: Propterea q̄dem Iuena Juuenalis. lis quasi verbū esse corripuit o finalē. Plurim^o hīc eger moritur vigilādo sed illū. Cōtra Virgilius pduxit. Frigidus ī pratis cā- tando rūpitur anguis. ¶ Gerundia q̄ ab actiuis fiūt z neutris z coibus p̄ter ea que a neutris absoluta fiūt tam actiuā q̄ passi- uā habere possunt significationem: vt mulier vrit videndo / id est dū videtur. z domus meritoria aperta est ad vidēdū / id est vt vi- deatur. z ego legēdo disco / id est dum lego. ¶ Quare gerundia participalia dicūtur: Quia cū non sint noia z habeant casus et genera in vtroq̄ numero: propter quod nec verba sunt / merito p̄- ticipalia dicūtur: quia participiis similia sunt. ¶ Gerundia quō differūt a participiis: Quia ipsa significant rei administratiōē sine tēpore: illa vero / hoc est participia tēpus sine rei administra- tiōe: vt tenet me occupatio iuris dicendi: gerundū est / nec tē- pus significat futurū sed rei administratiōē / hoc est in iure dicē- do. ¶ Rursus tenet me cura votis numerande. i. que numerāda est: participiū est futuri sine rei administratiōe significatū. ¶ In legendis libris gerundiū ne an participiū est legēdis: ¶ Trumq̄ potest esse. ¶ Nā si dicā in legēdis libris tēpus cōsumo: gerundium est: ac si diceret in legēdo libros. Si aut̄ dixerim in legēdis libris deerit tibi tēpus: participiū est futuri / hoc est dum leges libros. vel potius dum legerētur a te libri. ¶ Nota q̄ gerundia cū sociata sint substantiuis: semp̄ passiuē accipiūtur. Disiuncta vero actiue et nō nūq̄ passiuē: cum sine prepositione z sine genere in casu ab latiuo quasi absolute vsurpātur: vt apud Virgilium. Vritq̄ vi- Virgilius dendo foeina / hoc est dum videtur. z cantando rumpitur anguis hoc est dū cantatur. Itē apud oratores: vt apud M. Eurylium. M. Erylius Sed memoria excolēdo sicut alia oia auget / hoc est dū excolitur ¶ Illud etiā animāduertendū est q̄ ḡtūs singularis gerundiū cum genitiuo plurali sine vitio copulatur. L. Iulius. Non enim ve L. Iulius reor ne quis hoc me vestri adhortādī causa magnifice loqui exi- stimet: adhortādī enī singularis numeri est: vestri pluralis. Item Cicero sc̄bo de diuinatione. Dolebas tantā stoicos n̄ros epicu- Cicero reis irridendi sui facultatē dedisse. Plautus in captiuis. Romi- Plautus nandi tibi istorū magis q̄ edundi copia.

¶ De supinis verborum.

¶ Supina que pars orationis sūt: Secundū Quintilianum

sunt verba participialia sicut gerundia. A quibusdam dicuntur
 nomina participialia: ideo non est dicendum quod sint alicuius casus. Pri-
 mum supinum quod indocti putant esse accusatiui casus non differt a ge-
 rundio: nisi quod supinum nunquam fere est sine verbo significante motum
 ad locum: ut eo et venio. Nam illa. do filiam nuptum. do venum / siue ve-
 nundo edes. spectatum admissi suum: latentem in se motum obtinent
 gerundia non ita: alioquin idem significant. ut vado venatum et va-
 do ad venandum. Ultimum supinum non est ablatiui neque alterius casus.
 neque iungitur verbo: ut venio lectu (quemadmodum vulgus grammatice-
 rum putat) nec iungitur cum adiectiuo / nec regit casum nec regitur
 a verbo nec a participio: sed a nomine tantum. eoque adiectiuo nun-
 quam interueniente prepositione: ut mirabilis visu / id est cum videtur.
 facilis visu. id est ut videatur / vel facilis ad videndum. effabilis dictu
 id est ut dicatur. Optimum factu / id est ut fiat. Difficile factu / id
 est difficile ad faciendum.

¶ De participio.

¶ Clare inuentum est participium. Ut oratio breuior sit ac dis-
 lucidior: omissis relatiuis / aduerbiis / aut coniunctionibus
 que alioquin in ipsa oratione ponerentur. Quomodo? Primo euitatur con-
 iunctio. Dicimus enim leges discere: pro lege et discere. deinde relatiuum
 nomen: ut homo currens mouetur / id est homo qui currit mouetur
 Propterea alie coniunctiones siue aduerbia. verba quoque et alie p-
 tes orationis. ut docete te quotidie preceptore: ac te nullam lectio-
 nem premittere celeriter ac facile discas / id est si doceret te quo-
 tidie preceptor: ac tu nullam lectionem premitteres: celeriter ac fac-
 ile disceres. Item cognitis bene principibus reliqua sine labore dis-
 cunt. id est postquam sunt bene cognita principia. Item volente discipulo discere
 parum laborat magister / id est dum aut quando vult discipulus discere
 Item cenatus eo cubitum id est postquam cenatus suus eo cubitum. Item
 interfecto patre itatus est filius / id est quia interfectus fuerat pa-
 ter vel cum interfectus esset pater. Item mortuo homine: eius tamen
 anima viuit / id est quamquam mortuus sit homo. Item viuente pontifice:
 pax erit in italia / id est donec vixerit pontifex.

¶ Inuentum est etiam participium necessitatis causa: cum multa
 per participium dici possunt. que aliter non liceret per verbum:
 ut mulieres ornant se / ne videntes homines eas derideant. Non
 enim posset dici: ne homines eas videant et rideant. Nam vident
 omnino eas homines.

¶ Quid interest inter participia et nomina temporalia? Nomina temporalia non significant aliud nisi ipsum tempus per se: ut annus / mensis / dies. Participia vero actionem vel passionem aliquam diuerso fieri tempore demonstrant: non tempus per se.

¶ Quos casus exigunt participia? Quos et verba a quibus nascuntur. Verbi gratia. Ego dum incumbo litteris non desero negocia publica: ego incumbens litteris non desero negocia publica. Ego qui amor a preceptore meo amo ipsum. ego a preceptore meo amatus amo ipsum.

¶ Participium in ans vel in ens presentis et preteriti imperfecti temporis est et descendit a verbo activo / neutro / et communi in significatione actiua et deponenti: ut

Le maistre lisant say que tu entendes diligemment.

Legete magistro fac ut diligenter attendas. i. quando legit magister.

¶ Vivant ton pere apres tant que tu peulx.

Vivete patre tuo disce quantum potes / id est dum pater vivit.

¶ Quant l'ome a maladie ou qui se meurt / la sante ou la vie en cognue.

Egrotante aut moriente homine: valitudo aut vita cognoscitur.

¶ Les homes qui honnoient dieu feront bien en tout temps.

Venerantes deum bene faciunt omni tempore.

¶ Voy exhortat et enseignat le maistre ie doy estre clerc.

Exhortante et erudiente me quotidie preceptore debeo quidem fieri doctus.

¶ Quot modis participia transeunt in vim nominis? Quinq; modis. Mutatione constructionis. Amissione temporis. Comparatione Compositione: et mutatione significati.

¶ Mutatione constructionis quando construuntur cum alio casu quam eorum verba requirant: ut amans virtutem participium est: amans virtutis nomen. Salustius. Alieni appetens sui profusus.

Salustius

¶ Temporis amissione quam nullum significant tempus: ut amans / id est qui amore captus est: ut miseri sunt omnes amantes. Item doctus et eruditus: ut docti et eruditi homines solent laudari.

¶ Comparatione: ut amantior et amantissimus.

¶ Compositione: ut innocens et indoctus.

¶ Mutatione significati: ut amandus quam significat non eum qui amabitur / sed eum qui est dignus amari: ut merito laudandus est.

¶ Cicero. Que mutatio etiam in participia activi futuri aliquando fit: Seneca de naturalibus questionibus. Nullam autem mentionem fecit

Seneca

est cometarū nō pretermisſurus ſi quid exploratū apud illos cō-
periffet. pretermisſurus dixit pro eo quod eſt talis qui p̄termitte-
ret/nec tēpus ſignificat: ſed qualitatē hoīs z animi voluntatem.
Si vero thema daretur in paſſiua ſignificatiōe in qua hoc parti-
cipiū preſentis z p̄teriti imp̄fecti t̄p̄is nō reperit̄ aut reſoluendū
eſt in verbū quod reperitur/aut paſſiua ſignificatiō thematis in
actiuā conuertenda eſt: hoc modo.

¶ Se Virgile eſtoit leu du maistre il ſaprendroit.

Si legeretur a magiſtro Virgilius diſceret. Aut magiſtro legen-
te Virgiliū/diſceretur.

¶ In tus/sus/z rus/z uus p̄ticipia: t̄p̄is ſunt preteriti p̄fecti et
plus q̄p̄fecti. Maſcūturq; ab oībus verbis h̄ntibus p̄teritum per
ſupplementū/hoc eſt per ſū eſt eſt/z participiū: vt

¶ Entēdue la cause les maladies ſont garies pl⁹ facilemēt.

Intellecta cauſa: morbi facilius curantur.

¶ Mais que ce ſoit fait tu auras ton deſir.

Hoc primo facto conſequeris deſideriū tuū.

¶ Accomodat̄ etiā plerūq; participiū verbo cui adiungit̄: qđ in
exponēdo facile animaduerti poteſt.

¶ Quant ie teneſeigne tu aprens.

De docente: tu diſcis.

¶ Quant ie teneſignoie tu aprenoies.

De docente tu diſcebas.

¶ Quant ie teneſigneray tu, aprendras.

De docente tu diſcee.

¶ Edifie quant les fondamens ſont, fais.

Factis fundamentis edifica.

¶ Edifiras quant les fundamens ſont fais.

Factis fundamentis edificato.

¶ Se les fondemens fuſſent fais tu euſſeſedific.

Factis fundamentis edificaffes.

¶ Si aut̄ deſit participiū reſoluitur in verbū/ aut ad participi-
um eiſdem temporis recurratur/ licet ſit in aliā ſignificatiōe/
vt ſupra dictum eſt: vt

¶ En toy ayant aime z ſerui tu deueroſes recorder de moy.

¶ Hoc p̄ticipiū nō reperit̄ in actiua ſignificatiōe in qua thema
eſt: ſed in paſſiua tantum. Aut ergo reſoluas ſic in verbum acti-
uum/ cum ego te amauerim/ vel quando ego te amaui. aut recur-

ras ad participiū: quod in passiva significatione reperitur / id est te amato a me. A neutro vero / id est seruo quā nullū tale reperitur participiū resoluitur in verbum / id est quā ego tibi seruiui vel cū ego tibi seruiuerim.

¶ Si me fust souenu de ceste chose iamais te ne leusse fait:
Si ego huius meminisssem nunq̄ id fecisssem.

¶ In rus participiū futuri descendit a verbo actiuo neutro deponenti & cōmuni in significatione actiua: vt

¶ En alant a nauiger en asie et a aller en diuers pais fay ce de bon courage dont tu as a retourner riche.

Nauigaturus in asiā: & p̄fecturus in diuersas regiones unde rediturus es diues: id est agas bono animo.

¶ Utimur etiā verbo copulatiuo sū es est cū ntō eiusdē pticipiū vt cū tu sis nauigatur⁹ in asiā & p̄fectur⁹ in diuersas regiōes.

¶ Comme tu doibs demourer viterbe vis en la maniere des viterbiens.

Cum tu moraturus sis viterbiū: viue moribus viterbiensibus / vel more viterbiensium.

¶ Mon oncle a aller en frāce ma lesse plusieurs choses a faire. Profectur⁹ patru⁹ me⁹ in galliā multa mibi negocia reliqt.

¶ Lōme tu doibs estre mon disciple & ie te doibs profiter beaucoup aprens volentiers.

Cum tu mibi sis futurus discipulus: ego vero tibi plurimū profecturus disce queso libenter.

¶ Lōme te te doie enseigner diligēment te ne tarderoy point Cum ego te sim diligenter eruditurus nunime cessabo.

¶ Je tay a dire quelques choses Sū quedā tibi victurus.

¶ Vous aues a ouyr. Vos estis audituri.

¶ Va a lencontre de ta mere qui a a retourner.

Itē obuiam matre rediture.

¶ Jay veu vng hōme q̄ deuoit mourir. Vidi hōiem moriturum

¶ Le tēps de la vie doit estre ainsi estimee comme soions pour viure peu et asses.

Tēpus vite ita metiendū ē quasi & parū & diu victuri sumus.

¶ Tu dus pticipia nuscūtur a passiuo tm̄ & cōi in significatione passiuā. his aut nō utimur in abltō absolute sed tm̄ cū vbo; copulatiuo: vnde plerūq; nomē esse videtur.

¶ Comme Virgile doit estre leu de maistre & aprens de nous il

doit estre ouy diligēment.

Cum legendus a preceptore z a nobis discendus sit Virgilius: audiendus est diligenter.

Cômment beaucoup de choses doibuent estre ouies de toy les milleures sont a estre z a celles soy appliquer.

Cum abs te audienda sint multa: eligenda erunt potiora: illisq; inherendum.

Comme cestuy doibue estre pugni et apres estranglé il deuroit craindre.

Cû punted^o hic z postea straguladus sit: deberet formidare.

Cômme tu doibs estre aide de tes amis et tes amis te doibuent favoriser ne crains point.

Cû tu ab amicis iuuadus: tibiq; amici fautori sint ne timeas.

CSe Virgile deuoit estre apuis de moy se vseroie de pl^o grant diligence.

Si ediscendus mihi esset Virgilius: maiori yterer diligētia.

Cômme le tēps ne se doibue pas perdre: apren incōtinent.

Cum nō sit amittendū tempus: disce q̄primum.

Comme tu doibs estre loue de ceulx qui viuent bien en ceste chose entent en toute diligence.

Cû tu in hac re laudadus sis a bñ viuētib^o: da operā diligenter.

CSepe etiā huic p̄cipio adiūgimus datū pro abltō: vt

Je pense de quelles parolles il me fault vser mais que saie trouue vng hōme le quel doit estre aime z honnoure de moy.

Matus hominem mihi amandum colendūq; cogito quibus verbis ytendum sit.

CQuest il de faire ou dire? Quid faciendū: discendū ve: est.

CEn retournāt z lisāt les liures moult de choses sapprenent.

In euoluēdis atq; perlegēdis libris multa discūtur: q̄q; hec gerundia potius sūt q̄ participia.

Cuelles choses sont a estre entendues ou aprinses de vous que a vobis intelligēda aut discenda sunt.

CLa lecon la quelle doibt estre enseignee du maistre aux escoliers est difficile.

Lectio quam a magistro docendū sunt discipuli est difficilis. Caue discas. lectio docēda: sicut nec lectio docta. Discipuli enī docentur. non lectio. Similiter.

CLa robe de la quelle est despoillie pyrrhus est longue.

Vestis qua exutus est Pyrrhus est longa. Non enim descendum
esset vestis exuta: sed pyrrhus exutus.

Ab impersonalibus fiunt ne participia? Minime. Nisi Pertes-
sus a tedet quo utitur Suetonius. Pertesus ignavia sua. Nam Suetonius
pudendus/pigendus/carendus/dolendus: et similia nomina potius di-
cenda sunt vel participia abusiva.

Que sunt participia que in voce passiva actiuam habent significatio-
nem? Circumspectus que circumspicit que solem appellare conspicuum.
Considerat que agenda considerat: quemadmodum inconsideratus qui
non videt quid agat. Disertus que pene disserit. Cautus qui cauet/
hoc est que sibi cauere. Tutus qui tuet: ut tutus portus que tuetur alios.
Ignotus qui aliquam ignorat: ut Quintilianus. Si quis tamen erret ignotus. Quintilianus
Argutus que arguit/hoc est inuestigat. Falsus que fallit: ut Terentius. Terentius.

Cense me aliquam causam fictam/falsam/ineptam saltem potuisse proloqui
Aliquam etiam passive: ut idem. Charine falsus es. i. deceptus. Cotentus
qui continet quod animo satisfacit: non qui continetur. Tacitus qui tacet
hoc est taciturnus. Virgilius, tamen passive posuit. Quis te magne Virgilius

Lato taciturnus: aut quis cosse relinquat? Profusus qui profundit.
Scitus qui sciens est. Discretus que qualitates personarum et rerum
momenta discernit. Complacitus/quod ab activa voce venit: si-
cut fluxus et inueteratus et iuratus a iuro. Iuratos enim iudices vi-
dimus qui iurarunt. et excretos hedos apud Virgilium ab exresco
ut exoletus ab exolere. quod dum est substantiuum significat scortum:
masculinum proprie iam adultum. dum est adiectiuum significat adultum: sed
raro reperitur: ut apud Plautum. Reliqui domi exoletam virginem. Plautus

Adultus ab adolesco. Defectus que deficit. Martialis. Dulcia de-
fecta modulatur carmine lingua. Cantator cygnus funeris ipse
sui. Quintilianus. Defecta labore senectus. Quintilianus

Que sunt participia que in voce actiuam passiuam habent significatio-
nem? Euides negocium dicitur quod videt aptus: non quod videt. Indulgen-
tior facies: que pulchra non que aliis indulget: sed cui alii indulgeant
Preterea magnificentissimos ludos dicimus/quasi magnifice
factos. et honorificentissimos quasi honorifice factos. Aliquam parti-
cipia presentis temporis/preteritum tempus significat: ut Cicero in bruto. Cum
e Sicilia discedens rhodum venisse. non enim discedens venerat rhodum
sed diu postquam discesserat: quod ideo accidit quia latini carent partici-
pio preteriti actiuum. unde non recte diceres cum e Sicilia proficiscens
rhodum venisse: sed deberet dici e Sicilia profectus.

Cicero

¶ Participia pñtis tñs cū substātiuātur cuius gn̄is sūt? Flex-
tri: vt accidēs/ cōtingēs/ antecedēs/ cōsequēs/ dicēs/ cōueniens/
presens/ cōtinēs: apud rhetores p firmamēto orōnis. ¶ Partici-
pia q̄ substātiuātur z sūt masculini gn̄is q̄ sūt? Quēs/ occidēs/ pro-
fluēs: pro flumine/ z cōfluēs quo duo flumina cōuentūt. ¶ Par-
ticipia que cū substātiuātur sūt foemini gn̄is q̄ sūt? Continēs que
nō est insula: vt a Sicilia ad cōtinentē parum intercapedinis est.
Animans: vt Cicero Ad quas se applicet sui gn̄is animātes. Nō
nūq̄ tamē hoc nomē in neutro gn̄e reperitur: sed magis in plura-
li. Consonans littera pro nō vocali.

¶ Quod est participiū qd̄ a nullo originem habere videtur? Pre-
gnās. ¶ Repetūdarū/ z de pecuniis repetūdis nō habens alios
casus: nescio participiū ne an gerūdiū dici debeat. Hec accusa-
tio proprie cadit in eos: qui in magistratibus puñcialibus aut
vi aut dolo eripuerūt pecunias aut vasa preciosa/ vestem/ frumē-
tum/ nauigia/ nūmos: que oīa pecunie noīe cōprehenduntur. Et
cū dicim⁹ repetūdarū: subintelligitur pecuniarū. Ideo autem in
hoc verbo mutata est e in u vt differat ab illo qd̄ dī ad res repe-
tendas. Ut sūt missi legati ad repetēdas/ quādo principi aut po-
pulo erepta sūt pecora/ agri/ hoīes/ z similia.

¶ De nominibus verbalibus.

¶ Quod est nomē verbale? Quod a verbo deriuat. Verbale
masculinum desinēs in oz quō format. Ab vltimo supino
mutata u in oz: vt doctū doctor. auctū auctor.

¶ Verbale in trix foemini quō format. A verbalī masculīno mu-
tata tor in trix. Nam q̄ in sor desinūt nō faciūt ex se foeminiū
preter tōsor qd̄ facit tōstrix assūpta t. Unde fit diminutiū ton-
stricula z tonstrina: z ab expulsor expultrix. ¶ Quem casum exi-
gunt verbalia post se? Genitiū: vt psecutor malorum/ et expul-
trix victorum. ¶ Verbalia in us vel in io quō formātur? A supi-
no addita s. vel mutata u in io: vt visus z visio. Et exīgūt post se
genitiū z aliquādo duos/ hoc est tā psone vel rei agētis q̄ patie-
tis: vt visio rei multarum rerum. Visio enim z actionem z passio-
nem significare potest.

¶ Nota tamē q̄ verbalia que veniūt a verbis prime conjugatio-
nis positionē supini habētibus in itū vel ctum: preter legē ceter-
orum exeunt in atio: non in itio nec in ctio. Veto vetitum veta-
tio: non vetitio. presto prestitum prestatio: non prestitio. cubo cu-

bitū cubatio. domo domitū domatio. crepo crepitū crepatio. sono sonitū sonatio. tono tonitū tonatio. licet dicamus sonit⁹. crepitus. tonit⁹: nō sonat⁹ crepat⁹ tonat⁹. Frico frictū fricatio / et ita in ceteris. ¶ Sectio tū crebū repit q̄ lecatio. Lauo et potio q̄ i otū faciūt iupinū: formāt verbalia lotio et potio et lotor et potor. et lotiū pro vrina: pumā tamē breui. Et q̄ aliqui reperit lauātū et potatū: sic lauatio et potatio. lauatorq̄ et potator. Iuuo a iutum facit iutor / vñ adiutor. a iuuatus facit iuuatio. Ex ceteris pauca sunt verbalia: vt a domitus domitor et domator. et sector a seco q̄ significat venditorē / et sectio ipsa venditio.

¶ In men verbalia quō formātur? A secunda verbi persona: vt acuo is. acumen. nuuo is. numen. doceo ces. documen. moneo es. monumen. que addita tum formāt in tum verbalia: vt hoc documentum et monumentum.

¶ In bilis verbalia passiuā habēt significatiōē / et iungūtur datiuo: vt nec dictū effabilis vlli. Aliqñ etiam sine casu ponūtur: vt hec res est laudabilis / et nihil est amabilius virtute.

¶ In ax etiā quedā verbalia sūt: vt loquax / dicax multorū & bec mordax / rapax / fallax / capax.

¶ De relatiuis.

¶ Quid est relatiuū? Quod refert aliquod p̄cedēs. Quotuplex est relatiuum: Duplex. Relatiuum substantie / et relatiuum accidentis.

¶ Quod est relatiuū substantie? Quod refert antecedēs substantiuum: vt qui que quod / is / suus / ipse / ille / idē. et sc̄m aliquos / ali⁹ alter reliquus / et cetera ceterū.

¶ Que sūt relatiua accidentis? Que referūt antecedēs adiectiuū vt qualis quātus quotus quotenus et quotuplex.

¶ Qui que quod trib⁹ mōis accipit. Relatiue: vt sū pius Enes Virgilius raptos qui ex hoste penates. Classe vebo mecū. Interrogatiue: vt Sz vos q̄ tandē qb⁹ aut venistis ab oris. Itē infinite: vt nescio Virgilius quā rem agas / aut quē hominē diligas.

¶ Quis et quid nūq̄ ponūtur relatiue: sed vel interrogatiue: vt quis es tu? et quid agis? vel infinite: vt nescio quis sis / aut quid agas. Quis vel qui aliqui ponitur pro qualis: vt Terentius. Quis Terentius. tibi videor? Et Virgilius. Qui iuuenes quantas ostentant aspi. Virgilius ce vires. Item pro quanto: vt quo n. agis / id est quanto magis. Item qui ponitur pro quomodo aut propter quid: vt Terentius. Terentius. qui istuc / id est quomodo aut cur?

¶ Sui semper reciproce ponitur.

¶ Suius semper relative ponitur: ut pater amat filios suos.

¶ Is ea id ponitur relative. ut deus diligit bonos: ego eum colo. Et redditue: ut is qui deum colit est bonus.

Virgilius ¶ Ipse ipsa ipsum relative ponitur in tertia persona: ut ego deum colo ipse benefacit bonis. Demonstratiue quoniam pro pronominibus demonstratiuis discrete ponitur: ut ego ipse tu ipse ille ipse. Inuenitur etiam sine pronomine: ut Virgilius. Ipse remitto. Et alibi. Queque ipse miserrima vidi / et quorum pars magna fui. Sic enim per discretionem quandam profertur: ut in Eneidos. Ipse ratem conto subigit. velis quod ministrat / quasi solus.

Virgilius ¶ Ille illa illud etiam figurate apponitur: ut Virgilius. Ille ego qui quodam gracili modulatus auena. Et tu ne ille Eneas quem Dardanio Anchise: Alma Venus Phrygiæ genuit. Simoentis ad vnam. Non tamen discretionem significat ut ipse / sed potius relationem quandam. Relatiue ponitur: ut ego deum colo: et illum cupio videre. Demonstratiue: ut viden tu illum. Redditiue: ut ille qui legit discit.

¶ Alius alia aliud ponitur relative: ut video Petrum et alios homines. licet enim animus. id est Petrus differat ab aliis hominibus numero: conuenit tamen specie que est homo. Item discretiue: ut ego sum alius a te. id est quod tu. Item diuisiue: ut homines alii quiescunt / alii laborant.

¶ Alter et alius quod differunt. Alter dicitur de duobus: alius vero de pluribus. Sicut vter / ex quo componitur neuter duorum tantum. est interrogatiuum: quis vero plurimum.

¶ Relatiua accidentis multa sunt secundum diuersa genera accidentium que per nomina adiectiua significantur. Adiectiuorum enim quedam significant quantitatem: quodam qualitatem. Adiectiuorum que significant quantitatem: alia significant quantitatem continuam: alia discretam.

¶ Que sunt adiectiua significantia quantitatem continuam? Magnus. parvus. longus. latus. altus. profundus: que referuntur per tantus et quantus: ut ego sum magnus / quantus es tu / vel ut tu. vel ego sum magnus: et tantus tu es. Item et tam et quod dicimus: ut ego sum tam magnus quod tu.

¶ Ex his que significant quantitatem discretam: alia significant quantitatem discretam absolutam: alia quantitatem discretam ordinalem. Quantitatem discretam absolutam significant que referuntur per tot et quot: ut ego habeo decem talenta: quot habes tu vel ut tu. et sunt hec.

¶ Nominatiuo vnus vna vnum. Genetiuo vnus. Dato vni. Accusati-

tiuo vni vna vni. Vocatiuo o vne vna vnum. Ablatiuo ab vno vna vno. Et pluraliter noīatiuo vni vne vna. gō vnoŕū vnarum vnoŕum. datiuo vnīs. accusatiuo vnīs vnās vna. vocatiuo o vni vne vna. ablatiuo ab vnīs.

¶ Pluraliter noīatiuo duo due duo. genitiuo duoz duarū duorum. datiuo duobus duabus duobus. actō duos duas duo. vctō o duo due duo. abltō a duob⁹ duab⁹ duobus.

¶ Pluraliter noīatiuo hi tres et he tres et hec tria. gō hoz et harū et horū trium. datiuo his tribus. actō hos et has tres et hec tria. vocatiuo o tres et o tria. ablatiuo ab his tribus.

¶ Quattuor vsq; ad centū indeclinabilia sūt. Quinq; sex septem octo nouē decē vndecim duodecim tredecim quattuordecim quindecim sexdecim decē et septē decem et octo/vel duo de viginti. decem et nouē/vel vnde viginti. Viginti. vnus et viginti. duo et viginti. tres et viginti. quattuor et viginti. quinq; et viginti. sex et viginti septem et viginti. octo et viginti/vel duo de triginta. nouem et viginti/vel vndetriginta. Triginta. vnus et triginta. duo et triginta tres et triginta. zc. Quadraginta. Quinquaginta. Sexaginta. Septuaginta. Octoginta. Nonaginta. Centum. Centum et vnus/vel vnus supra centum. centum et duo/vel duo supra centum. centum et decem/vel decem supra centum. zc. Ducenti ducēte ducēta. Tricenti te.ta. Quadringenti. Quingenti. Sexcenti. Septingenti. Octingenti. Noningenti. Mille.

¶ Hec duo milia. hoz duoz milia. his duob⁹ milib⁹. hec duo milia. o milia. a milib⁹. Tria milia. quattuor milia/z reliqua.

¶ Ubi notandū qd nō dicim⁹ hi et he milia: vt qdā putant: s; hec milia: qz est nomē substātiū. nec dicere debem⁹ duo milia hoīes: sed duo milia hoīm. Nā qd i sacris lris legim⁹ duodecim milia s; gnati. si nō est error hoc mō exponi debet: signati nūo duodecim milia/hoc est qui erāt nūo duodecim milia. Quidaz ideo inciderūt in hunc errorē. qz legimus duo milia pōdo argēti: s; pōdo gti casus est hoc loco nō nti. Mille autē interdū adiectiū ē: et iō possumus dicere mille hoīes. Infdū substātiū: et sic dicim⁹ mille hoīz vt mille nūmū. Nec possum⁹ dicere duo mille. tria mille. sed duo milia. tria milia. vel bis mille. ter mille: vt bis centum. ter centum

Quid⁹. Annos vixi bis centū tā terita viuit etas.

¶ Ab his deriuatur aduerbia numeralia que referuntur per totiens et quotiens: vt ego ter legi Virgilium quotiens tu/vel vt tu

C Semel bis ter quater quinquies sexies septies octies nonies. decies undecies duodecies tredecies quattuordecies quidecies sexdecies deciessepties deciesocties deciesnonies vigeties. semel et vigeties. bis et vigeties. ter et vigeties. et cetera. Trigeties/quadrageties/quinquageties/sexageties/septuageties/octuageties/nonageties. Pro quibus dicim⁹ vities/trities/quadrages/quingagies/sexagies/septuagies/octuagies et octagies/nonagies. Centies/ducenties/trecenties/quadringeties/quingeties/sexcenties septingeties/octingeties/noningeties/milies.

C Quantitate discretam ordinalē significant: que referuntur per totus et quotus: ut ego fui secundus quotus tu/ vel ut non fuisti tu. Quotus quisque est/ quasi nemo. et sunt hec. Primus/secundus/tertius/quartus/quintus/sextus/septimus/octavus/nonus/decimus/undecimus/duodecimus/tertiusdecimus/quartusdecimus/quintusdecimus/sextusdecimus/septimusdecimus/octavusdecimus: vel duodevigesimus/nonusdecimus: vel vadevigesimus. Vigesima prima/ et cetera. Trigesimus. Quadragesimus. Quinquagesimus. Sexagesimus. Septuagesimus. Octuagesimus. Nonagesimus. Centesimus. Ducentesimus. Trecentesimus. Quadringentesimus. Quingentesimus. Sexcentesimus. Septingentesimus. Octingentesimus. Noningentesimus. Millesimus. Nos sumus in anno salutis nostre. Millesimo quadringentesimo nonagesimo: tertio idus ianuarii.

C Alia sunt diuisiva in pares numeros: que quidam dicunt referri per toteni et quoteni/ que nota legisse me apud aliquem doctum non memini: ut quoteni itis/ terni. Sunt autem hec. Singuli singule singula. bini. terni. quaterni. quinti. seni. septeni. octeni. noueni. deni. undeni. duodeni. ternideni. quaternideni. quindeni. senideni. denisepteni. deniocteni. deninoueni. vigeni. trigeni. quadrageni. quinquageni. sexageni. septuageni. octuageni. nonageni. Centeni. ducenteni/ vel ducenti. trecenteni/ vel trecenti. quadringenti. sexcenteni. septingenti. octingenti. noningenti. Mileni. **C** Ponunt ne aliquando bina pro duo/ et terna pro tria. Ponuntur quotiens substantiis quibus iunguntur declinantur tantum in plurali: ut binas ternas. denas litteras: non duas. tres. decem. Interdum tamen poete etiam cum aliis substantiis eodem modo usurpant. ut Virgilius. Bina manu lato crispans hastilia ferro.

Virgilius

C Alia sunt que ipsum numerum per se superius significant: ut unitas bis

narius ternari⁹ quaternari⁹ quinari⁹ senari⁹ septenari⁹ octenari⁹ nouenarius denari⁹ vndenari⁹ duodenari⁹. zc. Vigenari⁹ trigena- rius quadragenari⁹ quinquagenari⁹ sexagenari⁹ septuagenarius octuagenari⁹ nonagenari⁹ centenari⁹ ducetenari⁹ trecentenarius quattuorcentenari⁹ quingetenari⁹ sexcentenari⁹ septingentenarius octingetenarius noningetenari⁹ millenarius.

¶ Alia sunt q̄ significāt numerū annoꝝ: vt biēnis triēnis quadri- ennis quinquēnis sexēnis septēnis octēnis nouēnis decēnis. Un- de s̄unt substantiua bienniu⁹ trienniu⁹ quadrienniu⁹ quinquenniu⁹ sep- tenniu⁹ z decenniu⁹. Alia fere nō s̄ūt in vsu nec reperiūtur vt quidam ignari putant totēnis z quotēnis.

¶ Alia significāt q̄ntitatē discretā pōderis vcl mēsure q̄ referūt per totuplus z quotuplus: z significāt quēdā sui excessū: vt cētus- plo maior est ager me⁹ q̄ socratis quotuplus nō est tuus. Et s̄ūt hec. Dupl⁹ dupla duplū. Tripl⁹ quadrupl⁹ q̄ntupl⁹ sextupl⁹ septu- plus octuplus decupl⁹. Cētupl⁹ ducētupl⁹ millecuplus.

¶ Alia sunt diuisiua seu multiplicatiua forme. Et referūtur per totuplex z quotuplex: vt habeo triplicē lanam z triplicē vestem / id est triū generū quotuplicem tu habes. Aliqñ tamen improprie ponitur cum dictionibus carētibus plurali: vt triplex fumus do- mū nostrā egreditur / hoc est tres fumi si ita dici potest. Simplex duplex triplex quadruplex quincuplex sexcuplex septuplex octu- plex nonuplex decuplex. Vigecuplex trigecuplex quadragecu- plex quinquagecuplex sexagecuplex septuagecuplex centuplex / millecuplex. Item duplex et triplex pro duplicatus et triplica- tus accipitur. Unde s̄unt verba duplico et triplico: et a multi- plex multiplico.

¶ Relatiua qu: incipiunt a c vel a q̄ tribus modis accipiuntur. Relatiue vt ego sum albus qualis es tu: magnus quantus es tu. Sētinas cuias es tu. Interrogatiue: vt qualis es tu? q̄tus es tu. quotū annū agis? quot n̄mos habes? Infinitē: vt nescio q̄t⁹ sis cuias sis / aut cuias filia sit hec puella.

¶ Relatiua que incipiūt a t capiūtur relatiue copula mediante vt ego sum alb⁹ z talis es tu. ego sū magn⁹ z tantus est plato. ego habeo multos discipulos z tot habet socrates. Reddiue: vt ego sū talis z tātus qualis z q̄t⁹ est iste. Infinitē qñ sequit cōiun- ctio q̄ vel vt: vt ego sū talis z tātus vt nō egeā opa tua. Ego cus- pio talis esse vt videar felix.

¶ Reperitur aliqua relatiua que geminant vel assumit cūqz. Ut quisqz q̄cūqz. quotquot quotcūqz. qualiscūqz. q̄tus cūqz: q̄ pprie posita vim habēt ip̄i relatiui simul cū antecedēte distribu- tiuo: vt q̄squis aut quicūqz legit discit. i. ois qui legit discit. Pon- nūtur etiā aliqñ pro ip̄o relatiuo tantū: vt deus oia q̄cūqz volu- it fecit. Et pro distributiuo tm̄: vt ego diligo quēcūqz hominē. i. oēm hoīem. Ponūtur etiā infinite: vt Virgilius. Quiscquid erit superāda omnis fortuna ferendo est.

Virgilius

¶ Quis et qui cū quibus z quomodo cōponūtur?

Siquis

Enquis

Hūquis

Quisputas

Aliquis

Requis

Quilibet

Quiuis

Assumunt etiā syllabicā adiectionē

nihil per se significantē: Ut

Quisqz

Quisnam

Quidam

Quisp̄iam z quisq̄

Quicūqz vel quecūqz

¶ A relatiuis substantiis multa aduerbia deriuantur que eisdem modis ponuntur.

¶ Temporalia: vt a qui. que. quod. quando.

¶ A pronomibus tūc / id est eo vel illo tempore.

¶ Ab aliis aliis aliud: alias.

¶ Localia vero ista: a qui que quod.

Quo

Qua

Unde

Ubi

Quorsum

Quousqz

¶ Ab ille ille illud pronomine aduerbia deriuantur.

Illinc

Illuc

Illorsum

Illic

Illac vel illa

Illucisqz

¶ Ab is ea id

Ibi

Inde

Eorsum

Eo

Ea

Eousqz

Ab hic hec hoc.

Hic huc

Hinc hac

Horsū hucisqz

¶ Ab iste ista istud

Istinc

Istac vel ista

Istorsum

Istic

Istuc

Istucisqz. Istorsū

Ab alius alia aliud.

Alibi

Alia

Aliorsū

Aliunde

Alio

Aliousqz

Hic hec hoc. iste ista istud. ille illa illud quò dicit? Hic significat hoïem vel rē proximā loquēti. Iste proximā audiēti. Ille remotā ab utroq;. Quēadmodū etiā aduerbia corū. Hic significat locū proximū loquēti vel scribēti. Iste locū proximū audiēti, vel ei ad quē sermo aut littere diriguntur. Illic locū remotū ab utroq;. Iste tñ aliqñ sumit pro hic. Cicero. Cū isto tēpore stent cum gla diis armati: Ille quoq; nōnūq; p dignitatē quādam atq; eminētā accipit: indicās esse qđ oēs nosse debeāt: vt Alexander ille magnus. Architas ille tarentinus.

Is & hic quò differūt? Is spacio longiore accipit: hic vero p propinquiore. Multis tñ in locis cōfundūtur: vt qui presert virtutē diuinitis: hic sane prudēs est, vel is sane prudēs est. Poete tñ aliquando capiunt ille pro is: vt Horatius Qui didicit patrie qđ debeat, et quid amicis. Quo sit amore parens: quo frate amandus & hospes. Quod sit cōscripti quod iudicis officium. que partes in bellum missi ducis: ille profecto reddere persone scit conuenientia: cuiq;. Nam quod in sacris litteris legitur. Non qui se ipsum commendat: sed quem deus commendat. ille probatus est equidem non probo.

Relatiuū discordat ne aliquādo ab antecedente? Discordat. In qbus accidentibus? In gñe & numero. Quò in gñe? Ut apud Salustiuū. Est locus i carcere quod Tullianū appellat. Quomodo in numero? Ut oēs tenues atq; humiles. que maxima in populo multitudo est sibi presidiū paratū putat.

De patronymicis.

Quod est nomē patronymicū? Est illud qđ significat filiū vel filiā/nepotē vel neptē/aut aliū descendētē. Proprie tamen a pprijs patrū noibus deriuat.

Quot sūt terminationes patronymicorū? Quattuor: in des vt in as/vel in is/vel in ne: vt hic priamides/hoc est filiū priami. hec priamis priamidos/hoc est filia priami. hec pelias peliadis vel peliados/hoc est filia pelei. hec adrastine. nerine. acrisione/ hoc ē filia vel neptis adrastris. nerei. acrisel.

Patronymica cui gñis? Foeint: pter ea que desinūt in des.

Patronymica cui declinatōis sūt? q desinūt i des vel i ne sūt prime declinatōis: q vero desinūt in as vel in is sūt tertie.

Patronymica qualia noia sūt? Substantiua: vt priamides hec. hene raptor fuit causa excidit trolans. **Q**ue nomina sunt que

interdū p patronymicis ponitur: Possessiva: vt Juno saturna
id est filia saturni. Et Scipio Emilianus / id est filius Emilii.

¶ Quō formatur patronymica? Patronymica masculina que fi
unt a noib⁹ prime declinationis formant a gto singulari mutata e in
a breue z addita des: vt maia maie maia des. ilia ilie iliades. ene
as enee eneades / z hippotes hippote hippotades. anchises achi
se pprie anchisades q̄os vsus obtinuit vt anchisiades dicere. bu
tes bute butades. corinetes corinete corinetades. quib⁹ magis sit
in vsu corinetides. Patronymica masculina a noib⁹ sc̄e declina
tionis formant a gto addita des: vt priam⁹ priami priamides. Sed
que duplex it hnt in gto mutata vltia i in a z addita des faciunt
patronymicu: vt antoni⁹ antonii antoniades. Menetius menetii
menetiades: Patronymica masculina a noibus tertie declinatio
nis formant a dto singulari addita des: vt nestor nestori nestori
des: antenor antenori antenorides. Licet poete aliqui addat a cau
sa metri: vt a phitryoniades. laertiades. Dicunt etia deucalides p
decalionides. z Scipiades pro scipionides.

¶ Patronymica foemina a masculinis formantur remota de: vt a
Priamides priamis. a dardanides dardanis. Dixerunt tamē poe
te atlantides z phaetontides in pli / hoc est atlantias z phaeton
tias in singulari p atlantis z phaetontis. a Pelides pelias. ab
Eneades encis: cum deberet fieri eneeas. Multa tñ patronymica
abusue pferuntur: vt a Tydeus tytides. a peleus pelides. a pme
theus pmetrides. a these⁹ thesides. ab achilles achilleides. ab or
pheus orphides. a corone⁹ coronides penultima pducta Iliades fi
lius ilie Romulus recte formatur.

¶ Patronymica aliquādo sumuntur loco patriorum nominum:
vt romulide / id est romani. theside / id est athenienses. Eneade tro
ani. Lecropide athenienses. Timarchides proprium est: et Ti
marchides timarchi filius. Pauca reperiuntur patronymica in
ne foemina: vt nereus nerine. adrastus adrastine. acriseus acris
sione. ex quo acrisioneus. Virgilius. Acrisioneis danae fundasse
colonis. quod dicit Puscian⁹ esse possessiuū ab acrisione. Serui
us vero patronymicum foemininum. ¶ Reperiuntur patrony
mica improprie formata et a nominibus matrum: vt Romulus
liades / id est ilie filius. et maia des. Mercurius / id est maie filius.
Et ab auis maternis: vt Atlantiades / id est mercurius Atlan
tis filie filius. Et Inachides / id est Epaphus iouis Inachi fi

Virgilius
Puscianus
Seruius

lius. & a regibus vel cōditoribus: vt *Lecropide*. i. Athenienses.
Ab *enea* *eneade*/ id est troiani vel romani. Itē a noie fr̄is. *Virgilius*
lius. Tū *phaetōtiades* musco circundat amare *Corticis*/ id est
sorores *phaetōtis*.

C De cōparatiuis.
Cōparatiuū quod est: Quod cum intellectu positui vel
aliquo p̄cipe sensu positui magis aduerbium significat.
vt liberalior/ magis liberalis. fortior/ magis fortis. & doctior/ ma-
gis docte. **C** Cōparatiua cuius generis? Cōmunis: p̄ter vnum
dūtaxat quod est masculini: vt senior.

C Cōparatiua quē casum exigunt post se? Itē cū q̄ vel ablati si-
ne q̄ cū alio ablatō significāte excessū / & cū oibus casib⁹ quos ha-
bere posset posituiū suū: vt hoc doliū ē pleni⁹ olei illo v̄ q̄ illud
doleū trib⁹ digitis. Verū relatiua & negatiua semp sine q̄ ablati
uo iungūtur: vt nemo est doctior *plato*.

C Cōparatiua vñ formātur? A noib⁹ adiectiuis siḡtib⁹ accidēs
q̄d incrementū diminutionēq̄ suscipiat: vt ab albo albi⁹. Vel a
verbis: vt a detero deterior. q̄d verbū teste *Serui* minus bonū
significat: nō peiorē. *Virgilius*. Cum duo sint apibus reges al-
terum deteriorē/ hoc est minus bonū iubet necari. Deterior qui
visus eū (ne prodigus obsit) Dede neci. A potior hie & hec potior
et hoc potius. A p̄cipiis que nūc in nomē transeunt: vt amans
amātor. A p̄positionibus siue aduerbiis: vt extra exterior. vltra
vlterior: quāq̄ exter quoq̄ nomē rep̄iat: vt *Virgilius*. Eas exte-
ra querere regna. Antiqui aliqñ a pronōibus & noibus p̄p̄is cō-
paratiua & superlatiua protulere: vt ipse ipsior ipsissimus. *Hero*
neronior neronissimus.

C Quomodo formātur cōparatiua? A primo casu desinente in i
vt albus albi albi⁹. fortis forti forti⁹.

C Que sūt cōparatiua anomala que cōtra hāc regulā formātur?
Bonus melior optimus. Malus peior pessimus. Magnus ma-
tor maximus. Paruus minor minimus. Dexter dexteror dexti-
mus. Sinister sinisterior sinistimus. Senex senior sine suplatiua
Iuuenis iunior sine suplatiua. Multū plus in numero singulari
generis neutri: in plurali omnis. **C** A noibus q̄ hñt vocalē ante
is vel n̄ us cōparatiua nō formant: s̄ accipit magis aduerbium &
dicit magis ardu⁹ magis tenuis magis pius: q̄uis tenuior apud
veteres reperitur. Et *Juuenalis* egregius dixit pro magis egre-
gium. *Egregius* cenat melius q̄ miserimus horum.

Virgilius

Seruius
Virgilius

Juuenalis

¶ Hequā cōmune triū generū nequior format cōparatiuū: et superlatiuum nequissimus.

¶ Ab aduerbijs siue p̄positiōibus in ra: sūt cōparatiua in erior
 v: extra exterior. intra interior. vltra vltior. citra ceterior. infra
 inferior. supra superior. post posterior. ante anterior. prope pro:
 prior. A sepe cōparatiuū nō inueniūt. Cato tamē superlatiuo vsus ē.
 sepissimā discordiam fuisse dicens. P̄videm prior cuius superlati:
 tiuum est primus: cum genitiuo iungatur et ad plures sui generis
 cōparetur. Virgilius. Dumus se danau magna comitante cate:
 na. Androgeus offert nobis: Ergo prior de duobus: primus vero
 de pluribus dicitur. Magnificentior et magnificentissimus. Mu:
 nificentior et munificentissimus. Beneficentior et beneficentissim^o
 quibus a magnificens. munificens et beneficens deriuari videantur
 tamen hec in vsu non sunt: sed pro his vtimur magnificus. mun:
 ficus. beneficus. Cato de rege ptholomeo dixit. Optimo atq; be:
 neficentissimo. Et Actius. Magnificentissimo atq; excellentiss:
 mo honore. Terentius in Phormione. At qui mirificētissimū.

¶ Comparatiuū sepe pro positiuo accipitur. vt senior p̄ senex.
 Nonnūq; significat minus positiuo: vt Tristior et lachrimis o:
 culos suffusa nitentes: pro subtristis. Et quādo ad contraria cōpa:
 ratur minus positiuo significat: vt si dicam Mare ponticum est
 dulcius q̄ cetera. Sic ostenditur parum aliquid dulcedinis habe
 re plus q̄ cetera.

¶ Cōparatiuo sepe numero diminutiuoꝝ formā accipiūt a neu:
 tro addita culus: vt maius maiusculus. et regimē seruāt cōparati:
 uoꝝ. Terentius. Thais q̄ ego maiuscula est.

¶ Magis aduerbiū nō solum positiuo sed etiam comparatiuo al:
 quando iūgitur: cū vel ad se vel ad aliū cōpatur. vt Achilles for:
 tior enea magis q̄ iustior. Et Ajax Ulxe fortior magis q̄ dio:
 mede. ¶ Nota q̄ quemadmodū dicimus ego sum doctior q̄ tu
 in nominatiuo casu: ita dicimus etiam in obliquis. iudico te do:
 ctiorē q̄ illum. amo te magis q̄ illum. inseruis tibi magis q̄ illi.
 indigeo te vel tui magis q̄ illo vel illius. Quādo comparatiuo iun:
 gitur multo videtur plus significare q̄ superlatiuum. Cicero de
 officiis. Vale igitur mi cicero tibiq; persuade esse te q̄dem mihi
 charissimū: sed multo fore chariorem si talibus monumentis pre:
 ceptisq; letabere. ¶ Cōparatio quotiēs fit apud grecos ad vnū
 sui generis cōparatiuo vtuntur: quotiēs vero ad plures sui generis

Cato

Virgilius

Cato
Actius
Terentius.

Terentius.

Cicero

superlatiuo. In quo nos cū illis cōuenimus. & hoc ab eis dictum est: vt sensum comparatiuū sensui superlatiuū distinguerent. qui vtriusq; hoc est comparatiuo et superlatiuo genitiuū tribuit cum caret ablatiuo. Apud nos vero illa ambiguitas nō est qui comparatiuo ablatiuū dāmus siue ad vnum siue ad plura diuersi generis referatur. tamē illa grecorū ratio tāti est momenti: vt iam latiuū ad formam grece cōstructionis imitati comparatiuo genitiuū addiderint vtriusq; inter duo: sic. **Aiacum** fortior fuit **Thelamonius**: et manuū melior est **dextera**. si tres fuissent **Aiaces** non fortior sed fortissimus diceremus: sicut **digitorum** medius est **longissimus**. Unde non licet dicere. **Pyrrhus** est doctior **Sentina**: sed doctissimus **Sentinatum**. **Virgilius**. Huic cōsū **Sic** **Virgilius** cheus erat doctissimus agrī **Phoenicum**. Et **Horati** in sermo: **Horatius** nibus. **O maior** ieiuniū inquit. Ad duos enī **Pisones** filios patrēq; scribebat. **Quidius** in persona. **Medee** que duos filios habuit. **Lum** minore e pueris iussus studioq; videndi. **Cōstituit** ad gemine limina prima foris. Et **Cesar** in commentario decimo. **Cesar** In testamento **Ptolomei** patris heredes erant scripti ex duobus filiis maior. **Hinc** **cato** maior & minor. **Scipio** maior et minor de duobus dicitur: de pluribus vero **Fabius maximus** et **Valerius maximus**. Comparatiuum igitur inter duo ponitur: superlatiuum inter plura / quod manifestissime ostendit **Licero** cū ait **Licero** in **Pisonem**. **De** edilem priorē pretorem primum. Quippe ediles duo tantū erant: sicut duo censores & duo consules: ceteri autē magistratus plures erant.

C Nota etiā hoc interesse iter cōparatiuū & superlatiuum q̄ dubitando vel interrogādo comparatiuo vtrū dicamus: superlatiuo. vero quid. **Luius** rei ratio est: q̄ comparatiuū de duobus dicitur: superlatiuū de pluribus. **Quintilianus**. Ita nō tantū vtrum sit **Quintilian** melius: sed quid sit optimū querit. Et **Licero**. Vtrū potius aut **Licero** potissimū dicamus. Iungitur tamē q̄d etiā cū comparatiuo: sed improprie. vtrū vero nūq; cū superlatiuo.

C Quot modis sit comparatio? Quattuor. Aut ab vna substantia ad aliam: vt ego sū maior te. Aut ad seipsā. vt ego sū doctior solito / vel doctior hodie q̄ heri. Aut ab vno accidēte ad aliud: et tūc semp fere vtimur aduerbio magis: vt ego sū magis fortis q̄ **Licero** doctus. Aut ab vno actu ad aliū: vt ego malo vitam q̄ mortem. **Plautus** et magis lego q̄ discō.

¶ Quot modis non potest cum ablatiuo iungi comparatiuum? Quinq. Aut cū cōparatio ad duos fit: tunc enī regit genitiuo: vt duoz fratrū maior est Varius. Aut quādo nō inuenit ablatiuus vt dulcius est mare ponticū q̄ cetera maria. Aut quādo inter ipsa adiectiua fit cōparatio: vt ego sum magis albus q̄ niger / et nō nigro. Vel cū inter ipsa verba fit cōparatio: vt plura audio q̄ credo. Vel cū dicitio a qua fit exceptio fuerit in nominatiuo: vt Diomedes fuit fortior q̄ troiani omnes: p̄terq̄ hector. Coniunctio enī exceptiua copulare debet similes casus.

¶ Quod modis nō potest cōparatiuū regere nom̄ cum q̄. Si r̄ quinq. Aut cū cōparatio fit inter duos: tunc enī oīno req̄rit genitiuū: vt duoz fratrū maior Varius. Aut cū nō inuenitur nominatiuus: vt nihil est crudelius nece / z nihil est ipsi seipso charius. Aut quādo relatiuū est terminus comparationis: vt virtus qua nihil est homini melius. Aut quando ponitur cum dictione negatiua: vt nullo homine sis tardior. Aut quando dicitio a qua fit exceptio fuerit in ablatio: vt Diomedes fuit fortior omnibus troianis p̄terq̄ hectore.

¶ De superlatiuo.

¶ Quid est nomē suplatiuū? Quod ad plures sui generis cōparatū supponitur omnibus. Vel per se prolatū positiuū intellectū habet cum valde aduerbio.

¶ Quot sunt terminationes suplatiuozū? Octo. Due frequētissime in rimus et in simus: et sex perraro in limus / rimus / timus / remus / finus / nimus.

¶ Suplatiua in rim^o desinētia quō formātur? A positiuis in er desinētibus siue secūde siue tertie declinatiōis fuerint addita rimus: vt pulcer / rimus: pauper / rimus. Excipiuntur dextimus et sinistimus / p̄o dexterrimus z sinisterrimus.

¶ Superlatiua in simus desinētia quomodo formantur? A genitiuis secunde declinationis addita s et simus. Et a genitiuis tertie addita simus: vt locuples eris. etissimus. Excipiuntur a secūda que sūt anomala. bon^o optim^o / malus pessim^o / magn^o maximus / paruus minim^o / mult^o plurim^o. z q̄ a facio cōponunt: vt magnificus magnificētissimus / munificus munificētissimus / maturus maturissimus. Cicero tamen ad Herēnium. In etate (inqt) velle comparare maturissima. Ruperus nuperissimus. Plautus. Captum hominē nuperum z nouitū. Vetus veterrimus.

Cicero
Plautus

A tertia vero excipiuntur facillimus difficillimus gracillimus humil-
 limus simillimus dissimillimus. Excipiuntur et quae in his desinunt quae ris
 mutata in er accipiuntur rimus: ut celebris/rimus. Uet^r a veter quod
 olim in usu erat veterrimus facit. ¶ In rimus quot suplatiua desinunt:
 Duo tamen maximus et proximus, quod uocabulum dum pro cognato
 accipit significatum habet positium idque a scriptoribus legum copati-
 ue profert: ut proximiores. i. propinquiores cognati.

¶ In timus quot desinunt: Unum duntaxat anomalum optimus: et
 haec deriuata ab aduerbiis siue prepositionibus inter interior intimus.
 ultra ulterius ultimus. citra ceterius citimus. extra exterior extremus
 quod et pro postremo ponit. Plautus in truculento. Bona perdidit
 mala repperi: factus sum extremus a uobis. Haec sunt ab aduerbiis siue
 prepositionibus supra superior supremus. extra exterior extremus: quia
 si essent a nato superus et exter seruassent regulam.

Plautus

¶ In nimus quot suplatiua desinunt: unum duntaxat anomalum mis-
 nimus. ¶ In rimus quot: unum a verbo detero deterius detrimus. et unum
 anomalum multus plus plurimus. Praeterea quae secundum regulam formantur.
 Nouissimus licet a nouo suplatiuum sit: tamen pro positiuo ponitur
 et ultimum significat. A pene Plautus suplatiuum formauit penissimus
 me in Listeria. Ita me a consilio peruertit penissime. A penitus pe-
 nitissimus suplatiuum format: ut ex penitissimis edibus.

Plautus

¶ Suplatiua quae a prepositionibus ueniunt/ ipsarum prepositionum exigunt casus:
 ut arbor illa est prime litterae. A nequa sicut supra de comparatiuis
 dictum est fit superlatiuum nequissimus.

¶ Illud aduertendum diligenter est quod quae pro ualde sepe iunguntur supla-
 tiuo nunquam positiuo: ut quae fortissimus et quae celerrimus. Quae uero quae acci-
 pitur pro quatuor uicibus iunguntur suplatiuo/ nisi addantur uerba possu queo
 valeo/ et quae eiusdem significationis sunt: ut dicam quae breuissime potero
 feci quae optime quiesci. Per uero nunquam iunguntur suplatiuo. nec dicere pos-
 sumus popotimus. perdoctissimus. Contrario autem quae quando ualde
 significat nunquam iunguntur positiuo nec etiam comparatiuo: nisi forte cum pro
 uel oppido: uel sane uel admodum uel ualde uel minus: tunc enim po-
 sitiuo iunguntur: ut Seraus. Sulpitius. Sane quae grauiter ac moleste
 tuli ut debui. Dulos Bellius Uoce admodum quae suauiter oppido quae
 libens/ nimis quae impium. Et Brutus in epistola. Suos ualde quae
 paucos habet. et iterum sane quae gauisus sum. Per quae tamen uisita-
 tius est. ut per quae bonus. per quae pulcher. per quae doctus/ id est ualde. bo-
 nus/ ualde pulcher/ ualde doctus. Per uero pro ualde iungitur cum

Seraus

Dul^o Belli^o

Brutus

positiuo: vt perpulcer.

Terentius. ¶ Cum vero q̄ pro q̄tū accipit: iūgit positio: vt Terē. Relecat se in eā flēs q̄familiarit̄. i. q̄tū familiarit̄. Et i eunucho. Tu scis q̄intimū te habuerim: p̄ q̄tū. Sumit̄ enī hic intim⁹ p̄ positiuo quēadmodū prim⁹. Sic etiā iūgit cōpatiuo: vt q̄doctior ē Aristotele. Plato. i. q̄to doctior. At q̄ dicūt narraui q̄breuius potui errāt. Dicendū est enī / q̄breuissime potui.

Quintilian⁹ ¶ Qd̄ est cōpatiuū seu suplatiuū hui⁹ positui p̄doctus: Multo doctior cōpatiuū: et q̄doctissim⁹ siue multo doctissimus suplatiuū. Per q̄ nūq̄ iūgitur cū suplatiuo. Itā qd̄ legit̄ apud Quintilianū. Curtiū Bessū quoq̄ Bactrianorū ducē p̄q̄ maxime posset exercitu coacto descendere ad se iubet: error potius librarū dicendus est cum aliā quoq̄ cōplura apud eundē autorē corrupta sint. Multo etiā pro valde tam cōpatiuo q̄ superlatiuo adiungitur: vt multo doctior et longe doctior: multo doctissimus et longe doctissimus.

¶ Suplatiuū ḡtō iūgit et abltō et actō. Et hector fortissim⁹ troianorū. et multo maximus: et proxime domū.

Quintilian⁹ ¶ Cū suplatiuo iūgit sp̄ quisq̄: oīs aut̄ nō iūgit. Neq̄ enī dicendū est oīs optim⁹ oīs pessim⁹: sed optimus quisq̄ et pessimus quisq̄. Et sicut si suplatiuo in diuerso casu ponatur sic. Maxima quisq̄ fortitudine debet hostibus resistere: maxio q̄sq̄ aīo calūniatores despicit. Validissimī q̄sq̄ corporis parat arma. Cōparatiuo nō ecōtrario nō q̄sq̄ cōuenit s̄z oīs: vt Qui. Seruulos penates et omnia utiliora. Nec licet dicere boni quisq̄ et sapiens q̄sq̄ sicut nō licet dicere omnes optimi / et omnes sapientissimi. Excipiuntur ex posituiis q̄ suplatiuo carēt: vt pius et strēnu⁹. Dicimus enī oīs pius: et pius quisq̄. Salustius. Itā strēnu⁹ q̄sq̄ aut occiderat in prelio aut grauius vulneratus discesserat.

Salustius

Licero ¶ Item numeralia: vt tertius q̄sq̄ quartus q̄sq̄. Itā prim⁹ et vltimus suplatiuo sūt. Licero. Primo quoq̄ die consules ad senatū referāt. Ergo nō est dicendū oī q̄nquagesimo āno facimus iubilēum: s̄z q̄nquagesimo quoq̄ āno. Et hinc factū ē vt dicam⁹ vnus q̄sq̄ singularis q̄sq̄. Itā singularissim⁹ (quo pleriq̄ indocti vtūt) nō reperit̄: sicut ab vnico nō reperit̄ vnicissim⁹. Quot⁹ etiā iūgit cū q̄sq̄. vt quotus quisq̄ est. i. quotcūq̄ sint. ¶ Illud quoq̄ notandum est qd̄ q̄sq̄ ḡtū pluralē nō habet cum adiectiuo dūtaxat iunctum: ideo vtimur ḡtō singulari pro plurali. vt optimi cuiusq̄ anim⁹ / pro bonorum omnium animus.

C Fay tant bien et tan tost que tu peulx.

Fac q̄optime z q̄celerrime potes.

C Je suis le tresgrant de tous les Viterbiens moindres de moy et de tous plus grans de moy.

Ego sum maximus omnium Viterbiensium minorum me et omnibus maioribus me.

C Lôme ie soie de Rome ie suis le plus grant de tous les moindres de moy z plus grans de moy.

Ego cum natus sim romae sum maior omnibus minoribus me et maioribus me.

C Je suis moins enseigne de tous plus saiges de moy: z de tous les moins saiges de moy.

Ego sum indoctior omnibus doctioribus me z omnibus indoctioribus me.

C Je suis moindre de tout plus grans de moy: z de tout moindres de moy. Ego sum minor omnibus maioribus me: z omnibus minoribus me.

C Jay deux doits es mains tressons des aultres: z deux oreilles en la teste desquelles lune est plus grande.

Ego habeo duos digitos in manibus ceterorum longissimos z duas aures in capite quarum altera est maior.

C Chascun tressort per grāt courage doibt vaincre les voluptes lesquelles sont plus ordres de toutes.

Debet fortissimum quisque magno animo superare eas voluptates que sunt ceteris foediores omnibus.

C En chascun dixiesme an sūt faictes les electiōs en viterbe.

Decimo quoque anno fiunt comitia Viterbii.

C De aduerbijs.

a **D**uerbia localia aut in loco significāt. aut de loco. aut per locum. aut ad locum. aut versus locum. aut vsqz ad locum.

C Que sūt aduerbia significātia in loco? **H**ic illic istuc intus foris / ibi ibidē alibi alicubi vsqz nusqz sicubi necubi nusubi supertus inferius vbicqz vbicunqz.

C Que sūt aduerbia significātia de loco? **H**inc illinc istinc intus foris vnde aliunde sicūde necūde alicunde z vnde: supne inferne / celitus funditus vtrinqz vndeūqz.

C Que sūt aduerbia significātia p locum? **H**ac illac istac es si qua nequa aliqua: z qua z vtraqz z quacūqz.

C Que sūt aduerbia significātia ad locum? **H**uc illuc istuc intro foras vsqz nusqz eo eodem siquo nequo alio aliquo z quo supra infra vtroqz et quocunqz.

refy dte apy

vsqz nusqz

istuc istuc

vnde vnde

vnde vnde

alibi alicubi

alibi alicubi

istuc istuc

istuc istuc

istuc istuc

istuc istuc

istuc istuc

istuc istuc

istuc istuc

Solito

¶ Que sūt aduerbia significantiā versus locū: dorsum illosum isto: sū dextrosū sinistrosū z quorsū sursū, vel sursum & sus. deorsum & sus / vtroq; & sus / z quosq; & sus. ¶ Que sunt aduerbia significantiā vsq; ad locum vel vsq; ad tēpus: hucusq; illucusq; istucusq; quousq;. ¶ Noīa vrbū ponūtur pro aduerbiis in loco ī gō casu si prime vel scde declinatiōis sint: vt sū hic. fui illic. sū rome. fui rome. sū tarētī. q; si plr tm declinent ponunt in abltō: vt sum. Baīs. fui Thebeis. Tertiē no declinatiōis noīa in abltō ponuntur: vt fui Carthagine. tybure: neapoli. ¶ Ponimus etiam loco aduerbioꝝ humi domi belli militie z ruri in dtō: vt sum humi strat^o. domio domi. erā ruri. belli siue militie foris sum. ¶ Reperitur etiā vespī z luci aduerbialiter sumi: vt vespī ad te veni. vespī ad te venias / z luci similiter. Cicero ī philippicis. Quis enī audeat luci z in militari via. ¶ Pro aduerbiis vero de loco z per locum / ponūtur nomīa vrbū in ablatiō cuiuscūq; declinatiōis z numeri sint vt venio illinc aut transeo illac. venio aut transeo Verona. Patauo. carthagine. thebis. et sic domo humo rure militia bello.

Cicero

¶ Pro aduerbiis vero ad locū noīa vrbū ponunt in actō. vt eo Romā. Carthaginē. eo illuc. venio istuc. et sic eo domum. humū. rus. militiam. bellū. ¶ Si fiat interrogatiō per quorsūz quō rīdetur: Dextrosū. sinistrosū. versus venetias. & sus thebas. versus Romā. ¶ Si fiat interrogatiō p qua quō rīdetur: Hac illac istac. p romā. p venetias. p vrbem. ¶ Si fiat interrogatiō p quo quō rīdet: Huc illuc intro foras. venetias Romam thebas rus. ¶ Si fiat interrogatiō p quousq; quō rīdet: Hucusq; illucusq; ad annū vsq; venetias vsq; thebas vsq; romā vsq; ad vrbem / vsq; rus vsq; domū. bellū. militiā. humum.

¶ Noīa vīroz ac mulierū ppria. Item noīa appellatiua hoīm / aīaliū locoz: z aliarū quarūcūq; rerū: q; rūt ppōez: vt sū in vrbe. in agro cū Socrate. Eo in vrbe. ad agrū. ad socratem. Venio ab vrbe. ab agro. a socrate / vel de socrate. Transeo p vrbe. p agrum per locū in quo est socrates. Eo versus vrbe. versus agrū. versus socratē. Eo vsq; ad vrbe. vsq; ad agrū. vsq; ad socratē. Interduz

Virgilius tñ poete amittūt ppositiones: vt Italiā fato profugus laminaq; venit littoꝝa. Itē deuenere locos. Interdum etiā ppriis noībus addit ppō: vt Cicero. Ea die Terres ad messanā venit. Aliquando sub audit ppositio noīb^o vrbū: vt Virgilius. Non lybie non ante tyro despectus biarbas: nominaliter ponitur tyro. Nam

Cicero

Virgilius

si adverbialiter ponere voluisset: dixisset tyri in casu genitiuo.

C Supina etiā ppositiōe nō egēt: vt eo cubitū / z hoc est dignum
relatu: pro eo ad cubandū: z hoc est dignū qđ referat.

C Versus sp postpositi: vt Italiā versus. Megarā vsus. Salu: Salustius
stius. Quē locū Carthaginēses Egyptū versus finē ipeū habu-
ere. Cicero de diuinatione. Qui cū exercitu lustrato Aretū ver- Cicero
sus castra mouisset. Interdum huic adverbio iungitur ad: vt ad
orientē versus. ad occidentē versus.

C De nominibus heteroclitis.

q **C** De sunt noia heteroclitā: Que nō seruāt declinationē ali-
orum noim: vt pascua pascue: pascua pascuoz. Epulum
epuli. epule arū. Delitiū delitiū. delitie arū. **A** Delitio fit delitiolū
quoverbo vtitur Seneca in eplis. Carbasus carbas: carbas ca: Seneca
basorum. Arbutus arbuti: arbuta toz. Intybus intybi: ityba bo-
rum. Virgilius. Et amaris intyba fibus. Pergam^o pergami: per Virgilius
gama moz. edificia sublima troiana. Celum celi: celi celozū. Alti-
lis altilis: altilia altiliū. Supellex supellectilis. supellectilia lium
Tartarus tartari: tartara rozum. Suparus supari: supara ozum
Tenarus tenari: tenara rozum. promontoriū Laconie circa finē
malee: vnde ad inferos dicitur esse descensus. Ostenditur enī ibi
quedam pterupta vorago per quam dicunt herculem emerisse.
Menalus menali: menala lozum. mons arcadie Auernus auerni:
auerna oz. lacus ppe puteolos dicit^o ab aub^o q̄ superuolantes nī
mīo fetore decidāt: vt Virgili^o. Braue olentis auerni. Dydimus Virgilius
didimi: ma. ozū. mōs phrygie. Pileus pilei: pilea ozum. Gargan^o
gargani. gargana noz. mōs Apulie. Gargarus ri. gargara garoz
Pax caret plurali numero. Horati^o dicit paces. Bella quis z pa Horatius
ces longum diffundit in eum.

C Vulgus neutrū caret plurali nūo. Virgi. Scindit incertū stu Virgilius
dia in cōtraria vulgus. Sed hic vulgus habet pluralem. Cicero. Cicero
Saturnū maxie colūt vulgi. Raro tñ vtimur masculino. Virgi. Virgilius
In vulgū abignas spargit voces. Delag^o / tellus / humus / pus /
fas. ir. fors. tabi. nemo caret plī nūo. **C** Duo ābo z tria declinant
tantū in plī. **A** quattuor ad cētum sūt indeclinabilia. **C** Illa me-
nia manes pceres penates tenebre exta arma insidie art^o spōsa-
lia diuitie mine inducie pīsces p signo celesti. compitalia: carent
singulari nūo. Neptunalia. zizania. nūdine. kalēde. none. id^o. atbe-
ne. tbebe. mycene. venetie: caret singulari.

¶ **C**esares. aīaces. fabios. scīpiones. pluraliter dicimus / sed sic nō sūt ppria noīa: s; appellatiua z equoca. ¶ **S**oles z lune a poetis dūtaxat pluraliter ponūtur: q; interdū plures vident ad sensum oculoꝝ. ¶ **S**anguis z puluis vsu carēt pli. ¶ **M**el. frumētū ordeū. far. vinū. auctoritate habēt pluralia.

¶ **A**urum. argentū. ferrū. aurichalcū. plūbū. stānū. electrū. vitrū. carent plurali. Tamiē es habet era in plurali tribus casibus. Metallum quod est nomen generale habet pluralē numerū per omēs casus. Triticum caret numero plurali. Frumenta tñ ordeā. pīsa. fabas. lentes. in plurali inuenimus. Acetū. mullū. oleum. z similia carēt numero plurali. Mullū est vinū mellitū. Inuenitur etiam aqua mulla / hoc est aqua mellita. Piper. zinziber. et fel in vsu cōmuni nō habēt pluralia. Mel tres tñ casus habet. ntrm / actm / et vctm mella. Tus. rus. turis. tura. ruris. rura. Balneum balnei habet plnrle balnea oz / z balnee arū. Locus loci facit in plurali loca eorum: z loci eorū. Utrūq; idēz significat. tñ loci in masculino significant etiā sedes argumentoz apud rhetozes. Jocus etiam loca z ioci habet in plurali. Balteus s; baltei z baltea habet in plurali. Rastrū neutrū rastrī z rastra habet in plurali. Addunt quidā porrū. frenū claustrū. filum. capistrū. Rabies. sanies. caries. pncies. scabies. carent plurali numero / cuz similibus nominibus quinte declinationis. Res tamen z dies. acies. facies. progenies. species. materies. habēt numerum plurulē. Spes tres tantum casus in plurali habet. Juuenalis. Post dānū temporis z spes deceptas. A quo nomine cōpositum est expes habens noīatiuū dūtaxat et vocatiuū. Cato facierum dixit secundū analogiam: sed noīa est in vsu. ¶ **V**erua est plurale huius nominis quod est veru et reperitū dūtaxat duo casus: verua et verubus. Virgilius. Virgilius. Verubusq; tremētia figunt. ¶ **F**ors nō habet nisi forte: vt fors fortuna. Et forte sua libycis tempestas appulit oris. Tabia tabo dūtaxat reperitur. Frugi indeclinabile est. ¶ **V**icem dicimus et vice. aliis casibus singularibus raro vtimur: pluralis integer ē. Precis precī precem et prece: pluralis integer est. Flex reperitur apud Ciceronem et alios probos: vnde semīnex. ¶ **P**ontus. aether carent numero plurali. Sal neutrī generis pluralem nō habet. Masculini habet sales: et salibus pro quadam vrbāitate dicendi. Tractum verbum a sale. q; sicut sal ciborum: ita sales cōdimentum sūt orationis: et dicitur etiā in singulari. Terentius.

Juuenalis.

Cato

Virgilius

Virgilius

Cicero

Terentius.

Qui habet salē qđ in te est. **L**aterē actūs est nō habens alios casus in singulari raro tamē reperit latere. **S**ponte ablatiuis solus est: vt sponte sua. **M**acte in vctō tm̄ inuenit. dicitur tamen macte virtute esto. **A**dor genus farris est aptū sacrificiis deorū: gñis neutri ē indeclinabile. Ab adorādo dictū. **P**riscianus affirmat. **A**t Festus pōpet⁹ ab edēdo vel ab adurendo dicit appellatum. **I**gne enī tostū fiebat. **U**is oēs casus habet vt sentit **P**riscianus. **I**nterrogatiua. relatiua. infinita. distributiua. carent vctis. ideo ambo nō habet vocatiuū quia est distributiua: z scđm **P**riscianum relatiuū. **D**uo vero collectiuū habet. **E**t oia pronomina carēt vctis. p̄ter tu/meus/noster/z nostras. **O**s oris ora tm̄ habet in plurali. q̄q̄ **V**irgilius vsus sit ouibus. **O**s ossis i vtroq̄ numero omnes habet casus.

Priscianus
Festus
Priscianus

Virgilius

Ops est dea terre: que z tellus d̄r. **S**ed opis opī opē ope: auxiliū significat z facultatē: vt affer mibi opē. i. opitulare mibi. **E**t **V**irgilius. **G**rates psoluere dignas non opis est nostre/ id est facultatis. **H**ec opis nymp̄ha qđā fuit cui⁹ poete faciūt mentionē. **O**pes vero pluraliter diuitias significant. **S**uppetie in plurali tm̄ auxilia significant. z iungit hoc verbū fere semp cū fero/ frequentissimūq̄ est apud hystoricos: vt suppetias tulit/ hoc est presidium attulit vel misit.

Virgilius

Quidā putāt ego quoq̄ pronomē heteroclitū esse: q̄ rect⁹ nullam habeat cū ceteris casibus similitudinē.

Hesperus seu vesperus ē stella q̄ ante noctē apparēs hesper⁹ seu vesperus seu etiā vesp̄ dicit. **V**irgi. **A**nte diē clauso cōponet vesper olympo. **A**nte lucē vero lucifer dicit. **U**nde fit vt aut extrema pars diei seu magis noctis principū vespera dicat in foeminino: vesperū in neutro gñe. **V**esper etiā vesperis in masculio gñe vtitur. **V**irgi. **U**nde qui in princip noctis salutare volunt bonū vesperū dicere cōsueuerūt. **Q**đ magis censeo pbandum: q̄ quod a plerisq̄ dicitur/ bonū sero. **L**ū enim sero aduerbium sit z tarde significat mala imp̄catio est: optatq̄ vt bonū tarde euentat. **M**elius sane z elegātius diceretur: bonū serū/ siue foelix serū. **I**am serū dici apud pbatissimos hystoricos reperit pro extrema parte diei. **L**iuus. **E**rat iā diei sex. **E**go morem nostre religionis sequens dicere soleo noctē quietā.

Virgilius

Virgilius

Liuus

Denu etiā aliquando indeclinabile reperitur: vt apud **A**ctū. **D**enu aut optimum est vt nihil desit. **D**icitur tamen hec penus

Actius

- Aul⁹ Belli⁹** penus quarte: z penus penoris tertie. Verba Auli Bellii sūt hec Sceuolā ad demonstrandā penū his verbis vsū. Pen⁹ est (inquit) quod esculentū aut potulētū est familie. que opus nō facit causa paratū z penitus reconditū. Unde a penitus penu dicit. Itā que ad edendū bibendūq; in dies singulos prādii aut cene causa parātur: penus nō sunt: sed potius ea que longe vsionis causa reconduntur. Seruius Sulpitius ait. Sacco Helio placuisse/ non que ad esum z potum spectant: sed thus quoq; z cereos in penu esse.
- Massurius** Massurius Sabinus quod inuentoz causa apparatus esset quibus dñs vteretur/penou attributū dicit.
- Uarrro** Penus igitur ea oia cōtinētur que ad victum pertinet: sed priuatum si modo domi reposita sunt. Nam locus ubi ista reponuntur (Uarrone teste) penariū dicitur. Que vero ad victum publicū spectant: cōmeatus vocātur Sed fere nihil aliud continent q̄ annonam. Non enī est annona tantū frumētaria: sed carniū salitarum et altarū huiusmodi rerum. Cicero de diuinatione. Putaret annonā in macello cariorē fore.
- Cicero** Repetūdarū dūtaxat in gō plurali inuenit: de quo verbo superius disseruimus cū de participiis tractarem.
- Cicero** Indoles fere nunq; nisi numero singulari inuenit. Significat aut in pueris z adolēcentibus signū future virtutis. Cicero. Ut enī adolēcentibus bona indole p̄ditis sapiētes senes delectātur.
- Quintilian⁹** Quinti. In primis annis laudaret indoles. Cicero tamen etiā de viris indolē dixit de officiis. In q̄bus est virtutis indoles cōmouētur. Idē p̄ celio. Si q̄s iudices hoc robore animi atq; hac indole virtutis z cōtinētie fuit.
- Luuius** Luuius de lauinia iā matre z imperium administrāte. Lata (inquit) in ea virtutis indoles fuit.
- Lucanus** Lucan⁹. Indole si dignū latria: si sanguine p̄isco robur inest animis. Indole quasi gen:rositate quadā virtutis atq; animi. Luuius etiā in malā partē accipit. Nam loquēs de Hannibale. cū hac (inquit) indole virtutū ac victoz triētio sub has drubale impatore meruit.
- Luuius** Copie quādo militum multitudinem significāt tantū pluraliue declinātur: vt copie cesaris. copie pōpei. Reperit tamē etiā in singulari: s; praro. Pōpei⁹ ad domitiū. Atq; etiam hortoz vt cuz omni copia ad me venias. Salu. Postremo ex omni copia catelline neq; in plio neq; in fuga q̄s cūis ingenuus captus. Virgil. Eneid. Et q̄ sit circū me copia lustro. Proprie sūt in singulari copia significat facultatē p̄tātēq; vt factā tibi copiam inspicendi.
- Pompeius**
- Salustius**
- Virgilius**

libros meos. i. dabo tibi facultatē. Nec iūgī cū alio vbo q̄ cū fa-
cio apud oratores. Apud poetas v̄o cū aliis v̄bis: vt cū do das.
Virgi. Postq̄ introgressi z corā data copia fādī. Accipiēt etiam
plerūq̄ copia pro abūdātia: vt copia orationis. copia frumenti.
Barbare fere oēs etatis nostre vsi sunt copia pro exemplari: q̄
nusq̄ apud doctos inuenitur

¶ Excubie z vigilie tm̄ pl̄r dicūt. hoc aut̄ inter se dūt q̄ excubie
diurne z nocturne: vigilie vero dūtaxat nocturne sūt.

¶ Tenebre qm̄ noctē signī pluratiue tm̄ dicūtur: vt luce et tene-
bris scribo / p̄ die z nocte scribo. Differt aut̄ prima luce z prima
die. Nā ibi intelligit̄ prima pars diei z quasi dilucalo: hic autem
prima dies. Ita primis tenebris z prima nocte. ibi de parte noctis
loquimur: hic de ip̄a nocte. Si dilucalū velimus significare ante
lucem dicimus nō ante diem. Nam ante diē significat ante tēpus
preterit̄ si de certo die loquamur. vt ante diē. x. kalendarū nouē-
bris / hoc ē a decimo die ante kalendarū nouēbris. ¶ Ubi notan-
dū est p̄ceptū Pauli q̄ ait ante diē. x. kalendarū z post decimum
diē kalendarū equē. vtroq̄ sermone vndecimns dies. significatur
Ante noctē vero pro crepusculo optime dicimus.

¶ Aues z strues nūq̄ fere pluratiue dicūtur.

¶ Presto a pletis q̄ inter noīa ponit̄: z nullū habet casuz / nec ali-
ter q̄ cū substantiuo verbo cōstruitur: vt presto sum. Nam presto
adsum magis poeticum est.

¶ Instar quoq̄ nōnulli nomē esse existimāt indeclinabile: z signi-
ficat similitudinē siue eq̄parantiā: vt instar montis.

¶ Scale z scope tm̄ pl̄r dicūt. Et licet aliqui scala iueniat̄: q̄ ita
profert barbarismū (si Quutiliano credim⁹) cōmittit.

Quutilian⁹

¶ Liberi pro filiis. pugillares. nuptie. littere. p̄ ep̄la carēt singu-
lari: inimicitie dūtaxat in pl̄i reperit̄.

¶ De figuris.

¶ Figuras quas greci schemata vocant quō diffiniūt: figu-
ram esse dicunt vitium cum ratione: necessitatis ornatu
ve gratia permissum.

¶ Quomodo diuidūt figuras siue schemata? Alia dicūt esse lexe-
os. Alia dianeas. Sed dianeas ad oratores dūtaxat p̄tinere. Le-
xeos vero ad grāmaticos.

¶ Rursus figuras siue schemata lexeos que ad grāmaticos per-
tinent quō diuidūt: Alias dicunt esse dictionis / alias locutionis.
alias cūstructionis.

¶ Quid est barbarismus? Est ps orōnis vitiosa q̄ vel scribendo vel loquēdo vitiiū cōtrahit: apud oratores metaplasmus dicitur.

¶ Quid est soloecismus? Est vit:ū in cōtextu ptiiū orōnis cōtra regulā artis grāmaticē factū: qđ apud poetas schema vocatur.

Asinius
Aul⁹ Gell⁹

Ab asinio capitone/imparilitas dictus est. Et a vetustiorib⁹ scribilio: vt Aulus Gellius testatur:

¶ Cauēda ne sūt hec vitia: pfecto elaborandū est: vt p̄ia barbarismi ac soloecismi feditas absit. S; qz aliqui excusant hec vitia/vel cōsuetudine/vel auctoritate/vel venustate/vel vicinitate virtutū: magna in his diligētia adhibenda est.

¶ Quō adhibēda est diligētia? Docēdi sunt pueri que oīno vitanda sint: vt guerra-treuga. multoties. prostrabit. singularissimus z similia. Item que apud scriptores dūtaxat carminum venia aut laude digna sūt: vt canthus. plorenus. mapalia. Postremo que ī soluta quoq; orōne a doctis recepta sint: vt Cicero canopitarum exercitiū dicit. cū vrbē canobō dicant. et duapōdo z trepōdo: que in vsu ab oībus recepta sunt: cum tamen nec dua nec tre apud auctores reperiātur.

Cicero

¶ De barbarismo.

Cicero

¶ Quot modis cōmittit barbarism⁹? Uno z viginti. Primo cū orōni latine vocabula barbara cōmiscemus quēadmodū Cicero illudēs mastrucā qđ sardū est vocabulū orōni inseruit. p Scauro Quē purpura inqt regalis nō cōmouit: eū sardozū mastruca mutauit. Itē fit barbarism⁹ additione/detractione/mutatione/trāsmutatione lre syllabe/t̄pis toni z aspirationis.

¶ Per additionē quō fiunt barbarismi? Per additionē littere: vt Reliquias danuū per duplicē l. cum per simpliciē scribi deberet. et redīntegro pro reīntegro. Per additionē syllabe: vt nos abiisse rati: et induperator. Per additionē tēporis: vt italicam facto profugus: cū italia correpta prima syllaba scribete ac profere re deberemus.

¶ Per detractiōnē quō fit? p detractiōnē lre: vt imit̄is achilli p achillis. Per detractiōnē syllabe: vt repostū/ p repostum. Per detractiōnē t̄pis: vt vniū ob noxā pro vniū.

¶ Per imutatiōnē quō fit? Per imutatiōnē lre: vt olli p illi. per imutatiōnē syllabe: vt quū p cū. Per imutatiōnē t̄pis: vt feruere leucate: cū feruere pducta peultima dici debuisset.

¶ Per trāsmutatiōnē quō fit? Per trāsmutatiōnē lre: vt euādre pro euāder. Per trāsmutatiōnē syllabe: vt si qđ displicuā pro di

sciplinam dixerit. Per rāsmutationē tēporis: vt faciūt nōnulli indocti qui dicūt maria prima correpta z secūda pducta. Itē iacobus prima syllaba ia producta z co correpta cū plane cōtrariū sit. Itā maria primā syllabā productā habet: secūda correptam. Iacobus vero quadrū syllaba dictio est: habetq; primas duas correptas / z productam penultimam.

¶ Tomi quoq; per has quattuor species cōmutātur. Nam z ipsi adiciuntur. detrahuntur. immutantur et trāsmutantur: quorum exempla vitro se offerunt.

¶ Totidē etiā modis dephendit barbarismus per aspirationem. quā tā in pnūciādo q̄ in scribēdo z adhibere possumus et tollere. quāq; nō sit littera / s; aspiratiōis nota. vt veteres sine aspiratiōe edos ircosq; dixerūt: z graccos z triūfos. Erupit deinde nimius vsus: vt chorone chēturiones pcones dicerent: z mehe pro me: vt quibusdā adhuc inscriptiōibus videri potest.

¶ Possunt ne aliis mōis fieri barbarismi? Possūt scdm quosdā per malas cōpositiones: q̄ dicunt Lacosyntheta / in q̄bus sūt iotacismi. metacismi. labdacismi. hiatus. collisiones: z q̄cunq; plus equo min⁹ve sonātia ab eruditis respuūtur. Sūt p̄terea q̄ absurdū putāt barbarismū (q̄ est vni⁹ verbū vitū) fieri per nūos aut genera sicut soloecismū. veritū scala z scopa: cōtraq; ordea z mulsā licet trāsmutationē. adiectionē. detractiōē nō habeant. non alio mō vitiosa sūt. q̄ q̄ pluralia singulariter et singularia pl̄r esferūtur: z gladia qui dixerūt genere exciderūt.

¶ De soloecismo.

¶ De soloecismo multi errāt qui eū putāt in vna pte orōis fieri posse: vt si virū ostendētes dicamus illā: aut ostendētes mulierē dicamus illū. aut interrogāti quo p̄gamus respōdeam⁹ Rome. aut obuū vnū salutātes dicam⁹ Saluete. Siquidem hec omnia vim perfecte orōnis obtinēt: intelligimus enī illū vel illā: video. rome pergo. vos saluete.

¶ Quot modis sit Soloecism⁹? Duob⁹ modis. aut p̄ partem orationis. aut per accidētia partū orationis.

¶ Per ptes orōnis quō fiunt soloecismi? Cum pars pro pte ponit: vt totūq; repēte clamat / pro totue. nomē p̄ aduerbio positū. Sit etiā in ipsa pte orōnis hoc vitū cū ipsa pro se: nec in suo loco (vt conuenit) ponit: vt cui tm̄ de te licuit? pro in te. z apud amicū eo: pro ad amicū. et intro sum / pro intus sum.

¶ Per accidētia partiū orationis quot modis fiunt soloecismi? Tot modis quot sunt ip̄a accidētia. Verbi gratia ¶ Per qualitātē noīm fiunt soloecismi: Ut hauriat hūc oculis ignem crudelis ab alto. Dardanus: pro dardanius. propriū nomē pro appellatio posuit. ¶ Per genera: vt valde salices z amare cortices. q̄q̄ supra dixerimus hic potius barbarismū esse q̄ soloecismū: pro validi salices z amari cortices. ¶ Per cōparationē: vt Respondit Juno saturnia. sancta deatum / pro sanctissima. ¶ Per casus: vt urbem quā statuo vestra est: pro vrbs. ¶ Per modos verborum: vt itis paratū q̄primū viri / pro ite parate: indicatiuū pro imperatiuo. ¶ Per significationes: vt spoliātur eos / z corpora nuda relinquit / pro spoliānt. ¶ Per tēpora: vt ceciditq̄ supbum illū / et omōis humo fumat neptunia troia / pro fumauit. ¶ Per psonas: vt Danaī qui parent atridis q̄primū arma sumite / pro qui parentis. ¶ Per aduerbia: vt venio italia / pro ab italia. z ad romā eo / pro romā. et intus eo / pro eo intro. ¶ Per cōiunctiones: vt subiectisq̄ vtere flāmis / pro ve aut vel. ¶ Per p̄positiones cū alia pro alia ponit: vt sub lucem / pro ante lucem. Aut necessaria subtrahit: vt Siluis te Tyrrhene. feras agitare putasti / pro in siluis.

¶ Fiunt preterea soloecismi pluribus aliis modis: quos reprehendendo potius q̄ imitādo possumus notare.

¶ Quot sunt vitia que cū barbarismo et soloecismo cōmimerantur? Duodecī. Barbarism⁹. soloecismus. acyrologia. cacophaton. pleonasmos. perissologia. macrologia. tantologia. eclipsis. taphinosis. cacosyntheton. amphibologia.

¶ Acyrologia est impropria dictio: vt Hūc ego si potui tantum sperare dolere / sperare dixit pro timere.

¶ Cacophaton est obscura enunciatio in composita dictione / vel in vno verbo: vt numerū cum manibus equat. et arrige aures Damphile.

¶ Pleonasmos est additio verbi superuacua ad plenā significationem: vt sic ore locuta est.

¶ Perissologia est superuacua verborū additio sine vlla vī rerum: vt qua poterāt ibant / qua nō poterāt nō ibāt.

¶ Macrologia est sententia longa z superuacua: res nō necessarias comprehendēs: vt imperator cū exercitu re infecta retrovnde venerat regressus est.

¶ Tantologia est eiusdem rei vitiosa repetitio: vt egometipse

Ecclipsis est necessarie dictionis defectus: quā desiderare vide-
tur perfecta sententia: vt bec secū/deest enī locuta est.

Lapinosis est alicuius magne rei extenuatio: sententia nō id quod
onōit agere: vt penitusq; cauernas ingētes. Uterūq; armato mi-
lite cōplent: et Dulichias vexasse rates in gurgite vasto.

Lacosynchetō est vitiosa cōpositio dictionū: vt Uerasq; lu-
uencū terga fatigamus hasta.

Ambihologia est ambiguitas dictionis q̄ fit aut p accusatiuis
vt si quis dicat audio socratē amare platonem. Vio te Lacida ro-
manos vincere posse. Aut p cōe x̄bū: vt si qs dicat Lato iniuste
criminas. z nō addat quē vel a quo. Aut p distinctionē: vt vidi sta-
tuā aureā hastā tenētē. Sit etiā p omonyma: vt sis qs dicat acie/
nec exprimat oculi vel gladii vel exercit⁹. Pōt etiā fieri alijs mo-
dis: quos recēdere supuacū est.

De metaplasmo.

Quid est Metaplasma? Est trāsmutatio quā recti solitiq;
sermonis in alterā spēm: metri ornat⁹ aut necessitatis cō.

Quot sūt spēs metaplasmi? Quattuordecī. psthesis. epenthes-
is. pagoge. apheresis. syncope. apocope. ectasis. systole. dieresis.
episynelephe. ellipsis. synalephe. antithesis z metathesis.

Quid est prosthesis? Est appositio quā ad pncipiū dictionis
littere vel syllabe: vt Snato pro nato.

Epenthesis est appositio ad mediū dictionis littere vel sylla-
be: vt induperator pro imperator.

Paragoge est appositio quā ad finē dictionis vt dicter pro di-
ci. Hanc alii paralypsim vocant.

Quid ē apheresis? Est ablatio lre vel syllabe de principio di-
ctionis cōtraria psthesis: vt tēno p contēno. mitte pro dimitte.

Syncope est ablatio de media dictione cōtraria epēthesis: vt au-
dacter pro audaciter. z cōmorat pro cōmouerat.

Quid ē apocope? Est ablatio lre vel syllabe a fine dictionis cō-
traria pagoge: vt Achilli p achillis. z potes pro potestis.

Quid ē ectasis? Est extētio syllabe cōtra x̄bi naturā: vt italiā
fato pfug⁹. cū italiā primā syllabā correptā habere debeat.

Quid ē systole? Est correptio syllabe cōtra x̄bi naturā cōtra-
riā ectasi: vt aquosus orion. cū orion dici debeat prima pducta.

Quid ē dieresis? Est vni⁹ in duas syllabas facta diuisio: vt est
Aulā in medio libabāt pocula bacchi/pro aule.

Quid est episynelephē? Est cōglutinatio duarum syllabarum in unam: cōtraria dierisi: vt *Pheton* pro *phaeton*. Et *Eripidem* ceruā pro *Aeripedem*.

Quid est synalephe? Est per interēptionē cōcurrentiū inter se vocaliū lubrica q̄dā leuisq; collisio: vt atq; ea diuersa penit⁹ dum pte gerūtur. Sic qñ abiciē s. vt aut ouīū foetus aut vrētes culta capellas. Hec a q̄busdā synerisis vel collisio nūcupatur.

Ellipsis est cōsonantiū cū vocalib⁹ aspere cōcurrētū q̄dā difficilis ac dura collisio: vt multū ill⁹: z terris iactatus z alto.

Antithesis est littere p littera positio: vt *Olli* pro *illi*.

Quid est metathesis? Est translatio litterarū in alienū locum nulla tamē ex dictione sublata: vt *Euādre* pro *Euāder*.

De Schematibus lexeos.

Schemata Lexeos quot sūt? Multa q̄dē sūt. sed magis necessaria sūt decē z septē. *Prolepsis*. *Zeuma*. *Hypozeusis*. *Syllepsis*. *Anadiplosis*. *Anaphora*. *Epanalepsis*. *Epizeuxis*. *Paranomasia*. *Schelsonomatō*. *Paranomeon*. *Homotoleuton*. *Homoptotō*. *Polisynthetō*. *Hyrmos*. *Polyptotō*. *Dialyton*.

Prolepsis q̄d est? Est p̄sūptio secutarū rerū ordinē ātecedēs vel cōturbās: vt cōtinuo reges ingētī mole latin⁹ cōturbāt.

Zeuma q̄d est? Est vnius verbī cōclusio diuersis clausulis apte cōiuncta: vt *Trosugena* interpres diuī: q̄ numina p̄bebi. *Qui tri podas clarū lauros: qui sydera sentis*.

Hypozeusis q̄d est? Est figura superiorī contraria: vbi diuersa verba singulis clausulis adiūgūtur: vt *regē adit. z regi memorat nomenq; genusq;*

Syllepsis q̄d est? Est dissimiliū clausularū p̄ vnū v̄bū cōglutinata cōceptio: vt *Hic illius arma. hic currus fuit. Itē sunt nobis mitia poma. Castanee molles. z pressi copia lactis*.

Anadiplosis q̄d est? Est cōgeminiatio dictionis ex vltimo loco precedētis versus z in principio sequētis: vt *Sequitur pulcer rimus astur: astur equo fidens*.

Anaphora q̄d est? Est relatio eiusdē verbī per principia plurimorū versuū: vt *Hate mee vires mea magna potētia solus. Hate patris sūmi qui tela typhoea tennis*.

Epanalepsis q̄d est? Est verbī in principio versus positi in eiusdē fine repetitio: vt *ante etiā sceptrū Dictel regis z ante*.

Epizeuxis q̄d est? Est eiusdē v̄bī in eodē versu sine aliqua vlla

tionem cōgeminatio. vt memē ad sū q̄ feci: in me cōuertite ferrū.
Paranomasia quid est? Est quotiēs de nomine aliud efficitur
 nomen veluti aliqua cōgeminatio: vt Nam inceptio est amētū
 haud amantū.

Schelonaton vel synthosionaton est multitudo no-
 minū simul coniunctorū quōdam habitu copulandi: vt Marsa-
 manus: peligna cohors festina virūvis. Et iterū. Hubila. nix. grā
 do. procelle. flumina. venti.

Paranomeon quid est? Cū ab eisdē litteris diuersa v̄ba inci-
 piūt: vt o Lite tute tati tāta tyrāne tulisti.

Homoteleuton q̄d est? Cū sibi mō diuersae dictiones sumūt: vt
 eos reduci q̄ relinq̄/ deuehi q̄ deserui malui. Itē abut. excessit. eua
 sit erupit. Sit etiā hoc schema quotiēs media et postrema versus
 finē cōsimili mō sentētie finiūtur: vt Ecclesiastes meli⁹ est videre
 q̄d cupias: q̄ desiderare quod nescias.

Homoptoton q̄d est? Cū in casus similes exēit verba diuer-
 sa: vt merētes. flentes. lachrimātes. cōmiserātes:

Poliptoton q̄d est? Multitudo casuum varietate distincta: vt
 Littora littoribus cōtratia: fluctib⁹ v̄ndas. Imprecor: arma ar-
 mis pugnent ipsiq̄ nepotes.

Hymnos q̄d est? Est series dictionū q̄ suū tenorē vsq̄ ad vlti-
 mū seruāt: vt Principio celū ac terras: cāposq̄ liquentes Lucen-
 tēq̄ globū lune titaniaq̄ astra: spūs intus alit.

Polisyntheton q̄d est? Est multis cōnexa coniūctiōib⁹ dictionū:
 vt athamasq̄. thoaq̄. pelidesq̄. Neoptolem⁹: primusq̄ macha-
 on. **D**ialyton vel Asynthetō q̄d est? Est figura superiorū contra-
 ria cōiūctiōibusq̄ carēs: vt. ferte citi flāmas/ date tela impelli-
 te remos.

De tropo.

Tropus q̄d est? Est dictionū trāslata a ppria significatione
 ad impropriā necessitatis aut ornatus causa.

Quot sūt tropi? Tredecī. Metaphora. Catacrisis. Metalep-
 sis. metonymia. anonomasia. epithetō. synecdoche. onomatope-
 ia. periphrasis. hypbatō. hypbole. allegoria. homoeosis.

Metaphora q̄d est? Est rerū verborūq̄ translatio.

Quot modis fit metaphora? Quattuor. Ab animalī ad aiāle.
 ab inanimalī ad inanimale. ab aiāli ad inaiāle. ab inanimalī ad ani-
 male. Ab animalī ad animale. vt Liphyn aurigam celeres fecere
 carine. nam auriga et gubernator animam habent. Ab inanimale

ad inanimale: ut Pelagus tenuere rates. Nam pelagus & rates animam non habent. Ab animali ad inanimale: ut Atlantis cinctum assidue cui nubibus atris. Pinif: ruz caput vento pulsatur & imbi. Nam ut hec animalia sunt: ita mons animam non habet: cui membra hominis ascribuntur. Ab inanimato ad animale: ut tantum pectore robur concipis. Nam ut robur animam non habet: ita Turnus cui hec dicuntur animam habet.

¶ Sciendum est alias Metaphoras esse reciprocas: alias unius partis. Reciprocas: ut altum mare/celumque profundum. Possum enim conuertere: altum celum/mareque profundum. Unius partis sunt: ut germinare vites / & fluctuare segetes / volitare nubes. In his enim rebus alas fluctus & germina non inuenimus.

¶ Catacrisis quid est? Est usurpatio alieni nominis: ut sepe patricidam dicimus: qui patrem non occidit. Et piscinam que pisces non habet. hec enim nisi extrinsecus sumerentur suum vocabulum non haberent.

¶ Metalepsis quid est? Est dictio gradatim pergens ad id quod ostendit: ut At pater omnipotens speluncis abdidit atris. Et post aliquot mea regna videns mirabor aristas.

¶ Metonymia quid est? Est transmutatio quedam. Cuius multe sunt species. Aut enim ponitur quod continet pro eo quod continetur: ut Huc pateras libate Joui. Aut contra: ut Crateras magnos statuunt / & vina coronant. Aut per inuentorem ostenditur id quod inuentum est: ut sine cerere & baccho friget venus. Aut contra: ut Vinumque precantur: nam deus est presens. Aut per efficientem effectum: ut pigrum frigus / pallida mors. Aut per effectum efficiens: ut frenas spumant.

¶ Antonomasia quid est? Est figura vice nominis posita: que a tribus fit. Ab animo: ut magnanimus anchisiades. A corpore: ut ipse arduus alta pulsat sidera. Extrinsecus: ut infelix puer atque impar congressus achilli.

¶ Epitheton quid est? Supposita dictio cum proprio nomine. Nam antonomasia vice nominis sustinet. Epitheton vero nunquam est sine nomine: ut hos mihi predixit luctus harpyaceleno. & diacamilla. Fit etiam tribus modis Epitheton. Ab animo a corpore et extrinsecus. his duobus tropois vel laudamus aliquem / vel vituperamus vel ostendimus.

¶ Sinecdоче est plenus intellectus capax cum plus minusve pro

nunciet. Aut enī a parte totū ostendit: vt puppesq; tue: pubesq; tuorū. Aut cōtra: vt ipsius ante oculos ingēs a vertice pontus. In puppim ferit: z fontēq; ignēq; ferebat. Cū autē a parte totus sit ab insigniori parte faciendū est.

C Onomatopeia quid est? Homē de sono fictum: vt **T**innitus eris. clangorq; tubarum.

C Periphrasis quid est? Est circūlocutio que fit aut ornande rei causa que pulchra est / aut vitande que turpis est: vt **E**t iam puma nouo spargebat lumine terras. **T**itoni croceum linquens auroa cubile. et ne nimio luxuq; obtusior vsus. **S**it genitali aruo et subcos obliuēt inertes.

C Hypbaton qd est? Est trāsgressio quedā verboꝝ ordinem turbans. Cuius spēs sūt quiq; **H**isterologia. **A**nastrophe. **P**arenthesis. **T**hemesis. **S**ynchysis.

C Histerologia vel **H**isteron protheō est sentētie cū hōis ordo mutatus. vt **E**t torrere parāt flāmis z frangere saxo.

C Anastrophe quid est? Verborū tm̄ ordo p̄posterus: vt **I**taliā contra / pro contra itāliam.

C Parēthesis qd est? Interposita orō diuerse sentētie. vt **E**neas (nec enim patrius cōsistere mentē passus amor) rapidū ad naues permittit **A**chatem.

C Themesis quid est? Vniū compositiuel simpliciū verbi sectio vna dictione aut pluribus interiectis: vt septem subiecta trioni / id est septētrioni.

C Synchysis hypbaton est obscurum et ex omni parte cōfusedum vt tris notus arreptas in saxa latentia torquet. Saxa vocant itali mediū que in fluctibus aras. Est enim hic ordo notus tris arreptas in saxa torquet: que saxa in mediū fluctibus latentia itali vocant aras.

C Hypbole qd ē? Dictio qdā fidē excedēs augēdi / minuēdi vēcā: vt it clamor celo. cādidior nīue. testudine tardior.

C Allegoria quid est? Tropus quo aliud significat q̄ dicit. **U**t **E**t iam tempus equum spumantia soluere colla / hoc est carmen finire. **H**uius multe sunt spēs, ex quibus eminent septem. **I**ronia. **A**ntiphrasis. **E**nigma. **C**arientismos. **P**arocemia. **S**arcolimos / et **A**stimos.

C Ironia quid est? Tropus ostendēs quod conatur p̄ cōtrariū superioris: vt **E**grediā nō laudē z spolia ampla reportas. **U**q;
 h. i

Folio

puerq; tuus. Hæc nisi grauitas pronūciantis adiuuerit: confiteri
v: debetur quod negare contendit.

C Antiphrasis est vnius verbi ironia: vt bellū / quia minime bo-
num: z parce / quia nemini parcūt.

C Enigma est obscura sentētia p occultā similitudinē rerum: vt
Et que me genuit mater mox gignit ex me. Significat enī aquas
in glaciē cōuertī: z ex eadē rursus effluere.

C Chariētismos qd est: Trop^o quo dura dictu grati^o pferūt: vt
cū interrogātib⁹ nobis nūquid nos q̄stuerit aliq̄s: rīdemus bona
fortuna: vt ex hoc intelligatur neminē nos q̄sisse.

C Paroemia quid est: Accomodatū rebus tēporibusq; puerbiū
vt lupus est in fabula.

C Sarcosmos qd ē: plena odio hostilisq; derisio: vt En agros z
quā bello Troiane petisti Hesperia metiere iacens.

C Astismos qd est: Est trop^o multiplex numeroseq; vtutis. nam
astismos putat̄ q̄cqd rustica simplicitate caret: z faceta satis vr-
banitate expolitū est: Ut illud. Qui Baviū nō odit amet tua car-
mina Deui. Atq; idē iūgat vulpes z mulgeat hircos.

C Homoeosis qd est: Est minus note rei per similitudinem eius
que magis nota est demonstratio. Cuius species sunt tres. Ico-
parabola / z paradigma.

C Icon est personarū vel eorū que personis accidunt cōparatio:
vt Eneas os humerosq; deo similis.

C Parabola est rerū genere dissimilū cōparatio: vt qlis mugit⁹
fuit cū sauci⁹ arā Laur⁹: z incertā excussit ceruice securim.

C Paradigma id est: Est narratio exēpli hortātis vel deterren-
tis. Hortātis: vt Antenoz potuit mediis elapsus achiuis Illyris
eos penetrare sinus. Deterrētis: vt At nō sic phrygi⁹ penetrat la-
cedæmona pastor. Ledeāq; helenā troianā vexit ad urbem.

Endiadis fiet resolutio in mobile fixo:

Uteris Endiade si dixeris arma virūq;

Trade rati ventos dicas Hypallage fiet

Emphasis est cū quis scelus inquit pro scelerato.

Prosopopæia cū sermo reb⁹ mutis tribuit̄: vt cū celū aut fra loq̄-
tur. **C** Cronographia cū tps describit̄: vt Tēpus erat quo pri-
quies mortalibus egris Incipit.

C Antipophora: cū occurrimus tacite questionī.

C Apoliopesis: cū partē silemus orōnis: vt Quos ego.

9 Quot sunt figure constructionis? Octo. Prolepsis. syllepsis. zeuma. synthesis. euocatio. appositio. synecdoche. et Antiptosis.

Quid est prolepsis? Prolepsis que presumptio latine dicitur: est cum toti in suas partes diuiso vna proprietates attribuit. in qua si ordo incipit a toto: tunc totum et partes in eodem casu ponuntur: vt nos legimus ego bene et tu male. Si vero a partibus incipit: tunc totum ponitur in genitiuo et proprietates inter partes: vt Aquilarum altera volat ab oriente: altera ab occidente.

Syllepsis (que conceptio dicitur) que est? Est cum dignius concipit minus dignum: et vna proprietates subiectis diuersorum accidentium tribuit. vna propter alterius dignitatem: vt Scipio et Lucretia pudici. Est autem aut diuersi generis: vt Pyrrhus et Faustina potiti: vbi masculinum concipit femininum. Aut fastina et masculinum potite: vbi femininum concipit neutrum. Aut diuersi numeri: vt Scipio et milites pugnant. Aut diuersae personae: vt ego et tu legimus. ego et Socrates scribimus. tu et Plato stupetis. Aut diuersi casus: vt Remo cum fratre Quirinus iura dabunt.

Zeuma est cum vna proprietates subiectis diuersorum accidentium tribuitur vni pro prius: alteri pro posterius. que fit aut a superiori: vt scribo ego et tu. aut a medio: vt ego scribo et tu. aut ab inferiori: vt ego et tu lego. licet potius legimus sit dicendum. Similiter in genere et in numero fieri potest.

Synthesis quid est? cum aliqua proprietates tribuitur vni subiecto aut pluribus copulatis non gratia vocis sed significati sub diuerso genere aut numero: Ut Triste lupus stabulis. anser foeta. pars in frustra secant: et Scipio et Iulius admirantur.

Euocatio est: cum prima vel secunda persona tertiam euocant: vt ego Cicero scribo. Vos Romani omnia subiecistis impio vestro.

Appositio est: cum vna proprietates duobus subiectis siue copula attribuitur vni notiori aut magis communi: alteri minus. vt animal homo loquitur. canis stella lucet. Virgilius. Ignauum fucos Virgilius pecus a praesepibus arcent.

Synecdoche quid est? Cum toti tribuitur proprietates partem: vt homo albus dentes. Aeneas os humerisque deo similis.

Antiptosis quid est? Est cum casus pro casu ponitur: vt urbem quam statuo vestra est. Terentius. Quas credis esse has non sunt Terentius. vere nuptie.

¶ De punctis quibus oratio distinguitur.
¶ Tot sunt puncti quibus impresentiarū utimur? ¶ Nouem.
¶ Suspensiuus / colus / coma / periodus / semipunctus / ge-
minuspunctus / interrogatiuus / exclamatiuus / seu admiratiuus
et parentheses.

¶ Suspensiuus est simplex virgula quae solet quietis gratia poni antequam
sensus alius clausule haberi possit hoc modo Arma /

¶ Geminus punctus est: quo utimur ubi clausula maiorem quan-
dam quietem habet: et tamen sensum imperfectum. hoc modo Arma /
librosque meos.

¶ Coma est quo utimur ubi clausula videtur esse completa: et tamen
imperfecta est: et ponitur planus in superiori parte lineae. hoc modo
Arma / librosque meos: diripuerunt milites.

¶ Colus est punctus qui ponitur in fine clausule quando perfectus
est sensus. Et ponitur planus in inferiori parte lineae: hoc modo. Ar-
ma / librosque meos: diripuerunt milites. quibus eos nunquam existimavi
huc venturos.

¶ Periodus est punctus qui ponitur in fine clausule: quoniam non mo-
do perfectus est sensus sed etiam ipse sermo: ut quod sequitur quasi de
nouo inchoari videatur. Et ponitur in inferiori parte lineae adie-
cta virgula: hoc modo. Arma / librosque meos: diripuerunt milites.
quibus eos nunquam existimavi huc venturos. Verum equo animo fe-
renda sunt haec:

¶ Semipunctus dicitur virgula quam in fine lineae ponimus cum dictio
imperfecta est: et post in sequentem transit lineam. hoc modo:

¶ Admiratiuus siue exclamatiuus est qui in tali oratione ponitur. O homi-
nem forte? O integrum? O omnibus qui etate nostra sunt proponendum: te ne ince-
pto desistere unquam aliquis vidit: te ne fortune succubere?

¶ Interrogatiuus est qui interrogationem significat: et fit hoc mo-
do. De te vero quid dicam?

¶ Parenthesis est ubi diuersa oratio imperfecte adhuc orationi interpo-
nitur: hoc modo. Te ne (dicam enim quod sentio) calamitatibus cedere.

Hoc igitur exemplo omnia genera punctorum notabis. Arma / librosque meos:
diripuerunt milites. quibus nunquam eos existimavi huc venturos. Ve-
rum equo animo ferenda sunt haec: De te vero quid dicam? O hominem for-
tem? O integrum? O omnibus qui etate nostra sunt proponendum? Te
ne incepto desistere unquam aliquis vidit: te ne fortune succubere?
Te ne (dicam enim quod sentio) calamitatibus cedere.

De componendis epistolis.

¶ **Q**uare inuente sunt epistole: vt eos cū quibus siue propter absentiam siue propter ruborem seu ob aliam quamuis causam loqui non licet certiores facere possimus: si quid sit quod eos scire oporteat: siue nostra: siue illorum: siue aliorum causa. Unde dicitur epistola: Epistola grecum plane vocabulum est: dicitur hoc est a mittendo: quod ad absentes mittat. Unde etiam

hoc est a mittendo (quod similiter significat) dicuntur apostoli. Titus Lucretius. Apostolos suos fregit in senatu, hoc est epistolas. et nunc libelli: quod a iudicibus a quibus provocatum est ad magistratum mittuntur: dicuntur apostoli cum sint instar epistolarum. Latino autem vocabulo epistolas litteras dicimus duntaxat in numero plurali. Nam in singulari numero littera significat elementum: vt a. vel b. significat etiam manus scribentis: vt Cicero ad Atticum. Nam alexidis manus amabat: quod tam prope accedebat ad similitudinem tue littere. Reperit quoque aliquando pro epistola apud poetas duntaxat: vt Quintus. Quam legis a raptis huiusmodi littera venit.

¶ Quot sunt genera epistolarum? Multa sunt. Alię enim sunt duntaxat de rebus diuinis: vt sunt platonis epistole ad Dionysium: et in religione nostra petri et pauli et iacobi et iohannis epistole. Alię sunt de moribus: vt epistole Senecę, epistole Aurelii Augustini, Hieronymi, Ambrosii, Cypriani et aliorum: que multa etiam de rebus diuinis continent. Alię sunt de rebus que quotidie accidunt: tam seueris et grauibus: vtpote que ad belli vel pacis tempus aut ex castris ad urbem/ aut ex urbe in exercitum scribuntur, fere similes hystorie. Alię que de rebus nouis qualescumque acciderint certiores faciunt absentes. Alię consolatorie: vt si vel propinquus alicuius vel amici mors aut calamitas interuenerit. Alię commendatitice: vt cum amicum aliquem vel familiarē/ aut alioquin notum siue ignotum litteris commendamus. Alię hortatorie: vt cum filios/ affines/ familiares/ discipulos/ principes/ aut quouis alios ad mores/ ad studia/ ad laudem/ ad decorem ad gloriam cohortamur. Alię amatorie: que magis poetarum sunt vt sunt epistole Maronis, Tibulli, Propertii: ceterorumque huiusmodi. Alię de rebus familiaribus atque domesticis: vt de prediis, pecore, vino, frumento, seruis/ et reliquis id genus. Alię postremo iocose: que duntaxat animi gratia scribuntur: vt cum deficiente etiam materia scribitur quicquid in buccam venit. Ad hec cetera fere omnia (si que sunt) epistolarum genera reduci possunt.

¶ Quid in primis obseruandū est in ep̄lis scribendis? Ut stilus inferior sit & quasi familiarior: q̄ cū vel orōnes vel hystorias scribimus: et tamē sit subiecte materie cōueniēs. Nam sicut in ceteris tres sūt dicēdi characteres / amplius / medius / et infimus: ita etiā ep̄stole tres suos characteres h̄nt: ab illis tñ diuersos / hoc est illis inferiores. Nam q̄ in alijs mediocris est: hic est sūmus. q̄ in alijs infimus: hic mediocris. Infimus vero in ep̄lis (quo dicēdi genere in familiarib⁹ utimur) erit ab infimo illo oīno diuersus. hoc est leuis / facilis / verbis quotidianis / & quasi vernaculis contextus: in quo nihil tamē barbarū sit aut ineptum. Amplo igitur illo atq; sublimi utemur cum de rebus altis atq; diuinis ep̄stolas scribemus: ut plato facit. Mediocri cū de maioribus. de reb⁹ gestis. de bello. de pace. de consilio capiēdo / aut rebus alijs seueris & grauib⁹ tractabimus. Infimo: cū materia erit de rebus familiaribus atq; iocosis.

¶ Quid amplius obseruandū? Ut quo ad eius fieri potest: breues sint. Propria enim & quasi peculiaris ep̄stolarum est breuitas. Cauendum tamen ne nimio breuitatis studio squalēs & ieiuna et concisa & plane sicca oratio fiat: qualis est Anni Senecae: a cuius lectione adulescētēs oīno aduertendi sunt: ne prauum ac vitiosum dicēdi modū imbibāt. Quāq; paulo post quasi tactis iā sūdamētis idē auctor sūmo studio legendus sit: in quo magne alioquin virtutes fuerūt: multum ingenii. plurimū eruditionis / cum praesertim sit vitioꝝ diligentissim⁹ insectator.

¶ Quis maxime preponendus est quem studeant adulescentes imitari? Marcus Cicero. Hic in omni dicēdi genere oīm optimus fuit. Hūc solum p̄ceptores legāt: hūc discipuli imitētur nec modo verba eius hauriāt s; etiā clausulas. quinetiā partes ipsas ep̄stolarū interdū furentur: et suis inscāt. Ita enim fiet vt succo Ciceronis quasi lacte nutriti: veri illius imitatores euadant.

¶ Quō exordiende sunt ep̄le? In primis tā scribentis q̄ eius ad quē scribitur preponēdum est nomē: & is ad quē scribitur saluandus est hoc mō. *Pyrrhus perottus Nicolao perotto. S. P. D.* Vel si grece scribas. *Pyrrhos perottos Nicolao perotto en pratin.* Hic est grecorum mos vt bene agere dicant: vbi latini salutē dicūt. In fine aut ep̄laz ponēdum est *Vale*: in quo greci cū latinis cōueniūt dicētes: *eri oso.*

¶ Cuius nomē preponit / scribētis ne an eius ad quē scribitur? Scribētis. Et si ad pontificē maximū siue regem aut impera-

torē scribat homo infimus. Stulta est enī observatio quorūdam
qui dicūt dignioris nomē preponēdū esse. Cauēdū p̄terea est: ne
vnq̄ dominū honoris causa noīb⁹ ppriis p̄ponam⁹: vt Dño pyr
ro: z dño Nicolao. Barbara est enī ea locutio: et nuper inuenta.
Nō hoc latini: nō greci veteres fecerūt. Potest tamē addi nomē
dignitatis siue magistrat⁹ post ppriū nomē: vt si ita scripseris.
Sixto pōtifi maximo. Frederico imperatori. Bessarioni cardī
nali. Ferdinando regi. Nicolao perotto. Thuscie propape. Joāz
ni perotto. Florentie pretori.

¶ Illud etiā sūmo studio fugiendum est ne ad vnū scribēs plu-
ratiuo numero vtaris. In quem errorē omnes fere nostre etatis
homines incurrerūt: putantes se magis honorare eum ad quem
scribūt si barbare loquantur. In qua re nō tam ignorantia homi-
num admiror q̄ stultitiā. Nā si honoris cā nō faciūt cur barbare
loquūtur. Si vero id honoris causa agunt. cur eo quoq̄ sermone
deum nō honorāt quē singulari numero affantur. An maior in lo-
quendo reuerētia regi aut pontifici debetur q̄ dec⁹? Atqui si bar-
bare loquimur: cum aliquē vnū alloquentes pl⁹ numero vtimur.
cur etiā nō dicamur barbare loqui: cum de nobis ipsis loquentes
pro singulari pluraliū numerum vsurpamus: dicētes nos pro
ego. et quod mirabilius est in eodē loco modo singularē mō plu-
ralem numerū adhibētes. Virgi. O melibee de⁹ nobis hec ocia fe-
cit. Nāq̄ erit ille mihi semp de⁹: illi⁹ arā. Sepe tener nris ab ouib⁹
libus imbuet agnus. Ille meas arrare boues (vt cernis) et ipsūm
Ludere que vellē calamo pmisit agresti. Hic enī Tityrus de se
loquēs: nunc nos nūc me ait. Et Quintilian⁹. Utinam hoc fata
mibi prestarēt: vt residuū laborātis anime in tuo ponerem⁹ am-
plexu. Obtinuit certe vsus vt in p̄ima persona loquentes modo
singulari modo pl⁹ nūo vtamur. In secūda vero p̄sona nemo vn-
q̄ doctus ad vnū dirīgēs sermonē pluraliter locut⁹ est. Cui⁹ rei
hec videtur ratio fuisse: q̄ decet hoīes de se ipsis modeste (z vt ita
dicam) humiliter loqui: de aliis vero honorifice potius z cum dis-
gnitate cōuenit habere sermonem. Minueremus enim quodam-
modo dignitatē alterius: si ei in rebus gestis alium quasi socium
adiūgeremus: vt si Cæsarem alloquentes diceremus. Vos pom-
petum superastis: vestra est gloria / pro tu pompeiū superasti: tua
est gloria. Ita econtrario videmur: nescio quomodo modestius
loqui: si que nos solī egimus plurali numero exprimamus, hoc
k.iii

Virgilius

Quintilian⁹

modo. Multa scripsimus. multa gessimus. magnam sumus gloriam
 apud nostros homines consecuti: quasi non soli sed aliis adiuto-
 ribus ea egerimus. Inicium igitur huiusmodi loquendi modestia
 fuit atque humilitas. sed tantum paulatim inualuit consuetudo: ut
 etiam ubi hic respectus non est: modo singularem: modo pluralem
 numerum proferamus.

C Solemus etiam in principio epistolarum presertim familiarium
 ad amicos scribentes hec verba ponere. Si vales bene est ego va-
 leo. **C** Quis modus in epistolis seruetur? Ut verbum frequenter
 in fine clause colloques: hoc modo. Ego te commendare non cesso:
 quod longe pulchrius est quam si diceret. Ego non cesso te commendare. et
 spem maximam habeo: potius quam habeo maximam spem. Interdum
 tamen in medio ponit: ut spem habeo maximam. Interdum in prin-
 cipio: ut scripsit ad me cesar. in quo et imitationi attendendum et
 auribus consulendum est: dari enim alioquin certa regula non potest.

C Circulocutionibus quas greci periphrases vocant: raro uten-
 dum est in epistolis. Fugienda sunt etiam verba noua / affectata / dura / et
 obsoleta. structura quoque ipsa facilis esse debet et minime implicita.
 ut ad manus parati sensus esse videatur. **C** Est ne utendum artificio
 dicendi in epistolis? Sepe quidem utendum artificio est: ut quod cupis absen-
 ti persuadeas. Adhibenda exordia sunt: quibus animus prepares
 legentis. Adhibende rationes quibus prouocas. Utendum est interim con-
 firmatione. confutatione. diuisione. Excitandi sunt affectus: et relictis
 qua facienda que etiam oratio exigeret. sed hoc non in omnibus epistolis
 faciendum: sed ubi suadendum aliquod aut dissuadendum est. et precep-
 tum illud quod supra de characteribus diximus obseruandum: ut etiam
 artificio dicendi inferiores sunt orationibus epistole. Et eo artificio con-
 ponende sunt: ut nullum in his artificium esse videatur.

C Licet ne in epistolis aliquando ponere verbum pro verbo? Licet. per-
 facto ad maiorem vehementiam sermonis: ut Cicero. Unum ostens-
 de in tabulis aut tuis aut patris tui emptum et vicisti: pro vicieris
 Plinius. Dedisses huic animo par corpus fecisset quod optabat /
 hoc est si dedisses.

C Licet ne aliquando verbum pretermittere in epistolis quemadmodum
 dum faciunt poete: ut Virgilius. Ne ne incepto desistere victam
 Nec posse Italia Teucrorum auertere regem? Licet. ut Cicero ad
 Terentiam. Ne miserum te ne in tantas calamitates mea culpa
 incidisse. ubi intelligitur verbum principale verum est. ut est ne ve-

Cicero

Plinius

Virgilius
Cicero

rum te in tantas calamitates incidisse.

¶ Deficit ne aliqui in oratione suppositum? Deficit certe ita ut vix etiam intelligi possit. Cicero ad Herennium. Ob finem plurimum eo tempore reipublice consulum siue stultitiaz siue maliciam dicere oportet siue potius utrumque. Cicero

¶ Quomodo eleganter dicemus. Jay receu ta lettre. Multis ita modis dici potest. Accepi lras tuas. Accepi abs te lras. Reddite mihi fuerunt littere tue. Reddite mihi fuerunt abs te lre. Reddidit mihi Helius Perottus litteras tuas. Accepi quas ad me Helio Perotto dedisti litteras. Accepi epistolam quam ad me scripsisti. Etusculano reddita est mihi epistola tua. Attulit mihi Helius Perottus epistolam tuam.

¶ Quid in his notandum est? Aduertendum primo est quod dare alicui lras siue epistolam est tradere ei ut alii consignet. dare vero ad aliquem est mittere ut legat: ut dedi Helio Perotto/dedi tabellario ad te litteras; id est helio perotto/vel tabellario dedi litteras quas ad te scripsi. Unde rescribentes postea dicimus. Accepi litteras quas Helio perotto ad me dederas.

¶ Quid interest inter litteram et epistolam? Significatio eadem est. differunt in elegancia. Dicimus enim unam epistolam et unam lram. ideo enim pluralium numerum habet unus una unum ut iungi possit cum nominibus careribus singulari: ut reliqui filio meo ternas edes/unas in foro: alteras in ianiculo/ternas in suburra. Nam si diceremus unam edez. non domum sed templum significarem.

¶ Item dicimus duas/tres/quattuor/quinqz/sex/decem epistolas Et binas/ternas/quaternas/quinas/senas/denas litteras. Nec licet dicere duas litteras nec binas epistolas. In hoc tamen conueniunt: quod dicimus dedi singulis singulas lras siue singulas epistolas: vel unicuique vel utriusque singulas lras vel epistolas. In maiori vero numero non conueniunt: ut dedi singulis duas lras vel binas epistolas: sed binas litteras et duas epistolas/ternas litteras et tres epistolas. Ubi etiam obseruandum est: ut si dicis lras non subiugas quarum alteri respondi: sed quarum alteris. Ita si dicis epistolas non diccas quarum alteris ita respondi: sed quarum alteri.

¶ Cur potius dicimus accepi lras abs te quam ab te? Quia ab cum duabus liquidis: et cum i. quando consonans est iungitur: et cum omnibus dictionibus incipientibus a vocali: ut ab lege. ab legatis. ab rege ab re. ab ioue. ab ianiculo. ab hominibus. ab hostibus. Abs vero

Terentius. cum t. vt abs te. abs tito. Interdū cū q. Ut Terētius. Abs quis homine beneficiū accipere gratū est. Cū ceteris vero iūgitur a: vt a nobis. a bello. a foro.

Cur nō ita dicimus rettulit mihi epistolā tuam: sicut attulit mihi epistolā tuam? Quia afferre et referre differūt. Afferre enim est aliquid ad aliquē ferre: vt attulit mihi lras. attulit librum. tempus multa affert nobis. Referre vero est retro aliquid ferre: vt si remitterē litteras quas accepi: ita dicerem. Rettulit tibi Helius perottus litteras quas mihi abs te attulerat. In quo notādum est rettulit dicēdum esse et non refert. Ubi omnes fere etatis nre errāt dicētes: latoz presentis. in quo nō mō barbare loquūtur: sed etiā falso. Non enī latoz est nec cū scribūtur littere nec cū legunt sed cū scribūtur laturus est: cū legūtur attulit. Inspiciēdum autē a nobis est tēpus quo legūtur: nō quo scribūtur. Cū igitur litteras legit is ad quē scripsim⁹ nō referūtur sed iā relate sūt littere.

Cicero

itaq; rettulit dicendū est: non refert. vt Cicero ad Valeriū. Publius cornelius qui tibi has litteras dedit. Et alibi. Amo eū qui ad te cū his litteris pfectus est mirū in modum. Sed (vt eo vnde discessimus reuertamur) Referre est retro ferre: vt Quintilianus. Arma nō rettulit / id est reportauit.

Quintilian⁹.

C Differt ne aliquid cū dicimus rettulit mihi: et rettulit ad me. et rettulit senatū et in senatu et ad senatū? Differt sane. Nam cū dicimus rettulit mihi vel rettulit senatū: significat vel reportauit vt rettulit lras. Et referentē signa camillū. Vel enarrauit. vt Tit⁹

L. Lucretius

Lucretius. Postq; legati cōsulibus et in senatu q̄ gesta erāt rettulerunt. Cū vero dicimus rettulit ad me et ad senatū: significat in cōsultationē tulit. vt Quintilianus. Non rettulit ad matrē. nō amicos cōsuluit / nō p̄p̄nquos. Cicero in catilinā. Refer (inquit) ad senatū / id est fer in cōsultationem senatus. Virgi. Delectos pp̄li ad p̄ceres primūq; parentē. Mōstra deū refero. Et ne forte dubitares de sensu subiūxit: et q̄ sit sentētia posco.

Quintilian⁹.

Cicero

Virgilius

C Sed nota q̄ quēadmodū dicimus referre ad senatum: ita dicimus ferre ad populū. vt Pompeius ad populū tulit. Ex illo fit senatuscōsultū: ex hoc rogatio que est iustar legis. Dicimus preterea refero tibi acceptum: pro eo quod est fateor me abs te accepisse. Cicero pro deiotare. Omnia que postea vidimus (quid autem malū nō vidimus) si recte ratiocinabimur vni accepta referemus Antonio. Item fero tibi acceptus est habeo abs te pro rece-

Cicero

pro id quod mihi debebas: etiā si nulla solutio interuenerit. Referre vero impensū: est rationē reddere de expēsis factis.

¶ Je t'ay rendu raison de la despēse que i'ay faicte.

Retuli tibi expensū. **¶** Ponit etiā aliquādo referre pro conferre.

Cicero. Si ad unū oīa referēda sūt: dignissimū esse Pompeium **Cicero**
hoc est si in unū oīa cōferēda sūt. **¶** Notandū q̄ cū refero significat in cōsolationē fero: accusatiuū habere pōt z abltm cū de: vt hec oīa referā ad senatū: z de his oībus referā ad senatū. Hoc tamen z frequētius et elegātius est.

¶ Quid cetera composita a fero: habēt ne eandē aut variā significationē? Variā. p̄fecto pro varietate cōpositionis. Itā ante ferre est p̄ponere. Circūferre est p̄ oēs ptes rem aliquāz siue sermonē aut rumorē ferre: vt circūfert camelum. circumfert nouum.

Offerre est dedicare seu tradere: vt obtulit deo sacrificium. obtulit mihi librum.

Perferre est tolerare: vt multas ptulit calamitates. Proferre pronūciare: vt ne verbū quidē protulit. z est in medium ferre et quasi reuelare: vt ptulit tabellas quas in sinu habebat.

Proferre est etiā prorogare: vt profer negocia in longum.

Preferre est ante ferre: vt pudica virgo p̄fert cōmodo pudorē

Quod si inter p̄e et ferre interponatur me/ aut te/ aut se/ significāt ostendere/ z quasi signum atq; argumētum quoddam prebere: vt p̄e me fero magnam humilitatem/ id est ostendo humilitatem: z signum quoddam atq; argumētum prebeo magne humilitatis.

Auferre est aut furto vel vi aliquid tollere: vt abstulit mihi librum/ abstulit ensē.

Deferre interdū est deorsum ferre: vt detulit nauem in mare/ hoc est deduxit. Interdum est accusare siue maledicere: vt pleriq; iniusti detulerunt me ad pontificem/ hoc ē accusauerunt z male dixerunt de me pontifici

Unde dicuntur delatores: hoc est clandestini accusatores: z per improbitatem siue inuidiam male referentes.

Efferre est extra ferre: vt effer hāc rem ex edibus nostris. Est etiā funus ferre: vt extulit defunctum sine sumptu/ hoc est funus fecit.

Transferre est transportare: ita tamen vt quod transfertur sepe remaneat. **Cicero.** Hunc morem

spartiate transtulerunt in feminas. Idem de officiis. Quod i vna

re ab Ennio positum transfertur in multas. **Lucanus.** Non dum **Lucanus**

translatos romana in secula luxus.

¶ Inferre est immittere: vt infer digitum in plagam. **¶** Est etiā deducere. **¶** Et ex maiorū et minorū extremitate intulit con-

clusionem / hoc est deduxit. Sufferre est tolerare et pati. Differre
 est protrahere: ut distulit negociū. hoc est protraxit. Est etiā diffe
 rens esse: ut multū differt. pbus ab improbo. unde dicitur differētia.
 Conferre aliquādo est cōpare: ut confer hanc rem illi vel cū illa
 hoc est cōpara. Interdū est cōiungere: ut cōfer oīa in vnum. *Itō:*
nūq̄ est ire. ¶ Ubi notādū est q̄ si cū re inaiata iūgit: potest ha
 bere in / et ad p̄pōes: ut cōfero me in templū. et confero me ad tem
 plum. confero me in villā: et contuli me ad villam. Si vero cum re
 animata: dūtuxat cū ad. ut cōtuli me ad platonem. et nō in plato
 nem. Cōfero me ad pontificē: et nō in pontificē. Non enī pōt h̄re
 duos actōs inaiatos. sed si h̄eat alterū actm̄ rei inaiate: pōt iun
 gi cū aiato cū p̄pōne in: et habet significationē quandā doni siue
 beneficii. ut multa cōtuli in te. et multa cōferā. i. multa donavi / et
 multa donabo. multis te affecti beneficiis / multis afficiam.

¶ Est ne aliud hic notandū? Illud maxime notādum est q̄ p̄
 me p̄sone verbi raro addit ego et sc̄be p̄sone raro addit tu. Cuius
 rei ratio est. Quia sola hec duo p̄noīa subintelligi possunt. Cum
 enī dicimus scripsi intelligit ego. et cū dicim⁹ scripsisti. intelligit
 tu. Frustra itaq̄ sepe ponerētur hec p̄noīa. ponūtur tñ aliquādo
 ad maiore expressionē. Eadē est ratio p̄me et sc̄be p̄sone numeri
 pluralis. ubi nos et vos p̄noīa intelligūtur.

¶ Quomodo latine et eleganter dicimus?

¶ De la quelle lettre say prins grant plaisir.

¶ Id quoq̄ multis modis exprīmim⁹. Que magnā mihi volup
 tatem attulerūt. Que mihi gratissime fuerunt. Que me non me
 diocri voluptate affecerūt. Que mihi mirum in modum iocunde
 fuerunt. Ex quibus nō mediocrē leticiā p̄cepi. Que v̄ x̄ exprīmere
 possem: q̄tū mihi voluptatis attulerūt. Quibus nihil mihi accide
 re iocundius potuisset. Quibus nihil mihi poterat gratius afferi
 Que singulari me leticia affecerunt.

¶ Quid interest inter gratum et iocundū? Iocundū proprie i re
 bus secūdis dicitur: gratū in aduersis. In iocūdo enī est quedā
 gratia delectationis tantū: ut flumina. fontes. nemora. rose. flores
 iocunda sunt. In grato vero etiam cōmodi: ut aspectus messis.
 olearum. fruticum. vinearum: gratus est. Dicimus autem homi
 nem iocundum non qui letus est: sed qui leticiam alteri affert.
 Unde potest aliquis tristis mestusq̄ esse: et tamē iocūdus ut mes
 ticia inimicorum iocunda est nobis. Unde non recte locutus est

qui dixit iocundos nos faciat siue interesse cōmemorationi: iocun-
dos dixit pro letos. *Expūnit aut hanc drām optimē Cicero ad Cicero*
Sulpitiū cōsolantē de morte filie. Seruius (inquit) tuus oibus re-
bus interfuit. cuius officia z si aliqñ iocūdiora: nunq̄ tamen gra-
tiora. Idem. Amor tuus gratus z optatus: dicerem iocundum
nisi id verbū in omne tēpus pōdissem. Lō: unq̄tur etiā hec duo
adiectiua in ea quā diximus pprietate hoc modo. Littere tue gra-
tissime mihi ac iocūdissime fuerūt.

Afficere quod pprie significat: Afficere est affectionē quandā
siue dispositionē inducere: vt hec res afficit me dolore. i. inducit
in me dolorē. afficit me molestia. i. inducit mihi molestiam. afficit
me leticia. afficit me cōsolatione. i. affert mihi gaudium. affert cō-
solationem. Reperitur etiā absolute positum hoc verbū: vt mul-
ta sunt que afficiūt hominē / hoc est affectus siue affectiones indu-
cunt. Hincq̄ z affectio dicit̄ z affectus. Quanc̄ Cicero solo affe *Cicero*
ctionis vocabulo vtatur nūq̄ affectus: quo Quintilianus et po- *Quintilian⁹*
steriores oēs vtūtur. Est aut affectio: sicut Cicero diffinit animi
et corporis ex tēpore aliqua de causa mutatio: vt leticia. gaudiū.
dolor. molestia / et similia.

Animaduertendū autē q̄ dicimus facio tibi iniuriā: z afficio
te iniuria. facio tibi cōtumeliā: z afficio te cōtunelia. Non autē di-
cimus facio tibi molestiā: facio tibi leticiā: facio tibi voluptatem
facio tibi gaudiū. facio tibi iocunditatē. sed afficio te molestia. af-
ficio te leticia. afficio te voluptate. afficio te gaudio. afficio te iocun-
ditate. **Q**uid facio: ex quo hoc verbum componitur / quot
modis capitur in orōne? Multis modis. Sed illud in primis no-
tandū est q̄ in ep̄lis frequētissime ponimus facio te certiozem et
nunq̄ certū. Dicim⁹ etiā facio tibi gratum. facio ludos. facio rem
diuinā. facio sacrificiū. Itē illud diligēter attendendū est: q̄ dici-
mus / feci dānū. feci iacturā. feci naufragiū: quasi passus sum dā-
nū. iacturā. naufragiū: vt Respublica fecit iacturā. Et dānū *Li-*
ceronis interitu / latine littere fecerūt. Et Quintilianus. In portu *Quintilian⁹*
naufragiū fecimus. Quēadmodū etiā dicimus. fregi brachium p
eo q̄ brachium meum fractum est. z fregi nauē pro nauis mea fra-
cta est. Item dicimus facio tibi copiā rerum mearū. facio lucrum
facio ruīnam / et similia.

Quomodo cōponitur afficio? Ex ad z facio. Cōponit̄ etiam
cum aliis p̄positionib⁹: vt interficio / hoc est neco. Officio / id est

noceo: cuius passiuū est officior. Perficio qđ est absoluo. Deficio quod interdū significat deesse /z exigit actm: vt tēpus me deficeret / hoc est tempus mihi deesset. Interdum significat desistere ab vno ad alium: z quasi rebellare: z habet actm cum ad. vt. deficit a cesare ad pōpiciū. Hinc fit defectio: vt per defectionē oppidanorum presidū se in arcem recepit. Defectus aut fit a deficio quando significat desum. Ut quia deficiūt mihi pecunie: nō possum incubere litteris. et ppter defectū pecuniarū: non possum incubere litteris. Defectu medicorū multi pereūt / hoc est qz desunt medici. Non aut significat culpam siue vitiū: vt multi per imperitiā capiunt defectus / hoc est vitia. Unde eleganter dicere possumus. Plures pereūt culpa medicorū qđ defectu. i. plures pereūt quia malos habēt medicos: qđ qz nō habēt. Efficio idē est qđ facio: vnde officii dī: id qđ facere vnusquisqz debet. vnde etiā factio a facio dī: qđ oppidanos ambiēdo facinus vni⁹ aut alterius partis. Proficio / id est fructū et quasi pfectū facio: vt adolescētes discēdo pfiūt. Propter qđ barbare loquūtur: qđ discubentes ita salutant: pfiat vobis. Dicendū potius esset proficite aut proficitis. Preficio. i. ppono alicui rei agende: vnde pfecti vigilū / pfecti erarii: qui aut vigiliis aut erario pfecti sunt. Inficio / hoc est tingo: vt lane infecte. Interdum maculo. Ut ea lues finitima etiā loca inficit. Sufficio quod interdū significat satis sum: vt sufficit mihi beniuolentia principis. Interdum substituo: vt in locum defūcti cōsulis suffectus est alius. Reficio: qđ ē rursus facio siue instauro: vt reficit domū. reficit tēpla. Cōficio: qđ interdū pro facio / interdū pro pfectio ponitur: vt cōfeci negociū tuū / hoc est pfecti. Reperi et etiā cū noibus cōpositum: vt supra (cum de verbis tractarem) ostendimus.

Officium (de quo pauloante mentionē fecisti) quid est? Est ea virtutis actio quam greci prepon vocāt / hoc est qđ hoī / loco / tempori / dignitati / cōuenit. Vñ recte dī. In familia nra oēs officius exercent / id est oēs agūt quod debēt. Et eo legatis obuiam officii gratia / id est cura sic debeo. Unde factum est vt officia significent etiā beneficia: vt nō sunt exprobranda officia. Et Quintilianus. Duxit me similis etas. effecerunt officia. cepit fides. amantē odisse nō potui. Magistratus quoqđ aliqñ officium dicitur: vt artes bone suū officium habēt. Unde dicimus officium grāmatici / officium medici / officium architecti

Quintilian⁹

Ho que ho vea heff ho home mudo / De ha
Jora do / Ha quora to fede arqum
Ho m an de p r r r r r

¶ Quomodo eleganter dicimus *par la quelle* say facillemēt cō-
 prins et que tu es sains: et que nō pas seulement tu me ayes chier
 mais que tu me aimes grandemēt. Ex his enī facile perspexi te/
 et valere: et nō modo me diligere sed et vehementer amare. Item
 quādoquidē ex his intellexi et tibi bene esse: et me abs te nō solum
 diligere: sed etiā vehementer amari. Item. cū ex his facile cognoue-
 rim et te incolumē esse: et nō me vulgariter sed mirifice amare. Itē
 quod siue quādo / siue nā / siue nāc / siue quoniā / siue quia / siue quip-
 pe: ex his perspexi et valere te. et nō modo me diligere sed etiā mi-
 rifice amare: vel quinetiā mirifice amare.

carbera
ad epi q
la et r r r r

¶ Quid in primis notandū est? Quod ea que per subiunctiuum
 verbū cū cōiunctione quod dicit possunt: longe elegatius sine quod per
 infinitiuū dicuntur. Verbi gratia

¶ Je scay que tu lis. Scio quod tu legis. Scio te legere.
 ¶ Je cognois que tu m'aimes. Perspexi te amare me. vel me a-
 mari abs te.
 ¶ Je espere que cela est ou sera. Spero quod hoc est vel erit. Spero
 hoc vel esse vel fore.

¶ Je te promes par ma foy que se tu me perdōnes se te perdōne-
 ray. Do tibi fidē quod tu mihi et ego tibi veniā dabo. Do tibi fidem et
 te mihi: et me tibi veniā daturum.

¶ Il est certain que cheste chose ne se doit pas escrire nō pas
 en parchemin mais marbre ou en metal.
 Certū est quod hec nō in mēbranis scribi deberēt: s; vel in marmor/
 vel in es. Certū est hec non in mēbranis sed in marmor/ vel in es
 scribi debere. Vel potius. Certū est hec non in mēbranis sed in
 marmor vel in es scribenda esse.

¶ Quid interest inter esse et fore? Esse p̄ntis t̄pis significationem
 habet: fore vero futuri. Idē est fore quod futurum esse. Licet fore
 fores foret idem sit quod essem esses esset. Unde barbāre loquun-
 tur qui dicunt amaturū fore. quod perinde est ac si diceretur amaturū
 futurum esse: que duo futura latīna lingua non patitur. Itaq; cum
 nominibus iungitur fore: non cum participiis. Ut spero te ama-
 torem fore. Nam cum dicimus: spero te amantē mei fore: nomen
 est amantem non participiū. Non enī diceremus: spero te amā-
 tem me fore. Licero. Spero amicitiam nostram notam poste-
 ritati fore. posteritati dixit non a posteritate: ut nomen sit / non Licero

Jest
Joure
Jespe
Jespe

Virgilius
Cicero

participiū. Dicimus autē: spero te admirandum fore cum adoleueris/hoc est dignum admiratione: nam pro nomine ponit. Composita vero a fore absolute ponuntur. Virgilius. Affore cernetis hoc est affuturos videbitis: vel iudicabitis q̄ aderunt. Cicero. Verum arbitrantur nō de fore qui illam restituāt/hoc est non de futuros vel nō deerunt. Confore z pfore apud poetas leguntur. Horatius. Que necuere sequar: fugiā que pfore credam/hoc ē profutura esse.

Horatius

¶ Nonne imperfecta est oratio illa superior do tibi fidem q̄ tu mihi z ego tibi veniam dabo: deficit enī: q̄ tu mihi veniam dabis. Nam dabo illud postremū nō potest referri ad tu qd̄ est p̄nomen secunde persone. Perfecta est oratio z nihil deest. Nam cum in oratione plura sunt supposita: verbum sequi debet vltimū suppositum. vt ego te de grāmatica: tu me de epistolīs percūctaris. sub intelligitur enim in prima parte percūctor. sic ecōuerso: tu me de epistolīs: ego te de grāmatica percūctor. sub intelligitur in prima parte percūctaris. Sed animaduertēdū est diligēter q̄ hoc non fit quando per comparationē aut similitudinez loquimur vt longe melius ego q̄ tu id dixissem/non potest dici dixisses. Dector ita elegāter hoc vt tu dixisset: non potest dici dixisses. tu melius q̄ ego diceres: nō potest dici dicerē.

¶ Do fidem quid significat? Dare fidē nō est adhibere fidem: vt fere omnes loquūtur. Des fidem verbis illius. i. credas. z non est panda fides verbis illius. i. nō est credendū illi. Immo soleo ego per iocū vernacula lingua dicere contrariū. et cū video aliquem infidū atq̄ mendacē asserere.

¶ Veulx tu donner foy a cestuy. Et querentibus pour quoy. Responde. Pour ce quil nen a point. Est ergo dare fidē: aliquid sancte promittere/ quēadmodū vernacula lingua dicimus.

Virgilius

¶ Je te promes par ma foy. Virg. Accipe daq̄z fidem/hoc ē accipe sanctā promissionē a me z da mihi vicissim tuam. Qd̄ autem vernacula lingua dicimus. Donner foy a aultruy. latine dicim⁹ habere fidem. Quintilianus. Fidem habes hominibus quos mentiri alius affirmat.

Quintilian⁹

¶ Illud quoq̄ notandū. q̄ a fides fit p̄fidus penultima breui/hoc est qui fidem violat. A fido vero verbū fit infidus penultima longa/hoc est cui non est fidendum.

potare quiescere: capis tamē p̄cipue (honor sit auribus tuis) pro
meiere z egerere. Et caue ne dicas dedit mihi p̄tate: sed fecit.

C Dare enī potestatem est rem alicuius arbitrio cōmittere: longe
plus q̄s facere potestatem.

C Le maître nous a donne licēce daller meridiar.

Concessit nobis p̄ceptor noster: vt eamus meridiatū. Indulsi
nobis: vt eamus meridiatū. dedit nobis veniā. fecit nobis pote
statem eundē meridiatū.

C Meridiare enī aliq̄n significat cibū meridianū cape: qui z me
renda d̄r: aliq̄n sōnū. Quī d̄r meridian⁹ cib⁹: z meridian⁹ sōnus.
Postmeridian⁹ cib⁹: z postmeridian⁹ sōnus. Dicit etiam meridia
na exercitatio: z postmeridiana exercitatio. Et igiū breuiter con
cludā indulgere est cū quadā facilitate p̄cedere. Dare veniā aliq̄n
est ignoscere. aliq̄n p̄mittere: z quasi indulgere.

C Certū est quid p̄prie significat. Aliq̄n manifestū est z explora
tum est: vt nos hoc loco cepim⁹. Aliq̄n deliberatū z cōstitutū est
quo loco frequēter iūgiū d̄r: vt certū est mihi poti⁹ mori q̄s hāc
ignominia subire. I. decretū z deliberatū a me est. Virgilius. Cer
tū est in siluis inter deserta ferarū: Valle pati.

Virgilius

C Quare dicimus in marmor vel in es scribēda: z non potius in
marmore z in ere? Quia ita obtinuit v̄sus eruditorū. Dicim⁹ enī
in marmore incise sunt littere. in geminis. in auro. in ligno. Non
autem in marmor. in gemas. in lignū. Econtrario vero dicimus
in es incisas litteras: z nō in ere. Non est necesse afferre exempla
quia nusq̄s aliter reperitur.

C Differūt ne inter se he cōiunctiones quibus in eodem loco vte
ris. enī. quādoq̄dem. quādo. cū. q̄. nā. nāq̄. quoniam. quia. quippe
Eadē certe est oīm istorū significatio q̄n accipiūtur pro quia: sed
differūt in elegātia. Enī nūq̄s in orōne p̄ponit: sed semp fortit̄ se
cundū locū aut tertiū: vt ego enim. ex his enim. Nam / nūq̄s fecū:
dum locū aut tertiū habet: sed semp primū. vt Hā multa sūt que
dici possunt. Hāq̄s aliquādo primū locū sortitur: aliquādo secun
dum et tertiū. Quādoq̄dē z quādo semp p̄ponuntur. Virgilius.
Quādoq̄dem ausonios nō fas contingere portus. Idem. Hic t̄s
bi (sabor enī) quādo hec te cura remordet. Quia z q̄n semp p̄po
nūtur: nisi forte postponantur aduerbiis siue interfectionib⁹: vt
Heu quia. heu q̄m. z nō / qz heu. z nō q̄m heu. Sicut etiam nā q̄s
semp alioquin p̄ponit. Heu q̄s nā tantū c̄nperūt ethera. nūmbi.

Virgilius

Et Cicero. *Nullam* quidnam inquit noui: sed hoc in cōpositis de potius est **Cicero**
 et nō significat quā. Cū p̄ter supradictorū morē sp̄ subiūctiuū re-
 quirit vt cū ex his facile cognouerit. Quippe significat qz certe.

C *Perspexi* quid proprie significat? Diligenter et plane intellexi
 Unde p̄ponitur? *Ex* per et specio, id est video: quo verbo veteres
 utebātur. ex quo etiam alia plurima componūtur: vt aspicio. i. vi-
 deo. *Circūspicio*: quod est circūlūstro oculis. *Despicio* quod al.
 quando significat contēno. Interdū deorsum aspicio: vt **Quintilianus**
Nullam ego res humanas despiciere prouidentia arbitror:
 hoc est supne aspicere. *Prospicio* quod est a longe video. Unde
 dicit̄ p̄spectus quod speculā significat. Interdū significat p̄-
 deo si cū datiuo iungat: vt prospice rebus nostris / hoc est subue-
 ni. *Inspicio* / hoc est diligēter et quasi intus aspicio. *Suspicio* / sur-
 sum aspicio. *Introspectio* / intro aspicio. *Dispicio* / diligēter intue-
 or. *Respicio* / retro aspicio. *Cōspicio* video siue simul video. *A-*
specio fit etiā *specto*. *specula*. *spectaculū*. *specimē*. *speculum*. *spe-*
cies. et *auspiciū* ab aspiciendis aurbus.

C *Te* pronomē qd̄ habet q̄ sit notatus dignū? Aduertēdū est ne
 incidamus in barbariē aliquorū qui genitiuos istorū p̄nominum
 mei. tui. sui. idem putāt esse quod pronomia ab his deriuata. meus.
 tuus. suus. et eque posse dici. iste liber est meus. et iste liber est mei.
 iste liber est tuus: et iste liber est tui. ille legit librū suū: et ille legit li-
 brum sui: quod a veritate multū abhorret.

C *Hoc* vt facilius intelligatur sciendū est genitiuos omnes aut
 actiue aut passiue accipi. Actiue: vt prouidentia dei / bonitas dei.
 Passiue: vt timor dei / et cultus dei. Quippe deus timetur et colit̄-
 tur. Tria igitur ista pronomina ego tu sui: sola omnium binos
 genitiuos sortita sunt: vnos mei tui sui: alteros qui iam exolues-
 runt mis tis sis: loco quorum fere nunc ponuntur deriuatiua illa
 meus tuus suus / id est quotienscūq; actiua oratio est: vt hic liber
 est meus vel mis.

Plautus *Da* diem hunc sospitē rebus mis agē **Plautus**
 dis. *Dei* vero tui sui nunq; ponuntur nisi passiue. **Quintilianus**. **Quintilianus**
Amore mei vicit etiam matrem suam. **Cicero**. q̄ desiderium tui **Cicero**
 ferre nō posset: et me tui pudet. **Virgilius**. Quisq; sui memores ali **Virgilius**
 os fecere merēdo. Ita etiā in plurali. *Ham* nostrū et vestrum que
 succedūt loco mis tis: vtimur actiue tm̄: vt nemo nostrum. nemo
 vestrū. *Hostrū* vero et v̄ri q̄ succedūt loco mei et tui: vtimur tantū
 passiue: vt habet curā nostrū. habet curā vestrū. nec diceret nemo

nostri/z nemo vestri.nec habet curā nostrū/z curam vestrū. Unde sunt quidā modi dicēdi hñtes vtrūq; sensū:ideoq; vtroq; modo dicūtur: vt tu habes ptātē meā actiue/id est omnē ptātē quaz ego habeo.et ptātē mei passiue.ī.ptātē faciendi de me quicqd libet. Octavius oibus faciebat sui cōueniēdi ptātem. Sic copia mea z copia mei.vtilitas mea z vtilitas mei.amor meus et amor mei.vsus meus z vsus mei.nō autem fortitudo mei:sed fortitudo mea.nec doctrina tui sed doctrina tua. Cuius rei certissimum argumentum est q; dicim⁹ mea vnus cā et nō mei vni⁹ cā. qđ certe dīceret si mei ponī actiue in gō posset: sicut vnus in gō ponitur.

Cicero

Cicero in Sabinū et Pisonē. Dico mea vnus opa.r.p. esse liberatam. Idē ad atticū. Solius enī meū peccatū corrigi nō potest. Idē pro Murena. Ex tuo ipsius animo cōiecturā ceperis. Item

Quintilian⁹
David

in plurali. Quintilianus. Sue ipsorum fiducie dimittūt. Quētiā apud nostros recētiōres hoc idem reperit: vt in psalmis Exaudi vocem meā clamātis ad te. Et alibi. Audiui vocē meā loquentis.

Regū scđo
Lucas
Boetius

Et alibi. Memorabor iustitie tue solius. Solius enī masculini generis est. z ad deū refert: vt ex greco apparet. Item libro Regū scđo. Sustulit de latere meo ancille tue dormiētis. Et in euangelio luce. Tuā ipsius aiam ptrāsibit gladius. Et Boetius. Solantur mesti nunc mea fata senis.

¶ Illud quoq; notādum de his tribus pronoiibus est diligenter. q; preter ceeterorū vsū solēt aliquādo geminari: vt meme adfū qui feci: in me cōuertite ferrum. z Uerte omnes tete in facies. Et contulit sese in templum.

¶ Valere quōd pprie significat? Bene esse/z sanum atq; incolūmē esse. Et licet valitudo mediū verbū sit. et tam bonā q; malam valitudinē significet: tamē valeo semp accipit in bonā partē nisi aliud verbum addatur: vtputa male valeo/vel non recte valeo.

Terentius.

Sicut ecōtrario valitudinariū semp capitur pro infirmo. Nam quod apud Terentiū est. Valeāt qui inter nos dissidiū querunt: nō est exponendum pereāt vt aliqui volūt: sed abeant z discedant. Quod inde tractum est: quia semp solemus abeuntes hoc verbo salutare vale: sicut venientes hoc verbo salue: q; id verbū aliqñ

Cicero

etiam in discessu ponatur: vt Cicero. Vale mi Tyro vale et salue. Simile huic Terētiano est illud Ciceronis. Si deus est talis: vt nulla gratia/ nulla hoīm charitate teneatur: valeat. quod si significaret pereat profecto Cicero non dixisset de deo. Sed hunc

ipsum locum. Lactantius ita exponit. Quid contēptus inq̄t potu
it in deum dici? Valeat inquit. i. abeat ac recedat. Cum ergo di-
cimus valeāt qui inter nos dissidiū querūt. valeant qui de nobis
mala dicunt. valeant qui aliter sentiūt. perinde est ac si dicerem⁹
discedant a nobis/ siue eos cum suo odio et maledicentia z insci-
tia relinquamus.

¶ Te et valere z nō modo me diligere. Nū̄ satis est dicere te va-
lere z nō mō me diligere? z ita vna ex his coniunctionibus et/ sup
uacua est? Posset q̄dē altera ex his cōiunctiōibus dimitti: tamē
nō inelegāter sepe numero due ponūtur vbi vna suff. ceret: q̄d fit
ad maiore rei expressionē: vt ego quotidie aliquid lego et studeo.
ego z quotidie lego aliq̄d z studeo. ego te diligo z amo. ego te et
diligo z amo. ego dilexi te z q̄tū in me fuit tibi bñfeci. Ego et di-
lexi te: et q̄tū in me fuit benefeci.

¶ Facile perspexi: Quid pprie hoc loco significat facile? Signi-
ficat nō dubie et manifeste. Cicero. Virū omniū toti⁹ grecie faci
le doctissimum Platonem. **Cicero**

¶ Et nota q̄ tā longe q̄ facile amāt secū iūgi cōpatiūū. Virgili⁹ **Virgilius**
us. At pedibus: longe melior lycus. Et relatiuis siue aduerbis si-
gnificātibus diuersitate: quēadmodū sūt alius/ alter/ sec⁹. Item

ante z post: vt lōge añ/ lōge p⁹. z cōposita a p̄: vt lōge p̄stat z lon-
ge p̄stans. Quintilian⁹. S; lōge eū p̄cedūt ingenia viuētū. z cete- **Quintilian⁹.**
ra q̄ quādā suplationē hñt: z p̄xima ad suplatiuū accedūt. Ut lō-

ge superat. lōge vincit. z oīa q̄ diuersitate signit: vt longe dissimī-
lis. longe alienus. z longe diuersus. ¶ Princeps licet adiectiuū
quidē sit tamē quia suplationē quādā significat: asciscit sibi lō-
ge. Quintilianus. Nouē lyricorū longe Pindarus princeps. Faci- **Quintilian⁹.**

le eodem modo. Cicero pro Roscio. Regionis illius virtute ex- **Cicero**
istimatione: nobilitate facile princeps. Preterea cuz prim⁹ scdus

et similibus: cum nō respicimus ordinē sed dignitates. Ut facile
scdus a cesare/ hoc est post cesarē primus. Jungit tñ facile cū ali-
is plerisq̄ noībus z verbis q̄d longe nō facit. Neq̄ enim dicere-
mus longe intelligo z longe perspicio: pro valde intelligo et val-
de perspicio. sicut dicimus facile perspicio z facile intelligo: pro
haud dubie perspicio et intelligo. ¶ Hoc igitur inter longe et
valde differt q̄ longe propriū est comparatiui et superlatiuū: ex-
ceptis paucis. valde autē positiui: vt valde bonus. valde malus.
valde laudat. valde vituperat. Nec diceretur longe bonus. lon-

ge malus. longe laudat. longe vituperat.

¶ Inter facile et manifeste similiter hoc interest: quod facile cum his que supra diximus ponitur: ut facile prestat. facile prospicit: manifeste passim cum omnibus.

¶ Non modo quid proprie significat? Non solum. Modo enim aliquid quando significat solum: ut hoc loco aliquis est datus siue ablativus huius nominis modus modi. Nonnunquam significat aliquis: ut modo ais modo negas. Aliquis ponitur pro dummodo: ut modo me vocaveris veniam / id est dummodo me vocaveris.

¶ Magna autem differentia est inter non tantum et nedum. Medius enim duobus duntaxat modis in oratione accipimus. Uno cum utraque sententiam eodem claudimus verbo: ut vitam pro te exponere: nedum fortunas. Altero cum utriusque sententiae suum verbum damus. Ut pro te vitam exponere: nedum fortunas meas effunderem.

¶ Ponitur etiam negative hoc modo. Non perderem pro te quadrantem: nedum vitam. Item non perderem pro te quadrantem: nedum vitam exponerem.

¶ Ubi notandum est quod in affirmando id quod plus est in prima parte ponitur / et quod minus in secunda: ut vita in prima parte ponitur pecunia in secunda. In negando vero e contrario. quod minus est in prima parte ponitur: ut pecunia et quod plus in secunda: ut vita. Atque imperiti hanc dictionem capiunt pro non solum: dicentes. Nedum pecuniam pro te exponerem sed etiam vitam: quod dicendum est vitam pro te exponere: non solum pecuniam. aut per non solum. sic non solum pecuniam pro te exponerem sed etiam vitam. Item non solum fortunas meas pro te effunderem. sed etiam vitam ipsam exponerem. Et negative. non modo pro te non exponere vitam verum ne pecuniam quidem. et non modo pro te non exponerem vitam: verum ne pecunias quidem meas effunderem.

¶ Ubi notandum est: quod quando per non modo vel non tantum vel non solum loquimur. affirmando quidem: quod minus est in prima parte ponimus: et quod plus in secunda. Negando vero quod plus est in prima: et quod minus in secunda.

¶ Item notandum quod ubi ponitur nedum potest etiam poni non modo / sed addita altera negatione: ut ego non ponerem pro te obulum: nedum exponere vitam. Ego non ponerem pro te obulum: non modo non exponerem vitam. sed hoc perraro reperitur.

¶ Quid interest inter diligere et amare? Amare plus est quam dilige.

re. Cicero. Quæ etsi ante hac dilexi nunc amo.

Cicero

¶ Sed autē vero differunt ne inter se? Significationē quidem fere eandē habēt. Verū sed/semper in principio clausule ponitur: nisi aliquādo apud poetas: vt *Arma sed arripuit*. Vero & autem ponitur semper antecedēte aliqua dictione et distinguūt sententiā a sententiā: vt ego scribo tu autē legis. ego vigilo tu autem dormis. Habent tamē aliquādo nescio quid differentie. Nam cū neq; nō ponimus autem, dicētes neq; autē: sed dicimus neq; vero. Item tum propter hoc tum vero propter illud: nō tum autē ppter illud. Ecōtrario nō dicimus nō vero: sed nō autē. vt sum amicus eius. non autē emulus. mutemus aduerbium et habebit locus vero sic. Sum eius amicus: emulus vero non, vel emulus autem nō. Itē aliquando vero in principis siue orationum siue epistolarum ponitur: autem non. Virgilius. *Egregiam vero laudē et spolia ampla refertis* Tuq; puerq; tuus. Et ad Sulpitium scribens Cicero ita epistolam incipit. Ego vero Serui vellem vt ais in meis doloribus affuisses. ¶ Preterea nō dicimus: sane autem. iam autem. enim autem. age autem. at autē. sed sane vero. iam vero. enī vero. age vero. at vero.

Virgilius
Cicero

¶ Illud magnopere notandum q̄ hec duo aliquādo elegantissime et cū maxima gratia dimittūtur. Cicero. Tu cum principem senatorē auunculū domi habeas ad eum non referes: ad ceteros referes. longe pulcrius dicit: q̄ si addita sūt dicerem⁹ ad ceteros autē referes. Sed quādo verbum ponitur sine cōtrarietate: omni no necesse est addere autē. vt *incumbes litteris q̄tum poteris. poteris autē q̄tum voles.*

Cicero

¶ Porro licet eandē significationē habet quam vero & autem/ tamē nunq; postponit: nisi cū dicimus age porro/ aut aliquid simile: cum scilicet hanc significationē habet. Sed apud quosdam presertim poetas significat lōge. certe. postea. ultra. Ideoq; sepe in medio nō in principio ponitur.

¶ Quinetiam significat ne idē quod sed etiam? Aliquando significat sed etiam: vt hoc loco: Aliquando maiorem quandam vim habet & significat immo etiam.

¶ Quin vero aliquādo significat quietiā: vt Virgili⁹ *Quin aspera Juno. Que mare nūc terrasq; metu celūq; fatigat.* Cōsilia in melius refert. Aliquādo vt non. vt idē. Sic tibi nec qua more fuerint dispēdia tanti. Quin vatē insanā aspicias. ¶ Aliquando cur

Virgilius

nō: vt q̄n potius imus cubitū. Rursus z/ cōiunctio cui⁹ modo fecimus mentionē differe ne ab atqz cōiunctioe. Cū ambe copulatiōe sunt nō differūt. sed z/ aliquādo causalis cōiunctio est z significat nā. magnāqz in epistolis gratiā habet: vt si dicā.

¶ Souuerainemēt conuient estudier le lettres: et a grant paine toute laage de lomme y suffist.

Sūmo studio incumbenduz est litteris: vt vix ois humana etas

Quintilian⁹. ad id suff. cit. Quinti. Has primū audiet puer: harū. vba effingere imitādo conabit. et natura tenacissimi sumus eoz q̄ rudib⁹ ani-

Martialis. mis pcepimus. hoc est nā tenacissimi natura sumus. Martialis. Quod nūmos cernis mitti nos credis amice. Falleris et nūmos ista tabella rogat.

Licero. ¶ Similiter qz cōiunctio p eodē accipi^r. Licero. Nō solū nobis nati sumus ortusqz nostri p̄tm patria vēdicat/ p̄tm amici. Cō-

Quintilian⁹. petit etiā z principus sententiā. Quintilian⁹. Et finite q̄dez sunt

Licero. pres due. Interdū habet etiā affectū. Licero. Et q̄s est q̄ de me loqui possit. Interdū significat tū: vt si dicā. supauit te saltu z sū

Virgilius. ita senex. Significat preterea etiam. vt Virgi. Hatus z ip̄e dea/

Quintilian⁹. hoc est etiā ipse. Quintilianus. Inter oēs constat: nisi inter eos qui et ipsi insaniunt.

¶ Atqz vero aliquñ p aduerbio ponit: vt cū dicim⁹. Aliter ego feci atqz tu: pro qz tu. Aliquñ ponit pro statū: vt apud Virg. Sic oia fatis In pet⁹ ruere/ ac retro sublapsa referri. Nō aliter qz qui aduerso vix fluine lēbū. Remigiis subigit: si brachia forte remisit. Atqz illū in p̄ceps prono rapit alue⁹ amni. i. statim.

¶ Est ne idem valere z bene esse. Valere quēadmodū supradiximus: est incolumē esse. Bene esse est bene habere: vt bene est id est bene res se habet.

¶ Se tu es sain la chose est bien. Si vales bene est. Et fere semp ponitur absolute. qz si addatur mihi vel tibi idē significat: qd valere vel incolumē esse: vt si tibi bene est gaudeo. mihi bene est/ id ē si vales gaudeo: ego valeo.

¶ Quot modis possumus dicere. Te te ayme souuerainement. Amo te multū. Amo te valde. Amo te plurimū. Amo te maxime. Amo te eximie. Amo te vehemēter. Amo te summe. Amo te mirifice. Amo te magnopere. Amo te supra modum. Amo te plus equo. Amo te supra qz dici possit. Incredibilis est meus erga te amor. Incredibili te beniuolentia complector. Exp̄imere non

possum quātus est amor erga te meus. Ardētissimo amore te prosequor. Dicit nō posset quātus tui amore cōflagrē. Nemo unquā uehemētius aliquē amauit quā ego te amo. Ardētissima te charitate cōplector. Non possum mei erga te amoris magnitudinem exprimere. Ardeo te uehemēter: quōd hoc nouissimū potius poeticum sit. Amo te mirū in modū.

¶ Quomodo elegāter dicim⁹. Je t'ayme comme ma propre vie Et se ie nauoie regard a ma dignite: ie y roie legieremēt avec toy prendre plaisir a tes gardins et ton bestial.

¶ Ego quoq; mi Pyrrhe amo te. teq; nō sec⁹ ac vitā ppriā charū habeo. et cū sine te sū: dimidio anime mee carere video. Quā nisi dignitatis mee rationem haberem: aduolarem mox in suburbanū tuum. meq; vna tecum cum prediolis tuis et pomariolis et ouiculis oblectarem.

¶ Multa hic digna sūt que notētur. Primo q; hic mos est alloquendi absentes cū quadā suauitate: vt mi Brute. mi Licero. mi Pyrrhe. Interdū etiā ad ostēdendū maiore vim amoris aut desiderii repetunt eadē verba cū additiōe alicui⁹ adiectiui: vt M. Tullius. mi Licero. mi inq; suauissime Licero.

¶ Mutuo amare est amantem te amare: quod vernacula lingua dicimus. Aimer lung lautre. Latine autem redamare dicit. Dicitur autem quasi meo tuo. Unde dicitur mutuus amor. mutua beniuolentia. mutua charitas. mutua officia. mutua beneficia. mutue lachryme. mutue querele. hoc est. que abs te ad me prodeunt. et a me ad te. Ideo possumus dicere. Ego quoq; mi Pyrrhe amo te mutuo.

¶ Ego quoq; redamo te. ego quoq; nō minori te amore cōplector. Ego quoq; tibi in amore respondeo. Ego quoq; non sino me abs te in amore superari.

¶ Itē inter nos uehemēter amam⁹ / quōd p̄inde est ac si dicerem⁹ amam⁹ nos inter nos. S; illud nos elegātissime dimittit.

¶ Itē mutuo nos amam⁹ est (quōd aliq; dicūt) inuicē nos amamus vel vicissim nos amamus.

¶ Inuicē aut vicissim aliquid facere proprie est per vices id facere: vt cantamus vicissim. i. quando ego canto tu siles: et quando ego sileo tu cantas.

¶ Itē legimus inuicē vel vicissim. i. quando ego lego tu non legis. et quādo tu legis ego nō lego.

¶ Unde fit adiectiuū vicarius vicaria vicariū: vt dedi tibi vicariam operā. i. dedi tibi operā vice illi⁹. Itaq; si quis diceret: amamus nos inuicē: perinde esset ac si diceret Amo te dū tu nō amas me. Et tu amas me: dū ego te nō amo.

¶ Ubi cauēdum est diligēter ne dicas hac vice tantū volo tibi morē gerere: sed nūc tantū: nec vna vice tantū: sed semel tantum. nec duabus tribus aut quattuor vicibus: sed bis ter quater vel secundo tertio quarto. vel bis tertio quarto. v^l bis ter quarto. Recda mihi veniam pro hac vice tantū: sed da mihi veniam nūc tantum. Rec quot vicibus: sed quotiēs. Rec multis vicibus sed plerūq; sepe sepenumero.

¶ Ubi cauēdum est similiter ne multotiēs dicas qđ non minus barbarum est qđ multis vicibus. nec veniā ad te alia vice: s; alias Rec prima secunda aut tertia vice: sed primo secūdo tertio. Rec vltima vice: sed demum/ vel deniq; / vel vltimo/ vel tandem/ vel postremo/ vel nouissime.

¶ Sed quō dicimus? Pour la premiere faulte ie te perdōneray Pour la secōde ie te batre tout nu. ¶ Pro primo quoq; errore tuo ignoscā tibi. Pro secūdo te nudū cedā.

¶ Itē pour ton p̄mier seruice enuers moy: ie ne te seray ingrat. Pro primo quoq; tuo erga me bñificio nō ero in te ingratus.

¶ La secōde. Si premieremēt aucun de mes escoliers cōtre mō comandemēt se despart du ieu: ie le batroy la main de la verge. se la secōde fois il fait ie lescozcheray tout.

Si quis primū e discipulis meis iniussu meo e ludo discesserit v^l ga manū pcutiā. si secūdo id fecerit: loro totū cedā.

¶ Je tay auxi chier eōme ma propre vie.

¶ Multis modis dici potest. Equē te ac vitā meā charū habeo. Instar vite mee apud me es. Instar vite mee te charum habeo. Non secus te amo qđ vitā meā. Nō secus te ac vitā meā ppriam charū habeo. Naud aliter te amo qđ ppriā vitā.

¶ Ita te amo vt vitā meā. Perinde te vt vitā meā charū habeo. Vel perinde ac vitā meā vel vitā propriā. Et perinde mihi charus es: atq; vita propria.

¶ Ubi notādū est qđ pprius ppria ppriū cū trib⁹ psonis confungit: z idē significat qđ me⁹ tuus su⁹. Vt pprio cōmodo hoc facio. i. meo cōmodo. Proprio cōmodo id facis/ hoc est tuo cōmodo. Proprio cōmodo ille hoc facit/ hoc est suo cōmodo.

C Proinde vero significat qua ppter / vel ergo / vel ideo. Lucretius. **Lucretius.**
 tius tñ accipit proinde pro perinde: z eā dictionē dissyllabam po-
 nit. Subinde aliquādo significat statim: vt Horati⁹. Si dicet re- **Horatius**
 ce. primū gaudere subinde. Preceptum auriculis hoc instillare
 memento. Capit̃ etiā pro frequēter cū quodā interuallo: vt si se-
 pe retro aspiciā an aliquis me sequat: dicā subinde respicio / hoc
 est sepe cū quodā interuallo respicio.

C Deinde vero significat dehinc vel deinceps: q̃q̃ deinceps si-
 gnificat etiā gradatim. Cicero. Quos video deinceps tribunos **Cicero**
 plebis per tricennū fore / hoc est unū post aliū. In qua significa-
 tione capitur etiā aliquando subinde.

C Premieremēt va le maistre: z puis les disciples en apres len-
 suuent. Primo it ludi magister: postea discipuli eum deinceps /
 vel subinde sequūtur. **C** Illud hoc loco p̃termittēdum nō est: q̃
 perinde exigit post se ac si vel atqz si: eū significat ita. Ut lege p̃-
 inde ac si p̃ceptor adesset. Vel perinde atqz si p̃ceptor adesset.
 Sed quādo negatio p̃cedit exigit etiā q̃: vt Suetonius. Nulla **Suetonius**
 tamē re p̃inde motus q̃ respōso mathematici. Aliqñ tñ ponitur
 absolute / hoc est sine ac si et sine negatione z modo significat ita
 vt Plinius Funus Ruffi clarissimi viri et perinde felicis: modo **Plinius**
 multum. Suetonius de galba. Quare aduentus eius non perin- **Suetonius**
 de gratus fuit / id est multum gratus. Secus autem siue negatio
 p̃cedat siue non habere potest ac et q̃: vt longe secus ac ego fe-
 cit. et longe secus q̃ ego fecit. non secus ac ego fecit. non secus q̃
 ego fecit.

C Quomodo eleganter dicemus. Quant se suis sans toy: il me
 semble que ie suis priue de la moitié de ma vie? Et cū sine te suz
 dimidio aīe mee carere videor. Itē dimidio aīe mee mancus esse
 videor. quando tu nō es apud me. Item nec dimidiū aīe mee ha-
 bere videor qñ te careo. Item z cum te careo: videor dimidio anī-
 me mee esse priuatus. Item z cū tu mecū nō es: deesse mihi dimi-
 diū aīe mee videtur. Itē facitqz distūctio nostra: vt ne dimidiū q̃
 dem aīe mee videar habere. Vel facitqz distūctio nostra: vt distū-
 ctum esse anīme mee dimidiū videat.

C Hic notandum est in primis q̃ modus iste loquendi (videtur
 mihi q̃ quando sine te sum dimidio aīe mee caream. videtur tibi
 q̃ ego sum doctus. videtur illi q̃ tu legas. videtur nobis q̃ male
 faciatis) rusticanus est et plane puerilis. Quapropter sic dicens

dum est. **U**ideo: mihi dimidio aie mee carere. video: tibi esse doctus. videris illi legere. v. demum nobis malefacere.

Cū aliqñ est aduerbiū z significat qñ: vt cū ad te venio semp te inuenio scribentē. i. qñ ad te venio: z hoc loco. cū sine te sum. i. quando sine te sum. Aliquando significat partim: z tūc semp sequitur tum: vt amo te cum propter necessitudinē nostrā: tū propter ingenū tuū / id est partim propter necessitudinem nostram partim propter ingenū tuū

Ubi notandū est qd semp cū pcedit z in eo est qddē minus, in tum quiddā maius. z hoc duobus modis vt generale aliquid precedat: sequat speciale. vt apud Quilianū. Qd cū oibus cōficiendum est: tū nobis precipue. aut ambo sint specialia: vt apud eundē. Quod opus marcelle tibi dicamus: quē cū amicissimū nobis tum eximio litterarū amore flagrantē dignissimū hoc mutue inter nos charitatis pignore iudicamus. i. ppter amorē tuū i nos plus tamen propter amorē litterarū.

Licero

Aliquādo cū subiūctiuis cōiunctio est: vt cū in Africā venisses. Aliquādo significat quāuis iuncta cū tum: et tū significat tamē. vt Licero. Cum in oibus causis grauioribus Cai Cesar inicio dicendi cōmoueri soleā vehemētius q̄ vel vsus vel etas mea videatur postulare: tum in hac ita me multa perturbāt. tum pro tamē ponitur: et cum pro quāuis.

Notandū qd quādo cū z tū significāt partim semp fere indicatiuo adiūgunē. Quādo aut significāt quāuis subiūctiuo. Reperitur etiā tū pro partim aliqñ duplicatū. aliquādo triplicatū. aliquādo etiā multiplicatū: cū in rebus parib⁹ ponit. Et tum ingenio meo / tū studio / tū diligētia factū est.

Cū prepositio ablatiuo casui seruit: sed nūq̄ iungit ablatiuo significati instrumentū: neq̄ enī dicimus cū gladio percussī (qd imperiti faciūt) sed gladio. nec cū pugno te impulī: sed pugno. nec cum calce te prostrauī: sed calce. nec cū oculis te perterruī: sed oculis. nec cū lachrymis litteras deleuī: sed lachrymis. nec cum igni aquā tepeseci: sed igni. Qñ aut ablatiuū significāt cōiunctionem quādam z nō instrumentū tūc requirūt cū prepositionē: vt conoz cū q̄sta possum facilitate scribere. cū labore hec scribo. cū facilitate discis. Cum tpe oia sūt. cū etate crescent mores. Qui autē ita loquūtur cum baculo percussī. cū hasta vulneraui. inepte sane. z preter oim antiquoz morē loquūtur.

Apud et penes quō differūt. Apud minus est q̄ penes. Nam apud te est qualiter cūq; res tenetur. Penes te est quod quodam modo possidetur. Festus vero Pōpeius dicit apud et penes i hoc differre: q̄ apud personam cū loco significat: vt apud Platonē / id est in loco in quo est Plato. et apud templū. Penes vero personā et dominiū et potestatem. quod trahi dicit a penitus: vt penes te est salus et vita mea / quasi in manu tua. Et arbitrium vite mee penes te est. Tamē aliquando penes requirit personam sine dominio: vt fides penes auctores est / id est apud. Nonūq; etiam loco seruit. Cicero ad Herenniū. Ita petulans es atq; acer vt ne ad solarium quidem (vt mihi videtur) sed penes scenam et in eiusmodi locis exercitatus sis.

Festus

Cicero.

Mais se ie nauois regard a ma dignite ie irose tantost en ton iardin hors la cite avec toy.

Quod nisi dignitatis mee rationē haberē: aduolarē mox in suburbanū tuū. vel Verū nisi dignitatis mee ratio me retraheret q̄ primū ad te in suburbanū tuū venirē.

Quod aliquando significat verum siue sed: vt hoc loco. Poniturq; in principio clausule. que nullam habeat cum superiori clausula connexionem.

Nisi aliquando indicatiuo iungitur: presertim quādo est principium sentētie. Cicero. Nisi forte putamus dementē Publiū Scipionem Africanū fuisse. Aliquādo cū subiunctiuo: vt q̄ nisi dignitatis mee rationē haberem et. quādo scilicet nō est in principio sentētie. nam hic verbū principale est aduolarē. Nota quātam vim habet hec praua dictio duarū syllabarū: q̄n significat si non que: ou si non fors que.

Cicero

Rationē habere quid pprie significat? Respectū habere. sed capitur in bonā partē: vt habēda est ratio salutis et ratio dignitatis / id est respectus ad dignitatē et salutē. Non aut dicere. habēda est ratio egritudinis et infamie.

Et nota habere rationē semp requirere ḡtm in hac significatione. Quādo aut habet ablatiuū cū prepositione cum: significat negocium et quasi commerciu habere. Cicero de senectute. Rationem habet cum terra que nunq; recusat imperium / id est negocium habet.

Cicero

Aduolarē p metaphorā dictū / hoc est q̄ celerrime venirē siue accelerarē siue pperarē. nā maturarē nō ausim dicere.

Maturare enī pprie dicitur: cū neq̄ citius neq̄ serius aliquid fit: sed mediā quedā via z tēperata tenet: vt in pomis matura dicuntur: que neq̄ eruda neq̄ immitis sunt / neq̄ caduca: neq̄ squa lentia: sed tempore debito adulta ac matura. Ut sit maturare celeriter quidē: sed sine impetu z cum moderatione aliquid agere.

Virgilius

Unde Virgilius cū deum faceret ventis iubentē: vt e mari discederent inquit. Maturate fugam / hoc est cū quadam moderatione z quasi maturitate discedite: alioquin facto impetu maiorem maris procellam excitassent. Hoc verbū Cesar Augustus duobus grecis vocabulis elegantissime exprimebat. Speide bradesos / hoc est propera tarde: quasi monere volens in rebus agendis et celeritatē industrie adhibēdam esse: z diligētie tarditatē. Elegantissime videt Varo noster hec duo vocabula in Georgicis dixisse: inquit autem. Frigidus agricolam si quādo continet imber Multa (forēt que mox celo properāda sereno) Maturare datur: quasi dicat. Possunt coloni instāte tempestate multa maturare que alioquin sereno tpe pperarēt.

Suburbanū q̄d pprie significat? Suburbana in ppli tantū et suburbanū dicit. Suburbana sūt dom⁹ consūcte instar vrbis z vrbī ppinque: tamē extra muros. Suburbanū vero significat prediū in suburbanis. z habet pluralē numerū suburbana / id est predia in suburbanis: quēadmodū dicimus Tusculanū z cumanum: hoc est prediū in agro Tusculano z cumano: vt eramus i Tusculano meo. Formiano tuo. Pōpeiano neronis.

Frequētes vero domus extra suburbana dicunt vici: q̄ sint instar vici vrbani. Vicus nō vrbā⁹ pars vrbis est. Quippe diuisa est vrbis in vicos / quasi in mēbra minora: sicut suburra. carine / esquilie vici Rome fuerūt. Hā diuisa fuit vrbis in regiones circiter viginti: in vicos aut supra mille. A vicinis vicina / z vicin⁹ et vicinitas dicitur: quasi ex eodē vico.

Vic⁹ extra vrbē / q̄ pag⁹ dī muris caret. Hā si haberet muros esset castellū / q̄d a castro diminutiū est. significat aut locū muris munitū instar oppidi vel vrbis. Castra in ppli sūt loca in qb⁹ milites tētozia fixerūt vt illic recipiat: maneatq̄ exercitus.

Oppidū est oīs vrbis pter Romā / que primo vrbis dicta est. fecitq̄ vt cetera oppida eodē noie appellarētur.

Varro

Dicitq̄ oppidū ab ope danda. Vrbis nō dicta est (vt Varro ait) ab vrbo. Verbū aut inquit appellari curuaturā aratri: q̄ ara